

Kauno technologijos universitetas

Ekonomikos ir verslo fakultetas

**Pagrindinių audito dalykų atskleidimo poveikis „Nasdaq“
Baltijos rinkos įmonių skolinto kapitalo kainai**

Baigiamasis magistro projektas

Raminta Klimaitė

Projekto autorė

Prof. dr. Lina Dagilienė

Vadovė

Kaunas, 2025

Kauno technologijos universitetas

Ekonomikos ir verslo fakultetas

**Pagrindinių audito dalykų atskleidimo poveikis „Nasdaq“
Baltijos rinkos įmonių skolinto kapitalo kainai**

Baigiamasis magistro projektas

Apskaita ir auditas (6211LX037)

Raminta Klimaitė

Projekto autorė

Prof. dr. Lina Dagilienė

Vadovė

Doc. dr. Šviesa Leitonienė

Recenzentė

Kaunas, 2025

Kauno technologijos universitetas

Ekonomikos ir verslo fakultetas

Raminta Klimaitė

Pagrindinių audito dalykų atskleidimo poveikis „Nasdaq“ Baltijos rinkos įmonių skolinto kapitalo kainai

Akademinio sąžiningumo deklaracija

Patvirtinu, kad:

1. baigiamąjį projektą parengiau savarankiškai ir sąžiningai, nepažeisdama(s) kitų asmenų autoriaus ar kitų teisių, laikydamasi(s) Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo nuostatų, Kauno technologijos universiteto (toliau – Universitetas) intelektualinės nuosavybės valdymo ir perdavimo nuostatų bei Universiteto akademinės etikos kodekse nustatytų etikos reikalavimų;
2. baigiamajame projekte visi pateikti duomenys ir tyrimų rezultatai yra teisingi ir gauti teisėtai, nei viena šio projekto dalis nėra plagijuota nuo jokių spausdintinių ar elektroninių šaltinių, visos baigiamojo projekto tekste pateiktos citatos ir nuorodos yra nurodytos literatūros sąrašė;
3. įstatymų nenumatytų piniginių sumų už baigiamąjį projektą ar jo dalis niekam nesu mokėjęs (-usi);
4. suprantu, kad išaiškėjus nesąžiningumo ar kitų asmenų teisių pažeidimo faktui, man bus taikomos akademinės nuobaudos pagal Universitete galiojančią tvarką ir būsiu pašalinta(s) iš Universiteto, o baigiamasis projektas gali būti pateiktas Akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnybai nagrinėjant galimą akademinės etikos pažeidimą.

Raminta Klimaitė

Patvirtinta elektroniniu būdu

Klimaitė, Raminta. Pagrindinių audito dalykų atskleidimo poveikis „Nasdaq“ Baltijos rinkos įmonių skolinto kapitalo kainai. Magistro baigiamasis projektas / vadovė prof. dr. Lina Dagilienė; Kauno technologijos universitetas, Ekonomikos ir verslo fakultetas.

Studijų kryptis ir sritis (studijų kryptių grupė): Apskaita, Verslas ir viešoji vadyba.

Reikšminiai žodžiai: audito išvada, informacijos asimetrija, pagrindiniai audito dalykai, skolinto kapitalo kaina.

Kaunas, 2025. 79 p.

Santrauka

Temos aktualumas. Skaidrumo trūkumas rinkos santykiuose vis dar aktuali šių dienų problema, o finansinių ataskaitų auditas laikomas viena iš priemonių, galinčių ją sumažinti. Finansiniai skandalai, kilę dėl tarptautinių korporacijų bankrotų, lėmė informacijos vartotojų nepasitikėjimą audito išvadose pateikiama informacija. Audito sektorius pasižymi statiškumu, tačiau paskutinė naujovė – 701-ojo tarptautinio audito standarto „Pagrindinių audito dalykų pateikimas nepriklausomo auditoriaus išvadoje“ (701-asis Tarptautinis Audito Standartas. Pagrindinių audito dalykų pateikimas nepriklausomo auditoriaus išvadoje, 2015) priėmimas, kuriuo nuo 2016 m. įsigaliojo reikalavimas atskleisti pagrindinius audito dalykus audito išvadoje, – po ilgo laiko tarpo tapo pirmu žingsniu, siekiant mažinti informacijos asimetriją tarp audito įmonių ir informacijos vartotojų. Pokytis paskatino naujų tyrimų atlikimą, tačiau tik maža dalis jų orientuoti į poveikį investuotojų bei kreditorių pasirinkimams. Skolintas kapitalas, būdamas pigesniu finansavimosi šaltiniu nei nuosavas, tampa daugelio įmonių prioritetu renkantis finansavimosi būdą. Pagrindinių audito dalykų, kaip aukšto rizikingumo sričių, atskleidimas gali paveikti kreditorių priimamus sprendimus, susijusius su skolinto kapitalo kaina.

Tyrimo objektas – pagrindinių audito dalykų atskleidimo poveikis skolinto kapitalo kainai.

Tyrimo tikslas – nustatyti, kokį poveikį pagrindinių audito dalykų atskleidimas turi „Nasdaq“ Baltijos rinkos įmonių skolinto kapitalo kainai.

Tyrimo metodai. Mokslinės literatūros analizė ir sintezė, siekiant nustatyti, ar tarp pagrindinių audito dalykų atskleidimo ir skolinto kapitalo kainos vyrauja priklausomybė. Duomenų rinkimas, pasitelkiant „Nasdaq Baltic“ vertybinių popierių biržoje prieinamą informaciją. Audito išvadų turinio analizė kokybinei informacijai paversti kiekybine. Aprašomosios statistikos metodai, koreliacinė ir regresinė analizės duomenims apdoroti.

Pagrindiniai tyrimo rezultatai. Pirmojoje dalyje atlikta pagrindinių audito dalykų atskleidimo poveikio audito išvadų informatyvumui, suinteresuotųjų grupių sprendimams tyrimų apžvalga. Nustatyta, jog pagrindinių audito dalykų atskleidimas mažina informacijos asimetriją bei didina rinkos skaidrumą tada, kai pagrindinių audito dalykų skyriuje pateikiama informacija yra individuali kiekvienai audituojamai įmonei. Mokslinės literatūros analizė atskleidžia, kad pagrindinių audito dalykų pateikimo audito išvadoje poveikis kreditorių sprendimams nėra iki galo ištirtas, nes vyraujantys tyrimai pasižymi prieštariniais rezultatais. Antrojoje dalyje analizuotos reikalavimo atskleisti pagrindinius audito dalykus atsiradimo prielaidos, identifikuoti audito išvadų informacijos vartotojai, ypatingą dėmesį skiriant kreditoriams. Taip pat analizuoti pagrindinių audito dalykų tipai, veiksniai, kurie lemia atskleidžiamų pagrindinių audito dalykų skaičių, bei sudarytas conceptualus

tyrimo, orientuoto į pagrindinių audito dalykų atskleidimo poveikio skolinto kapitalo kainai vertinimą, modelis. Trečiojoje dalyje sudaroma empirinio tyrimo, kuriuo siekiama nustatyti, kokią poveikį pagrindinių audito dalykų atskleidimas daro „Nasdaq“ Baltijos rinkos įmonių skolinto kapitalo kainai, metodologija. Ketvirtojoje dalyje pateikiami empirinio tyrimo rezultatai. Nustatyta, kad 2018–2019 m. audituotų įmonių finansinė būklė yra prastesnė nei 2021–2022 m., atskleidžiama daugiau pagrindinių audito dalykų, bet skolinto kapitalo kaina mažesnė. Atlikta koreliacinė analizė atskleidžia, kad 2018–2019 m. tarp skolinto kapitalo kainos ir pagrindinių audito dalykų skaičiaus, skyriaus ilgio vyrauja silpna neigiama priklausomybė, o 2021–2022 m. – silpna teigiama. Statistiškai reikšminga priklausomybė tarp skolinto kapitalo kainos ir pagrindinių audito dalykų skaičiaus nustatyta tik 2021–2022 metais, t. y. didesnis audito išvadoje atskleidžiamų pagrindinių audito dalykų skaičius signalizuoja apie aukštą audituojamos įmonės rizikingumą ir lemia didesnę skolinto kapitalo kainą. Statistiškai reikšminga priklausomybė tarp pagrindinių audito dalykų skyriaus ilgio ir skolinto kapitalo kainos nustatyta tiek 2018–2019, tiek 2021–2022 metais. 2018–2019 m. pasireiškiantis neigiamas poveikis skolinto kapitalo kainai grindžiamas mokslinės literatūros analizės metu nagrinėta teorija, kuri teigia, kad ilgesnis pagrindinių audito dalykų skyrius kreditoriams suteikia didesnę užtikrinimą. 2021–2022 m. pasireiškiantis teigiamas poveikis skolinto kapitalo kainai rodo pasikeitusį kreditorių požiūrį į pagrindinių audito dalykų skyriaus ilgį, didesnę skyriaus apimtį traktuojant kaip signalą apie aukštą skolininko rizikingumą. Prieštaringi empirinio tyrimo rezultatai lemia poreikį detalesniems tyrimams, orientuotiems į ilgalaikių tendencijų vertinimą, naujų tyrimo metodų taikymą ir skolinto kapitalo išreiškimą pasitelkiant papildomas charakteristikas, t. y. paskolos dydį, terminą ar užstato poreikį.

Klimaitė, Raminta. The Impact of Key Audit Matters Disclosure on Debt Cost of the Companies of the Nasdaq Baltic Market. Master's Final Degree Project / supervisor prof. Lina Dagilienė; School of Economics and Business, Kaunas University of Technology.

Study field and area (study field group): Accounting, Business and Public Management.

Keywords: audit report, information asymmetry, key audit matters, cost of debt.

Kaunas, 2025. 79 pages.

Summary

Relevance of the topic. Lack of transparency in market relations is still a problem today and the audit of financial statements is seen as one of the means to reduce it. The financial scandals resulting from the bankruptcies of multinational corporations have led to a lack of confidence among information users in the information contained in audit reports. The audit sector is characterized by static behaviour, but a recent development – the introduction of International Standard on Auditing 701 “Communicating Key Audit Matters in the Independent Auditor's Report” (International Standard on Auditing 701, Communicating Key Audit Matters in the Independent Auditor's Report, 2015), which requires disclosure of key audit matters in the auditor's report as of 2016, – is the first step after a long time to reduce information asymmetries between audit firms and users of information. The change has led to new research, but only a small number of these focus on the impact on investors' and creditors' choices. As a cheaper source of financing than equity, debt capital is becoming a priority for many companies in their choice of financing method. The disclosure of key audit matters as high risk areas may influence creditors' decisions on the cost of debt.

The object of the study is the impact of key audit matters disclosure on debt cost.

The purpose of the study is to determine the impact of key audit matters disclosure on debt cost of the companies of the Nasdaq Baltic market.

Research methods. Analysis and synthesis of the literature to determine whether there is a relationship between key audit matters disclosure and the cost of debt. Data collection using information available on the Nasdaq Baltic stock exchange. Content analysis of audit reports to convert qualitative information into quantitative information. Descriptive statistics, correlation and regression analysis to process the data.

Key findings. The first part of the report provides an overview of research on the impact of key audit matters disclosure on the informativeness of audit report and stakeholder decisions. It is found that key audit matters disclosure reduces information asymmetry and increases market transparency when the information in the key audit matters section is individual to each audited entity. The literature review reveals that the impact of key audit matters disclosure on creditors' decisions has not been fully explored, as the prevailing research has conflicting results. The second part analyses the background to the requirement to disclose key audit matters and identifies the users of audit report information, with a particular focus on creditors. It also analyses the types of key audit matters, the factors that determine the number of key audit matters to be disclosed and develops a conceptual model for a study focusing on the impact of key audit matters disclosure on the cost of debt. The third part develops the methodology of an empirical study to determine the impact of key audit matters disclosure on the cost of debt of the companies of the Nasdaq Baltic market. The fourth part presents

results of the empirical study. It is found that audited firms in 2018–2019 are in a worse financial position than in 2021–2022, with more key audit matters being disclosed, but a lower cost of debt. The correlation analysis reveals that there is a weak negative correlation between the cost of debt and the number of key audit matters and the length of the section in 2018–2019 and a weak positive correlation in 2021–2022. A statistically significant relationship between the cost of debt and the number of key audit matters was found only for the period 2021–2022, i.e. a higher number of key audit matters disclosed in the audit report signals a high riskiness of the audited company and leads to a higher cost of debt. A statistically significant relationship between the length of the key audit matters section and the cost of debt is found for both 2018–2019 and 2021–2022. The negative impact on the cost of debt in 2018–2019 is based on the theory examined in the literature review, which suggests that a longer section on key audit matters provides greater assurance to creditors. The positive impact on the cost of debt in the period 2021–2022 reflects a change in creditors' attitudes towards the length of the key audit matters section, treating it as a signal of the borrower's riskiness. The contradictory results of the empirical study point to the need for more detailed studies focusing on the assessment of long-term trends, the application of new research methods and the expression of debt through additional characteristics, i.e. loan size, maturity or collateral.

Turinys

Lentelių sąrašas	8
Paveikslų sąrašas	9
Įvadas.....	10
1. Pagrindinių audito dalykų atskleidimo poveikio audituojamų įmonių skolinto kapitalo kainai tyrimo poreikis	12
1.1. Audito išvadų informatyvumo problematika.....	12
1.2. Pagrindinių audito dalykų atskleidimo poveikis informacijos vartotojų sprendimams	14
2. Pagrindinių audito dalykų ir jų atskleidimo poveikio įmonių skolinto kapitalo kainai teoriniai aspektai	19
2.1. Reikalavimo atskleisti pagrindinius audito dalykus atsiradimo prielaidos	19
2.2. Kreditoriai kaip pagrindinių audito dalykų skyriaus informacijos vartotojai	23
2.3. Pagrindinių audito dalykų tipai	27
2.4. Veiksniai, lemiantys atskleidžiamų pagrindinių audito dalykų skaičių	32
2.5. Pagrindinių audito dalykų atskleidimo poveikis skolinto kapitalo kainai.....	39
3. Pagrindinių audito dalykų atskleidimo poveikio įmonių skolinto kapitalo kainai empirinio tyrimo metodologija	44
4. Pagrindinių audito dalykų atskleidimo poveikio „Nasdaq“ Baltijos rinkos įmonių skolinto kapitalo kainai empirinio tyrimo rezultatai.....	48
4.1. Tiriamų įmonių specifinės ir išorės audito charakteristikos.....	48
4.2. Tiriamų įmonių specifinės ir išorės audito charakteristikos, atsižvelgiant į pagrindinių audito dalykų atskleidimo poveikį skolinto kapitalo kainai	54
4.3. Pagrindinių audito dalykų skaičiaus poveikis „Nasdaq“ Baltijos rinkos įmonių skolinto kapitalo kainai	59
4.4. Pagrindinių audito dalykų skyriaus ilgio poveikis „Nasdaq“ Baltijos rinkos įmonių skolinto kapitalo kainai	62
4.5. Tyrimo rezultatų diskusija ir palyginimas su kitais tyrimais.....	65
Išvados ir rekomendacijos	68
Literatūros sąrašas	71
Informacijos šaltinių sąrašas	79
Priedai.....	80
1 priedas. Empirinio tyrimo galutinė imtis.....	80
2 priedas. 2018–2019 m. tarpinių skaičiavimų rezultatai.....	82
3 priedas. 2021–2022 m. tarpinių skaičiavimų rezultatai.....	84

Lentelių sąrašas

1 lentelė. Moksliniai tyrimai, nagrinėję pagrindinių audito dalykų atskleidimo poveikį investuotojų ir kreditorių sprendimams	16
2 lentelė. Priemonės, lemiančios agentavimo kaštų susiformavimą (sudaryta autorės pagal Adu-Ameyaw et al., 2021; Al-Faryan, 2024; Lovett et al., 2022; Vitolla et al., 2020; Wijaya, 2020)	20
3 lentelė. Suinteresuotųjų grupių priimtų sprendimų pasekmės audituojamos įmonės finansinei būklei (sudaryta autorės pagal Elmarzouky et al., 2024)	25
4 lentelė. Pagrindinių audito dalykų klasifikavimas į įmonės ir straipsnio lygio rizikų (sudaryta autorės pagal Ecim et al., 2023; Gambetta et al., 2023; Sierra-García et al., 2019).....	27
5 lentelė. Įmonės specifinės ir išorės audito charakteristikos, galinčios daryti poveikį atskleidžiamų pagrindinių audito dalykų skaičiui	33
6 lentelė. Mokslinėje literatūroje identifikuoti veiksniai, galintys daryti poveikį skolinto kapitalo kainai	40
7 lentelė. Tyrimo imties nustatymas.....	45
8 lentelė. Empiriniame tyrime naudojamų kontrolinių kintamųjų apibūdinimas.....	46
9 lentelė. Tiriamų „Nasdaq“ Baltijos rinkos įmonių specifinių ir išorės audito charakteristikų aprašomosios statistikos rodikliai.....	54
10 lentelė. 2018–2019 m. tiriamų „Nasdaq“ Baltijos rinkos įmonių specifinių ir išorės audito charakteristikų koreliacijos matrica.....	56
11 lentelė. 2021–2022 m. tiriamų „Nasdaq“ Baltijos rinkos įmonių specifinių ir išorės audito charakteristikų koreliacijos matrica.....	57
12 lentelė. Pagrindinių audito dalykų skaičiaus poveikio „Nasdaq“ Baltijos rinkos įmonių skolinto kapitalo kainai 2018–2019 m. regresinės analizės rezultatai	59
13 lentelė. Pagrindinių audito dalykų skaičiaus poveikio „Nasdaq“ Baltijos rinkos įmonių skolinto kapitalo kainai 2021–2022 m. regresinės analizės rezultatai	60
14 lentelė. Regresinės analizės, kai nepriklausomas kintamasis yra pagrindinių audito dalykų skaičius, rezultatų palyginimas.....	61
15 lentelė. Pagrindinių audito dalykų skyriaus ilgio poveikio „Nasdaq“ Baltijos rinkos įmonių skolinto kapitalo kainai 2018–2019 m. regresinės analizės rezultatai.....	62
16 lentelė. Pagrindinių audito dalykų skyriaus ilgio poveikio „Nasdaq“ Baltijos rinkos įmonių skolinto kapitalo kainai 2021–2022 m. regresinės analizės rezultatai.....	63
17 lentelė. Regresinės analizės, kai nepriklausomas kintamasis yra pagrindinių audito dalykų skyriaus ilgis, rezultatų palyginimas.....	64

Paveikslų sąrašas

1 pav. Audito lūkesčių spragos sudedamosios dalys (sudaryta autorės pagal Association of Chartered Certified Accountants [ACCA], 2019)	21
2 pav. Audito išvadų informacijos vartotojų klasifikavimas (sudaryta autorės pagal Coram & Wang, 2021; Lietuvos Respublikos finansų ministerija, 2024)	24
3 pav. Pagrindinių audito dalykų atskleidimo poveikio skolinto kapitalo kainai konceptualus tyrimo modelis	41
4 pav. Empirinio tyrimo loginė schema.....	44
5 pav. Tyrimo imties charakteristikos pagal sektorius	48
6 pav. Audito išvadų charakteristikos.....	49
7 pav. Audito įmonių pasiskirstymas pagal sektorius, kuriems priklauso audituotos įmonės	50
8 pav. Audito išvadose atskleidžiamų pagrindinių audito dalykų charakteristikos.....	51
9 pav. Audito išvadose atskleidžiamų pagrindinių audito dalykų pasiskirstymas pagal tipus	52

Ivadas

Temos aktualumas. Rinkoje vykstant ekonominiams santykiams tarp nepriklausomų sandorio šalių, skaidrumas tampa būtina sąlyga jos optimaliam veikimui užtikrinti. Skaidrumo trūkumas vis dar aktuali šių dienų problema, o finansinių ataskaitų auditas laikomas viena iš priemonių, galinčių ją sumažinti. Finansiniai skandalai, kilę dėl tarptautinių korporacijų bankrotų, lėmė informacijos vartotojų nepasitikėjimą audito išvadose pateikiama informacija. Audito sektorius pasižymi statiškumu, tačiau paskutinė naujovė – 701-ojo tarptautinio audito standarto „Pagrindinių audito dalykų pateikimas nepriklausomo auditoriaus išvadoje“ (701-asis Tarptautinis Audito Standartas. Pagrindinių audito dalykų pateikimas nepriklausomo auditoriaus išvadoje, 2015) priėmimas, kuriuo nuo 2016 m. įsigaliojo reikalavimas atskleisti pagrindinius audito dalykus audito išvadoje, – po ilgo laiko tarpo tapo pirmu žingsniu, siekiant mažinti informacijos asimetriją tarp audito įmonių ir informacijos vartotojų. Pokytis paskatino naujų tyrimų atlikimą, tačiau didžioji dalis jų orientuoti į pagrindinių audito dalykų atskleidimo pasekmes audito kokybei (Bepari et al., 2023; Kitiwong & Sarapaivanich, 2020) ir audituojamos įmonės vadovybės sprendimams (Gold et al., 2020; Reid et al., 2019), ir tik labai maža dalis – į poveikį investuotojų (Chirakool et al., 2022; Metwaly et al., 2023; Sawangjan & Suttipun, 2020; Suttipun, 2020b) bei kreditorių pasirinkimams (Duan, 2025; Elamer et al., 2020; Kamal Metawee et al., 2024; Liu et al., 2022; Šušak, 2020; Wuttichindanon & Issarawornrawanich, 2022). Skolintas kapitalas, būdamas pigesniu finansavimosi šaltiniu nei nuosavas, tampa daugelio įmonių prioritetu renkantis finansavimosi būdą. Skolinto kapitalo kaina, kuri išreiškiama palūkanų sąnaudų ir vidutinių įsipareigojimų santykiu, dažnai priklauso nuo skolininko rizikingumo. Pagrindinių audito dalykų, kaip aukšto rizikingumo sričių, atskleidimas gali paveikti kreditorių priimamus sprendimus, susijusius su skolinto kapitalo kaina.

Mokslinė problema. Mokslininkų atliktuose tyrimuose vyrauja prieštaringos nuomonės. Vieni autoriai, identifikuodami teigiamą pagrindinių audito dalykų atskleidimo ir skolinto kapitalo kainos priklausomybę, teigia, kad didėjant pagrindinių audito dalykų skaičiui ir skyriaus ilgiui, didėja skolinto kapitalo kaina (Elamer et al., 2020), o neigiamas pagrindinių audito dalykų skyriaus tonas lemia prastesnes skolinimosi galimybes (Duan, 2025). Kitų autorių atlikti tyrimai atskleidžia neigiamą ryšį tarp pagrindinių audito dalykų skaičiaus ir skolinto kapitalo kainos, nurodydami, kad didesnis atskleidžiamų pagrindinių audito dalykų skaičius lemia informacijos asimetrijos mažėjimą ir augančias įmonių galimybes skolintis geresnėmis sąlygomis (Liu et al., 2022). Identifikuojama trečioji mokslininkų grupė, kurių atliktuose tyrimuose nustatyta, kad priklausomybė tarp pagrindinių audito dalykų skaičiaus, skyriaus ilgio ir skolinto kapitalo kainos yra statistiškai nereikšminga, tačiau didėjantis teksto suprantamumas lemia mažesnę skolinto kapitalo kainą (Kamal Metawee et al., 2024; Wuttichindanon & Issarawornrawanich, 2022). Išsiskiriantys tyrimų rezultatai sukuria galimybę, pasitelkiant naujo regiono duomenis, įvertinti skirtingų ekonomikų vaidmenį tiriamoje priklausomybėje. Mokslinės literatūros analizė atskleidžia, kad didžioji dalis tyrimų orientuoti į besivystančias rinkas (Duan, 2025; Kamal Metawee et al., 2024; Liu et al., 2022; Wuttichindanon & Issarawornrawanich, 2022), o mažos, aukštesnio ekonominio lygio rinkos labai retai tampa analizės objektu. Tyrimų, kurie vertintų pagrindinių audito dalykų atskleidimo poveikį skolinto kapitalo kainai Baltijos šalių rinkos įmonių duomenų pagrindu, nėra. Atsižvelgiant į tai, aktualu atlikti tyrimą, siekiant nustatyti, kokį poveikį pagrindinių audito dalykų atskleidimas turi kreditorių sprendimams, susijusiems su Baltijos šalių rinkos įmonių skolinto kapitalo kaina.

Tyrimo objektas – pagrindinių audito dalykų atskleidimo poveikis skolinto kapitalo kainai.

Tyrimo tikslas – nustatyti, kokią poveikį pagrindinių audito dalykų atskleidimas turi „Nasdaq“ Baltijos rinkos įmonių skolinto kapitalo kainai.

Tyrimo uždaviniai:

1. atlikti mokslinės literatūros analizę bei identifikuoti pagrindinių audito dalykų atskleidimo poveikio įmonių skolinto kapitalo kainai tyrimo poreikį;
2. išnagrinėti pagrindinių audito dalykų ir jų atskleidimo poveikio įmonių skolinto kapitalo kainai teorinius aspektus;
3. parengti pagrindinių audito dalykų atskleidimo poveikio įmonių skolinto kapitalo kainai empirinio tyrimo metodologiją;
4. atlikti pagrindinių audito dalykų atskleidimo poveikio Baltijos šalių rinkos įmonių skolinto kapitalo kainai empirinį tyrimą ir pateikti rekomendacijas.

Naudoti metodai. Mokslinės literatūros analizė ir sintezė, siekiant nustatyti, ar tarp pagrindinių audito dalykų atskleidimo ir skolinto kapitalo kainos vyrauja priklausomybė. Duomenų rinkimas, pasitelkiant „Nasdaq Baltic“ vertybinių popierių biržoje prieinamą informaciją. Audito išvadų turinio analizė kokybinei informacijai paversti kiekybine. Aprašomosios statistikos metodai, koreliacinė ir regresinė analizės duomenims apdoroti.

1. Pagrindinių audito dalykų atskleidimo poveikio audituojamų įmonių skolinto kapitalo kainai tyrimo poreikis

Šiame skyriuje atliekama mokslinės literatūros analizė, siekiant pagrįsti pagrindinių audito dalykų atskleidimo audito išvadose aktualumą.

1.1. Audito išvadų informatyvumo problematika

Investuotojai, suteikdami finansavimą įmonės veiklai vykdyti, nedalyvauja tiesioginiame jos valdyme (Srisuwan et al., 2024). Išorinis finansinių ataskaitų auditas tampa įmonės vadovybės sąžiningumo užtikrinimu. Dokumentas, apibendrinantis audito metu surinktus įrodymus bei atliktas procedūras, – **audito išvada**. Nuo pat atsiradimo audito išvada traktuota kaip tvirtinimas dėl audito klientų taikomų apskaitos standartų tinkamo naudojimo rengiant finansines ataskaitas (Minutti-Meza, 2021). Audito išvada, būdama komunikacine grandimi tarp auditorių ir išorinių informacijos vartotojų, laikoma rinkos dalyvių priimamų sprendimų pagrindu (Alves Júnior & Galdi, 2020). Nepriklausomo auditoriaus nuomonė, kuri gali būti besąlyginė, sąlyginė, neigiama arba atsisakymas pateikti nuomonę (705-asis Tarptautinis Audito Standartas (persvarstytas). Nuomonės modifikavimas nepriklausomo auditoriaus išvadoje, 2015), tampa atspirties tašku vertinant audituotos įmonės galimybes toliau vykdyti veiklą, kuri generuotų teigiamą grąžą bei kurtų vertę akcininkams.

Per pastaruosius keletą dešimtmečių įvykę finansiniai skandalai, palietę didžiąsias tarptautines korporacijas, tapo viena pagrindinių auditorių profesijos kritikavimo priežasčių (Metwaly et al., 2023). Audito išvadų standartizavimas lėmė per didelį informacijos apie audito klientus apibendrinimą (Smith, 2023). Audito metu atliekamos procedūros orientuojamos į konkrečios įmonės veiklos specifiką, o išvadose atskleidžiama bendrinė informacija lemia visų įmonių suvienodinimą. Standartizuota audito išvadų forma panaikina galimybę atskleisti audito komandos pastangas tikrinant finansinių ataskaitų atitikimą vyraujantiems standartams ir teisės aktams, o tai mažina audito išvadų vertę (Alshdaifat et al., 2024).

Išorinių informacijos vartotojų poreikis gauti išsamesnę informaciją apie audito metu atliktas procedūras paskatino pokyčius. Pirmasis žingsnis atliktas Finansinės atskaitomybės tarybos (angl. *Financial Reporting Council*), kuri 2013 m. Didžiojoje Britanijoje įvedė reikalavimą audito išvadoje atskleisti didžiausias rizikas, identifikuotas audito metu, ir auditorių atsaką į jas. Pokytį tarptautiniu lygmeniu žymi 701-ojo tarptautinio audito standarto „Pagrindinių audito dalykų pateikimas nepriklausomo auditoriaus išvadoje“ (701-asis Tarptautinis Audito Standartas. Pagrindinių audito dalykų pateikimas nepriklausomo auditoriaus išvadoje, 2015) įvedimas, kuriuo siekta mažinti informacijos asimetriją, suteikiant daugiau informacijos suinteresuotiems asmenims apie audito metu atliktas procedūras, kurios lėmė auditorių priimtus profesinius sprendimus, susijusius su rizikingiausiomis audituojamos įmonės sritimis.

Pagrindinių audito dalykų atskleidimas yra privalomas atliekant įmonių, kurių akcijomis viešai prekiaujama vertybinių popierių biržose, auditą bei kitais nacionaliniuose teisės aktuose numatytais atvejais. Viešojo intereso įmonės yra atskaitingos reikšmingam skaičiui individų, o tai lemia ypač aukštą tokių įmonių finansinių ataskaitų informacijos vartotojų kiekį. Galimybė tapti įmonės, esančios kitos šalies rezidente, nuosavybės vertybinių popierių turėtoju sukuria informacijos palyginamumo globaliu mastu poreikį. Kokybiškai atliktas auditas tampa būtina sąlyga tinkamai funkcionuojančiai rinkai egzistuoti (Özcan, 2021).

Įsigaliojus reikalavimui atskleisti pagrindinius audito dalykus, vis daugiau mokslininkų pasirinko tirti, ar tikslas, dėl kurio įvestas papildomas reguliavimas, t. y. informacijos asimetrijos mažinimas, yra pasiekiamas. Mokslininkų taikomos skirtingos tyrimų strategijos ir duomenų rinkimo metodai įgalina daugiadimensinį vertinimą. Išanalizavus Kinijos vertybinių popierių rinkos biržinių įmonių akcijų kainų ir prekybos apimčių pokyčius 3 dienų periode po audito išvados paskelbimo, lyginant laikotarpius iki reikalavimo atskleisti pagrindinius audito dalykus įsigaliojimo bei po, nustatyta, jog pagrindinių audito dalykų atskleidimas besivystančioje rinkoje lemia didesnę audito išvadų informatyvumą investuotojų atžvilgiu (Goh et al., 2024). Rezultatai grindžiami nuostata, jog rinkoje, kurioje nėra alternatyvių informacijos šaltinių, audito išvadose pateikiama papildoma informacija lemia didesnę naudą tokios informacijos vartotojams. Tyrimas, kurio metu analizuota rinkos reakcija į Brazilijos biržinių įmonių audito išvadų paskelbimą, atskleidžia, jog audito išvados, kuriose pateikiami pagrindiniai audito dalykai, lemia neįprastos gražos fenomeno pasireiškimą (Alves Júnior & Galdi, 2020). Nustatyta, jog pagrindinių audito dalykų atskleidimas didina audito išvadų informatyvumą.

Tyrimas, kurio metu analizuotos tekstinės pagrindinių audito dalykų skyriaus, pateikiamo Didžiosios Britanijos įmonių audito išvadose, ypatybės bei kapitalo rinkos dalyvių atsakas į jas, atskleidė, jog apie audito metu rizikingiausias sritis pateikiamas tekstas tampa standartizuotas, o tai prieštarauja pagrindinių audito dalykų atskleidimo tikslui – didinti audito išvadų informatyvumą (Seebeck, 2024). Ištirta, jog pagrindiniai audito dalykai, kuriuose pateikiama konkrečiai įmonei aktuali informacija, turi teigiamą poveikį kapitalo rinkoms, t. y. kuo labiau personalizuota pagrindinių audito dalykų skyriuje pateikiama informacija, tuo labiau investuotojai linkę po audito išvados paskelbimo vykdyti akcijų pirkimo ir pardavimo sandorius.

Mokslinėje literatūroje vartojamas terminas „audito lūkesčių spraga“. Nurodoma, jog viena iš audito lūkesčių spragos dedamųjų dalių yra komunikacinė spraga (Akther & Xu, 2020). Pastaroji kyla dėl skirtingų auditorių ir informacijos vartotojų požiūrių į tai, kokia informacija turi būti atskleidžiama audito išvadoje. Pagrindinių audito dalykų atskleidimo poveikio audito spragai analizavimas leidžia nustatyti komunikacinę nepriklausomo auditoriaus išvados vertę. Interviu su Saudo Arabijoje veiklą vykdančių įmonių atstovais metu siekta išsiaiškinti, ar pagrindinių audito dalykų atskleidimas mažina audito lūkesčių spragą ir gerina audito kokybę (Al et al., 2024). Apklausus 12 informacijos vartotojų (bankininkus, profesionalius investuotojus, finansų analitikus), nustatyta, jog svarbiausių audito sričių atskleidimas teigiamai veikia audito lūkesčių spragą, t. y. lemia jos mažėjimą. Visgi 16 išorės auditorių nuomone, reikalavimas audito išvadoje pateikti pagrindinius audito dalykus neturi įtakos audito kokybei, o yra tik dar vienas papildomas darbas, kurį reikia atlikti, siekiant atitikti auditui keliamus reikalavimus. Tyrimo rezultatai leidžia teigti, jog suinteresuotosios šalys skirtingai vertina pagrindinių audito dalykų atskleidimo naudą – išoriniai informacijos vartotojai atsižvelgia į audito metu identifikuotą svarbiausią sritį priimdami sprendimus, susijusius su audituojama įmone, o auditą atlikę individai reikalavimą atskleisti pagrindinius audito dalykus audito išvadoje traktuoja kaip nereikalingas laiko sąnaudas.

Tyrimas, kurio metu iš 21 suinteresuoto asmens (išorės auditorių, finansų vadovų bei reguliacinių institucijų atstovų) paimti interviu, siekiant išsiaiškinti, ar pagrindinių audito dalykų pateikimas audito išvadose apie Bangladeše veikiančių įmonių finansines ataskaitas lemia didesnę skaidrumą, susijusį su audito metu atliktų procedūrų bei sričių, identifikuotų kaip aukštos rizikos, atskleidimu, parodė, jog reikalavimas nurodyti pagrindinius audito dalykus lemia audito išvados skaidrumo mažėjimą dėl augančios priešpriešos tarp auditorių atsakomybės ir įmonės vadovybės interesų

(Bepari et al., 2024). Tam tikri pagrindiniai audito dalykai gali apimti konfidencialią įmonės informaciją bei tapti nesutarimų priežastimi. Norėdami išlaikyti gerus santykius su klientais, auditoriai priversti išvadoje atskleisti bendrinius sektoriui būdingus pagrindinius audito dalykus, o tai lemia informacijos asimetrijos didėjimą (Bepari et al., 2024).

Pasitelkus internetinę platformą, skirtą žmonių samdymui atlikti užduotis, vykdytas eksperimentas, kurio metu lygintos dvi Jungtinių Amerikos Valstijų gyventojų grupės – turintys pakankamas žinias investavime (dirbantys apskaitos ir finansų srityje) ir turintys nepakankamas žinias investavime (baigę apskaitos ar finansų krypties studijas, tačiau nedirbantys minėtoje srityje) (Coram & Wang, 2021). Uždavus klausimus apie 3 audito išvadas (su pagrindinių audito dalykų skyriumi, sudarytu remiantis principais arba taisyklėmis grįstais standartais bei be pagrindinių audito dalykų skyriaus), nustatyta, jog pagrindinių audito dalykų atskleidimas neturi poveikio auditoriaus atsakomybei ir audito patikimumui. Visgi lyginant principais ir taisyklėmis grįstą rizikingų sričių atskleidimą, identifikuota, jog taisyklėmis grįstų standartų laikymasis pateikiant pagrindinius audito dalykus lemia didesnę pasitikėjimą finansinių ataskaitų auditu, t. y. turi poveikį audito išvadų informatyvumui. Autorių nuomone, tyrimo rezultatai leidžia teigti, jog nors pagrindinių audito dalykų atskleidimas prisideda prie informacijos asimetrijos mažinimo tam tikrais aspektais, tačiau dėl atsiradusių naujų informacijos vartotojų poreikių skatinamas didesnės audito lūkesčių spragos formavimasis (Coram & Wang, 2021). Daroma išvada, jog pagrindinių audito dalykų atskleidimo poveikis informacijos asimetrijai priklauso nuo reguliacinės aplinkos, kurioje veikia audito įmonė ir jos klientai.

Išanalizavus naujausią mokslinę literatūrą apie pagrindinių audito dalykų atskleidimo poveikį informacijos asimetrijai, identifikuoti prieštaringi rezultatai, t. y. vieni autoriai nustato, jog pagrindinių audito dalykų atskleidimas lemia audito išvadų informatyvumo didėjimą (Al Qahtani et al., 2024; Alves Júnior & Galdi, 2020; Goh et al., 2024), kiti – jog pagrindinių audito dalykų atskleidimas tam tikromis aplinkybėmis gali tapti tolesnės informacijos asimetrijos augimo priežastimi (Bepari et al., 2024; Coram & Wang, 2021; Seebeck, 2024). Pastebima, jog pagrindinių audito dalykų skyriaus teksto standartizavimas, nepakankama nepriklausomybė nuo audito kliento bei reguliacinė aplinka (taisyklėmis grįstų standartų laikymasis) lemia tikslo, kurio siekiant įvestas reikalavimas atskleisti pagrindinius audito dalykus audito išvadoje, neįgyvendinimą. Audito įmonės tampa atsakingos už audito išvadų informatyvumo didinimą jose pateikiant audito klientui specifinius pagrindinius audito dalykus bei išlaikant objektyvumą viso audito proceso metu. Apibendrinant išanalizuotą mokslinę literatūrą, galima teigti, jog pagrindinių audito dalykų pateikimas išvadoje kuria papildomą vertę informacijos vartotojams.

1.2. Pagrindinių audito dalykų atskleidimo poveikis informacijos vartotojų sprendimams

Mokslinėje literatūroje identifikuojamos 4 suinteresuotųjų grupės, kurias veikia reikalavimas atskleisti pagrindinius audito dalykus išvadoje: nepriklausomi auditoriai, įmonės vadovybė, investuotojai ir kreditoriai (Velte & Issa, 2019). Auditorių atžvilgiu reikalavimas atskleisti pagrindinius audito dalykus lemia išaugusią atsakomybę pateikti teisingą informaciją audito išvadoje, kuria naudosis informacijos vartotojai priimdami sprendimus. Tai skatina sistemingą darbą, papildomas procedūras bei išaugusią auditų kokybę (Bepari et al., 2023; Kitiwong & Sarapaivanich, 2020). Pagrindinių audito dalykų atskleidimas siejamas su didesne įmonės vadovybės atsakomybe sudarant finansines ataskaitas. Atlikti moksliniai tyrimai rodo, jog įsigaliojus naujam reguliavimui vengiama priimti agresyvių, su apskaitiniais įvertinimais susijusių sprendimų rengiant finansines ataskaitas (Gold et al., 2020; Reid et al., 2019).

Investuotojų ir kreditorių reakcija į pagrindinių audito dalykų atskleidimą gali lemti pokyčius audituojamų įmonių finansavimosi sprendimų atžvilgiu. Įmonių kapitalas sudaromas iš nuosavų ir skolintų lėšų. Siekdamas finansuotis, įmonės gali išleisti naujas akcijų emisijas arba skolintis iš išorės kreditorių. Pirmuoju atveju siektina, jog rinkoje būtų pakankama paklausa, t. y. vyrautų aukštesnė akcijų kaina, o antruoju – kad skolinto kapitalo kaina būtų žema. Mokslininkai, tirdami pagrindinių audito dalykų atskleidimo poveikį investuotojų ir kreditorių sprendimams, vertina akcijų ir skolinto kapitalo kainų pokyčius. Susisteminta informacija apie naujausius tyrimus pateikiama 1 lentelėje (žr. p. 16).

Pagrindinių audito dalykų koncepcijos naujumas lemia santykinai nedidelį kiekį tyrimų, kurie analizuoja jų atskleidimo poveikį investuotojų ir kreditorių priimamiems sprendimams. Pastebima, jog didžioji dalis naujausių mokslinių tyrimų vykdomi besivystančių šalių duomenų pagrindu. Vertinant pagrindinių audito dalykų atskleidimo **poveikį akcijų kainai**, pasitelkiamos skirtingos pagrindinių audito dalykų skyriaus tekstinės charakteristikos, t. y. skaičius, skyriaus ilgis, suprantamumas. Tyrimas, kurio metu analizuoti Tailando vertybinių popierių biržoje prekiaujančių įmonių duomenys, atskleidžia, jog lengviau suprantamas pagrindinių audito dalykų skyriaus tekstas lemia akcijų kainų kilimą bei prekybos apimčių išaugimą (Chirakool et al., 2022). Rezultatai grindžiami tuo, jog specifinėmis sąvokomis nepasižymintis tekstas suprantamas tiek labiau, tiek mažiau patyrusiems investuotojams, todėl audito išvados informatyvumas auga.

Ištyrus Egipto vertybinių popierių rinkos biržinių įmonių duomenis, nustatyta, jog tarp pagrindinių audito dalykų skaičiaus, kuris išreiškiamas audito išvadoje atskleistų pagrindinių audito dalykų ir visų identifikuotų kaip galimų atskleisti tipų santykiu, ir akcijų kainos vyrauja teigiama priklausomybė, t. y. kuo daugiau pagrindinių audito dalykų pateikiama audito išvadoje, tuo labiau didėja potencialių investuotojų susidomėjimas įmonės akcijomis, o tai lemia jų kainos augimą (Metwaly et al., 2023).

Analizuojant Tailando, Malaizijos ir Singapūro regiono įmonių duomenis, gauti priešingi rezultatai – augantis audito išvadoje atskleidžiamų pagrindinių audito dalykų skaičius neigiamai veikia akcijų kainas (Sawangjan & Suttipun, 2020). Ištirta, jog ilgesnis pagrindinių audito dalykų skyrius lemia didesnę išvadų informatyvumą bei įmonių akcijų kainos augimą. Suttipun'o (2020b) atlikto tyrimo rezultatai koreliuoja su ankstesnio tyrimo rezultatais, t. y. didėjant atskleidžiamų pagrindinių audito dalykų skaičiui, Tailando vertybinių popierių biržoje prekiaujančių įmonių akcijų kaina krenta. Fenomenas grindžiamas nuostata, jog augantis pagrindinių audito dalykų, pateikiamų audito išvadoje, skaičius signalizuoja apie didėjančią įmonės rizikingumą, o tai tampa paskata parduoti akcijas, siekiant apsisaugoti nuo galimo nuostolio įmonei bankrutavus.

Vertinant pagrindinių audito dalykų atskleidimo **poveikį kreditorių sprendimams**, taip pat pasitelkiamos tekstinės pagrindinių audito dalykų skyriaus charakteristikos: skaičius, skyriaus ilgis, tonas, teksto suprantamumas. Tyrimas, kurio metu analizuotas pagrindinių audito dalykų skyriuje pateikiamo teksto tono poveikis sąlygoms, kuriomis Kinijos biržinės įmonės skolinasi, atskleidžia, jog audito išvadoje nurodoma neigiama informacija lemia aukštesnes paskolų palūkanas, mažesnę kredito sumą, trumpesnį skolinimosi laikotarpį bei užstato būtinybę (Duan, 2025). Rezultatai grindžiami nuostata, jog neigiamas pagrindinių audito dalykų skyriaus tonas signalizuoja apie aukštesnę audituojamos įmonės rizikingumą. Norėdami sumažinti kredito riziką, kreditoriai siūlo prastesnes skolinimosi sąlygas.

1 lentelė. Moksliniai tyrimai, nagrinėję pagrindinių audito dalykų atskleidimo poveikį investuotojų ir kreditorių sprendimams

Poveikis	Autoriai	Regionas	Tyrimo objektas	Tyrimo rezultatai
Investuotojams	Chirakool et al., 2022	Tailandas	Pagrindinių audito dalykų skyriaus suprantamumo poveikis akcijų kainai ir prekybos apimtims.	Lengviau suprantamas pagrindinių audito dalykų skyriaus tekstas lemia teigiamą akcijų kainų ir prekybos apimčių pokytį.
	Metwaly et al., 2023	Egiptas	Pagrindinių audito dalykų santykinės išraiškos poveikis akcijų kainai, prekybos apimtims bei laikotarpiui nuo finansinių metų pabaigos iki audito išvados išleidimo.	Tarp pagrindinių audito dalykų skaičiaus, išreikšto santykiniu dydžiu, ir akcijų kainos, prekybos apimčių ir laikotarpio nuo finansinių metų pabaigos iki audito išvados išleidimo vyrauja teigiama priklausomybė.
	Sawangjan & Suttipun, 2020	Tailandas, Malaizija, Singapūras	Pagrindinių audito dalykų tekstinių charakteristikų (skaičiaus, skyriaus ilgio) poveikis akcijų kainai.	Tyrimo rezultatai atskleidžia teigiamą priklausomybę tarp pagrindinių audito dalykų skyriaus ilgio ir akcijų kainos bei neigiamą priklausomybę tarp pagrindinių audito dalykų skaičiaus ir akcijų kainos.
	Suttipun, 2020b	Tailandas	Pagrindinių audito dalykų skaičiaus poveikis akcijų kainai.	Tarp pagrindinių audito dalykų skaičiaus ir akcijų kainos yra neigiama priklausomybė.
Kreditoriams	Duan, 2025	Kinija	Pagrindinių audito dalykų skyriaus tono poveikis palūkanų normai, paskolos dydžiui, terminui ir užstato poreikiui.	Tarp neigiamo pagrindinių audito dalykų tono ir palūkanų normos, užstato vyrauja statistiškai reikšminga teigiama priklausomybė, o tarp neigiamo pagrindinių audito dalykų tono ir paskolos dydžio, kredito laikotarpio – neigiama priklausomybė.
	Elamer et al., 2020	Didžioji Britanija	Pagrindinių audito dalykų tekstinių charakteristikų (skaičiaus, skyriaus ilgio, tono) poveikis skolinto kapitalo kainai.	Tarp pagrindinių audito dalykų skaičiaus, ilgio, tono ir skolinto kapitalo kainos yra teigiama priklausomybė.
	Kamal Metawee et al., 2024	Saudo Arabija	Pagrindinių audito dalykų tekstinių charakteristikų (skaičiaus, skyriaus ilgio, suprantamumo) poveikis skolinto kapitalo kainai.	Neigiamas ryšys tarp skaitomumo ir skolinto kapitalo kainos, t. y. kuo lengviau suprantamas tekstas, tuo mažesnė skolinto kapitalo kaina. Priklausomybės tarp pagrindinių audito dalykų skaičiaus, skyriaus ilgio ir skolinto kapitalo kainos nėra.
	Liu et al., 2022	Kinija	Atskleidžiamų pagrindinių audito dalykų skaičiaus poveikis skolinto kapitalo kainai ir kredito laikotarpiui.	Tyrimo rezultatai atskleidžia, jog tarp pagrindinių audito dalykų skaičiaus ir skolinto kapitalo kainos vyrauja neigiama priklausomybė, o tarp pagrindinių audito dalykų skaičiaus ir kredito laikotarpio – teigiama.
	Šušak, 2020	Kroatija	Atskleidžiamų pagrindinių audito dalykų skaičiaus poveikis skolinto kapitalo kainai.	Tarp pagrindinių audito dalykų skaičiaus ir skolinto kapitalo kainos yra statistiškai nereikšminga priklausomybė.
	Wuttichindanon & Issarawornrawanich, 2022	Tailandas	Pagrindinių audito dalykų tekstinių charakteristikų (skaičiaus, skyriaus ilgio, suprantamumo) poveikis skolinto kapitalo kainai.	Neigiamas ryšys tarp skaitomumo ir skolinto kapitalo kainos, t. y. kuo lengviau suprantamas tekstas, tuo mažesnė skolinto kapitalo kaina. Priklausomybės tarp pagrindinių audito dalykų skaičiaus, skyriaus ilgio ir skolinto kapitalo kainos nėra.

Kitas Kinijos biržinių įmonių duomenų pagrindu atliktas tyrimas orientuojasi į tai, kaip audito išvadoje atskleidžiamų pagrindinių audito dalykų skaičius veikia skolinimosi galimybes (Liu et al., 2022). Nustatyta, jog didesnis pagrindinių audito dalykų skaičius lemia mažėjančias palūkanų normas bei ilgesnį kredito laikotarpį. Tyrimo rezultatai siejami su nuostata, jog pagrindinių audito dalykų pateikimas audito išvadoje mažina informacijos asimetriją, profesionaliems informacijos vartotojams (kreditoriams) suteikiant papildomų įžvalgų apie rizikingiausias sritis, kurios įmonės vadovybės sprendimu gali būti nuslepiamos ir neatskleidžiamos finansinėse ataskaitose. Kinija laikoma viena iš rinkų, kurioms trūksta skaidrumo, todėl papildomos informacijos atskleidimas audito išvadoje tampa patikimumo garantu. Didžiosios Britanijos įmonių duomenų pagrindu atliktas tyrimas atskleidžia, jog tarp pagrindinių audito dalykų skaičiaus, skyriaus ilgio, tono ir skolinto kapitalo kainos yra teigiama priklausomybė (Elamer et al., 2020). Priešingai nei Kinijos atveju, Didžioji Britanija klasifikuojama kaip išsivysčiusi rinka, todėl tiek didėjantis pagrindinių audito dalykų skaičius, tiek ilgėjanti skyriaus apimtis bei neigiamas tonas signalizuoja apie aukštą rizikingumą, kuris skatina kreditorius priimti atsargesnius finansavimo sprendimus.

Tailando (Wuttichindanon & Issarawornrawanich, 2022) bei Saudo Arabijos (Kamal Metawee et al., 2024) regiono įmonių duomenų pagrindu atliktų tyrimų rezultatai koreliuoja vieni su kitais. Nustatytas neigiamas ryšys tarp pagrindinių audito dalykų skyriaus suprantamumo ir skolinto kapitalo kainos, t. y. kuo lengviau suprantamas tekstas, tuo mažesnė skolinto kapitalo kaina. Tyrimai atskleidžia, jog nėra priklausomybės tarp pagrindinių audito dalykų skaičiaus, skyriaus ilgio ir skolinto kapitalo kainos. Sušak'as (2020), atlikdamas tyrimą naudojant Zagrebo vertybinių popierių biržoje prekiaujančių įmonių duomenis, taip pat nurodo, jog tarp audito išvadose atskleidžiamų pagrindinių audito dalykų skaičiaus ir skolinto kapitalo kainos nėra statistiškai reikšmingos priklausomybės.

Finansavimasis išleidžiant naujas akcijų emisijas yra rečiau priimamas sprendimas dėl aukštesnės nuosavo kapitalo kainos – investuotojai reikalauja didesnio pelningumo nei skolintojai palūkanų. Atsižvelgiant į tai, dauguma įmonių renkasi veiklai vykdyti reikalingas lėšas gauti skolinantis iš kreditorių (Ali & Shaik, 2022). Prieštaringi tyrimų, analizavusių pagrindinių audito dalykų atskleidimo poveikį skolinto kapitalo kainai, rezultatai sukuria galimybę, naudojant naujo regiono duomenis, atlikti empirinį tyrimą, siekiant įvertinti, kokį poveikį pagrindinių audito dalykų atskleidimas daro pasirinkto regiono įmonių skolinto kapitalo kainai.

Taigi, pagrindinių audito dalykų pateikimas audito išvadoje daro poveikį suinteresuotųjų grupių priimamiems sprendimams. Auditorių ir audituojamos įmonės vadovybės atžvilgiu pagrindinių audito dalykų atskleidimas lemia didesnę atliekamo audito ir sudaromų finansinių ataskaitų kokybę. Investuotojai ir kreditoriai, remdamiesi audito išvadose pateikiama informacija, priima sprendimus, susijusius su investavimu į įmonių akcijas bei finansavimo suteikimu. Mokslinės literatūros analizė atskleidžia, jog negalima identifikuoti vieningo pagrindinių audito dalykų atskleidimo, kuris gali būti išreiškiamas pagrindinių audito dalykų skaičiumi, skyriaus ilgiu, tonu, suprantamumu, poveikio įmonių akcijų bei skolinto kapitalo kainai. Prieštaringi rezultatai gali būti siejami su skirtingomis analizuotų rinkų charakteristikomis, tačiau pastebima, jog ir toje pačioje rinkoje atlikti tyrimai pasižymi skirtingais rezultatais. Atsižvelgiant į tai, jog skolintas kapitalas laikomas pigesne kapitalo alternatyva, pagrindinių audito dalykų atskleidimo poveikis skolinto kapitalo kainai laikomas aktualesne problema nei poveikis akcijų kainai.

Apibendrinant galima teigti, jog tikslas, dėl kurio įvestas reikalavimas atskleisti pagrindinius audito dalykus audito išvadoje, t. y. mažinti informacijos asimetriją bei didinti rinkos skaidrumą, yra pasiekiamas, kai pagrindinių audito dalykų skyriuje pateikiama informacija yra specifinė audituojamai įmonei. Standartizuotas tekstas, per didelę priklausomybę nuo audito klientų bei dėl taisyklėmis grįstų standartų taikymo išaugę informacijos vartotojų poreikiai skatina tolimesnį informacijos asimetrijos augimą. Mokslinės literatūros analizės metu nustatyta, jog pagrindinių audito dalykų atskleidimas daro poveikį keturioms pagrindinėms suinteresuotųjų grupėms: auditoriams, audituojamos įmonės vadovybei, investuotojams bei kreditoriams. Reikalavimas audito išvadoje atskleisti pagrindinius audito dalykus lemia išaugusią auditorių atsakomybę prieš informacijos vartotojus, o tai skatina didesnę atliekamo audito kokybę. Audituojamos įmonės vadovybė, reaguodama į išaugusią auditorių atsakomybę bei audito išvadoje pateikiamą papildomą informaciją, siekia išvengti neigiamo tono pagrindinių audito dalykų, todėl skiria didesnę dėmesį finansinių atskaitų sudarymo procesui. Pagrindinių audito dalykų skyriuje pateikiama informacija yra aktuali investuotojams ir kreditoriams, kurie remdamiesi ja priima sprendimus, susijusius su investavimu į įmonių akcijas bei finansavimo suteikimu. Pagrindinių audito dalykų atskleidimo poveikis **kreditorių sprendimams** nėra iki galo ištirtas, kadangi vyraujantys tyrimai pateikia skirtingus rezultatus. Rinkos vaidmuo laikytinas vienu iš veiksnų, galinčių lemti prieštarigus tyrimų rezultatus, tačiau neapibrėžtumai skatina poreikį tolimesniems tyrimams. Kadangi skolintas kapitalas laikomas pigesne finansavimosi alternatyva, aktualu įvertinti, kokį poveikį pagrindinių audito dalykų atskleidimas turėtų mažos, bet aukšto išsivystymo lygio rinkos įmonių skolino kapitalo kainai.

2. Pagrindinių audito dalykų ir jų atskleidimo poveikio įmonių skolinio kapitalo kainai teoriniai aspektai

Šiame skyriuje analizuojami teoriniai pagrindinių audito dalykų atskleidimo aspektai, teoriškai pagrindžiant pagrindinių audito dalykų atskleidimo poveikį skolinio kapitalo kainai.

2.1. Reikalavimo atskleisti pagrindinius audito dalykus atsiradimo prielaidos

Nuosavybės teisių ir kontrolės atskyrimas yra šių dienų verslo pasaulio kasdienybė. Įmonių akcinio kapitalo turėtojai yra tikrieji jų savininkai, tačiau vadybos žinių trūkumas arba maža nuosavybės koncentracija lemia, jog tiesioginiais vadovais paskiriami kiti asmenys. Samdomi darbuotojai, veikdami vadovaujančiose pareigose, priima operacinius, taktinius ir didžiąją dalį strateginių sprendimų. Įmonių akcininkai, suteikdami vadovams laisvę veikti, išreiškia pasitikėjimą jų kompetencijomis. Kartais toks pasitikėjimas tampa paskata savanaudiškiems poelgiams, siekiant asmeninės naudos.

Vyraujantis ryšys tarp akcininkų ir vadovybės yra agentavimo teorijos pagrindas (Jensen & Meckling, 1976). Dalinė autonomija įgalina vadovus vykdyti veiklas, kurios ne visada orientuotos į savininkų turto vertės didinimą. Identifikuojamos dvi pagrindinės galimų nesutarimų priežastys: skirtinga vadovų ir savininkų rizikos tolerancija bei nesutampantis požiūris į tai, kas maksimizuoja savininkų nuosavybę (Squires & Elnahla, 2020). Akcininkai prisiimamą riziką vertina per pelningumo prizmę, t. y. kuo aukštesnė planuojamos investicijos rizika, tuo didesnio pelno galima tikėtis. Rizika gali lemti tiek teigiamą, tiek neigiamą rezultatą – pastarojo baimė tampa priežastimi, kodėl įmonių vadovai ne visada pritaria akcininkų norams. Vadovų, kaip samdomų darbuotojų, pozicija lemia aukštą priklausomumą nuo visos įmonės gerovės. Rizikingų iniciatyvų vykdymo sukeltas nuostolis gali tapti vienintelio jų pajamų šaltinio praradimo priežastimi (Squires & Elnahla, 2020). Nesutampantys akcininkų ir vadovų interesai lemia priešpriešos formavimąsi.

Tarp įmonės savininkų ir vadovų kylantys nesutarimai skatina agentavimo kaštų, kurie tampa įmonės vertės mažėjimo priežastimi, atsiradimą. Skiriamos trys minėtų kaštų sudedamosios dalys (Jensen & Meckling, 1976):

1. monitoringo kaštai (angl. *monitoring cost*), kurie susiję su savininkų taikomomis priemonėmis, siekiant kontroliuoti samdomų vadovų veiklą ir užtikrinti nesąžiningo elgesio prevenciją bei identifikavimą;
2. ryšio kūrimo kaštai (angl. *bonding cost*), atsirandantys dėl sutarčių, kurių pagrindu vadovai įgyja asmeninį interesą stengtis dėl įmonės vertės didinimo, sudarymo;
3. likutinio nuostolio kaštai (angl. *residual loss cost*). Monitoringo ir ryšio kūrimo kaštais siekiama sumažinti atotrūkį tarp akcininkų interesų ir įmonės vadovų veiksmų, tačiau neįmanoma užtikrinti visiško vadovų lojalumo savininkams. Dėl to atsiradę finansiniai praradimai vadinami likutinio nuostolio kaštais.

Sėkmingas nuosavybės teisių ir kontrolės atskyrimas neįmanomas be agentavimo kaštų patyrimo. Įmonių savininkai, patikėdami kitiems asmenims valdyti jų turtą, yra suinteresuoti užsitikrinti, jog samdomi darbuotojai nemanipuliuos jiems suteiktais įgaliojimais. Akcininkų iniciatyva gali būti įgyvendinamos įvairios priemonės, skirtos apsaugoti nuo vadovų sukčiavimo. Mokslinėje literatūroje dažniausiai analizuojamos 5 priemonės, kurių taikymas lemia monitoringo ir ryšio kūrimo kaštų atsiradimą. Susisteminta informacija pateikiama 2 lentelėje (žr. p. 20).

2 lentelė. Priemonės, lemiančios agentavimo kaštų susiformavimą (sudaryta autorės pagal Adu-Ameyaw et al., 2021; Al-Faryan, 2024; Lovett et al., 2022; Vitolla et al., 2020; Wijaya, 2020)

Kaštų rūšis	Priemonė	Apibūdinimas
Monitoringo kaštai	Direktorių tarybos formavimas	Direktorių taryba, vykdydama monitoringo ir kontrolės funkciją, sudaroma siekiant užtikrinti vadovų teikiamų veiklos ataskaitų skaidrumą bei informacijos asimetrijos tarp savininkų ir vadovų mažėjimą.
	Skatinamojo atlygio politika	Priedai ir premijos skiriami skatinant vadovus vykdyti veiklas, orientuotas į įmonės vertės didinimą bei akcininkų nuosavybės maksimizavimą.
	Auditas	Išorės audito paskirtis – įvertinti, ar vadovybės sudarytos finansinės ataskaitos nėra reikšmingai iškraipytos. Vertinama finansinės atskaitomybės atitiktis teisės aktams ir vyraujančioms standartams. Atliekamo audito metu atsižvelgiama į riziką dėl galimos apgaulės.
Ryšio kūrimo kaštai	Akcijų opcionai	Akcijų opcionai – tai galimybė įsigyti įmonės akcijų už mažesnę nei rinkos kainą. Vadovai, įgiję akcijų, tampa įmonės savininkais. Teigtina, jog akcijų turėjimas lemia didesnę vadovų suinteresuotumą veikti siekiant tolimesnio įmonės augimo.
	Sutartiniai išpareigojimai dėl žalos atlyginimo	Rašytiniu vadovybės sutikimu išpareigojama atlyginti dėl savanaudiškų paskatų sukeltą žalą savininkų nuosavybei.

Monitoringo kaštai yra laikomi įmonės savininkų patiriamomis išlaidomis, kurios atsiranda siekiant užtikrinti sąžiningą, orientuotą į įmonės vertės augimą vadovų veiklą. Ryšio kūrimo kaštai, priešingai nei monitoringo kaštai, yra vadovų asmeninių resursų judėjimas. Pastebima, jog ryšio kūrimo kaštai, susiję su akcijų įsigijimu, nėra išlaidos, o tik vadovų disponuojamo turto rūšies pasikeitimas. Papildomų akcijų išleidimas siekiant motyvuoti aukščiausios grandies darbuotojus lemia nuosavybės koncentracijos mažėjimą (Lovett et al., 2022). Augantis savininkų skaičius siejamas su kontrolės praradimu, o tai gali turėti priešingą efektą – tapti prielaida neteisėtai vadovų veiklai.

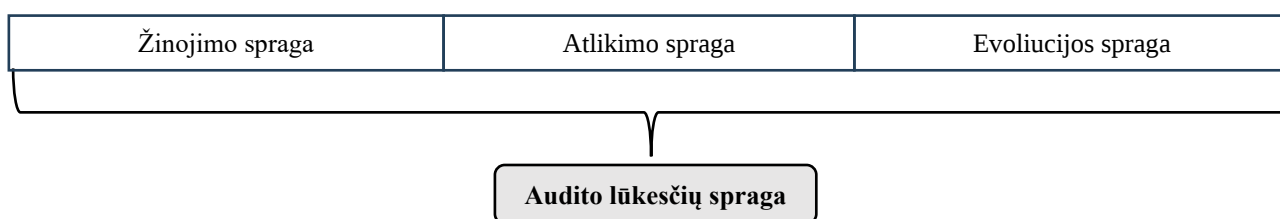
Savininkų ir vadovų interesų nesutapimai siejami su apgaulės, sukčiavimo atvejų apraiška įmonėse. Galimybė disponuoti informacija, už kurios pateikimą savininkams atsakingi vadovai, sukuria galios poziciją. Nepakankama kontrolė įgalina aukščiausios grandies darbuotojus manipuluoti situacija siekiant asmeninės naudos. Neteisingas informacijos pateikimas arba nuslėpimas lemia informacijos asimetrijos tarp savininkų ir vadovų formavimąsi.

Agentavimo teorija, orientuodamasi į savininkų ir samdomų vadovų santykius, didelį dėmesį skiria informacijos asimetrijai ir dėl jos kylantiems nesutarimams. Finansinės ataskaitos laikomos vienu pagrindinių informacijos šaltinių akcininkams, kuriuo vadovaujantis priimami tolimesni sprendimai dėl įmonės ateities. Už finansinių ataskaitų sudarymą atsakingi vadovai, todėl visais atvejais, kai akcininkų yra daugiau nei vienas ir jie nedalyvauja tiesioginiame įmonės valdyme, vyrauja rizika, jog pateikta finansinė informacija gali būti iškraipyta dėl apgaulės.

Nors išorės auditas, dėl kurio atsiranda monitoringo kaštai, laikomas viena iš priemonių galimam sukčiavimui identifikuoti, tačiau pagrindinė audito funkcija – nustatyti, ar įmonės vadovybė finansines ataskaitas sudaro vadovaudamasi vyraujančiais teisės aktais bei standartais. Išleista audito išvada tampa priemone įmonės savininkams sužinoti apie finansinėse ataskaitose pateiktos

informacijos patikimumą (Ali Alduneibat, 2024). Išorės audito metu atliekamos procedūros yra orientuotos į sudarytų finansinių ataskaitų vertinimą, siekiant nustatyti, ar informacijos vartotojai vadovaudamiesi jomis galės priimti teisingus sprendimus (Alves Júnior & Galdi, 2020). Sąmoningai vykdoma apgaulinga vadovybės veikla dažnai yra sunkiai identifikuojama, o išorės auditui būdinga reikšmingumu grįsta tikrinimo apimtis. Nepakankamas susipažinimas su audito funkcijomis lemia neteisingą suinteresuotųjų šalių, tarp jų ir akcininkų, įsivaizdavimą dėl to, ką auditoriai turi pasiekti ir kokia iš tikrųjų yra jų atsakomybė vykdant finansinių ataskaitų auditą (Faza' et al., 2024). Pasireiškiantis neatitikimas tarp vyraujančių lūkesčių vadinamas audito lūkesčių spraga (angl. *audit expectation gap*).

Audito lūkesčių spraga gali atsirasti tiek dėl informacijos vartotojų, tiek ir dėl auditorių kaltės. Atsižvelgiant į tai, identifikuojamos trys audito lūkesčių spragos dedamosios, kurios pateiktos 1 paveiksle.

1 pav. Audito lūkesčių spragos sudedamosios dalys (sudaryta autorės pagal Association of Chartered Certified Accountants [ACCA], 2019)

Žinojimo spraga (angl. *knowledge gap*) kyla dėl per mažo informacijos vartotojų domėjimosi audito sfera. Tikima, jog auditoriai, vykdydami finansinių ataskaitų auditą, privalo identifikuoti sukčiavimo, apgaulės atvejus bei numatyti visas aplinkybes, dėl ko audituojamos įmonės ateityje nebegalėtų tęsti savo veiklos. Nerealistiški informacijos vartotojų lūkesčiai, išaiškėjus problemoms, kurios auditų metu nebuvo nustatytos, lemia nusivylimą auditorių profesija bei išorės audito funkcija. Pastebima, jog visuomenė ne tik nėra pakankamai kompetentinga suprasti audito paskirtį, tačiau taip pat nesistengia komunikuoti apie egzistuojančią problemą, siekiant surasti galimus sprendimo būdus (Akther & Xu, 2020).

Atlikimo spraga (angl. *performance gap*), priešingai nei žinojimo spraga, susiformuoja dėl neatitikimo tarp auditorių atliekamo darbo ir to, ką jie turėtų pasiekti remiantis galiojančiais teisės aktais bei standartais. Identifikuojamos dvi atlikimo spragos dedamosios: standartų trūkumai ir nepakankamas atlikimas (Alkhateeb et al., 2023). Nekonkrečios gairės arba situacijų neapibrėžtumas standartuose palieka vietos interpretacijoms, todėl auditorius, remdamasis savo kompetencijomis, yra priverstas priimti profesinį sprendimą. Nepakankama kvalifikacija, ypač vertinant finansines ataskaitas, parengtas pagal principais grįstus standartus, tampa netinkamai atlikto audito priežastimi (Astolfi, 2021). Nors auditorių veiklą prižiūrinčios institucijos skiria nemažai dėmesio jų žinių ir įgūdžių ugdymui bei atliktų auditų kokybės tikrinimui, tačiau nestandartinės situacijos bei patikimos informacijos trūkumas nulemia tolimesnį atlikimo spragos egzistavimą.

Paskutinė audito lūkesčių spragos dedamoji – evoliucijos spraga (angl. *evolution gap*) – atsiranda dėl poreikio pokyčiams, reaguojant į suinteresuotųjų šalių norus, technologines naujoves ir dėl to kylančius iššūkius audito atlikimui (ACCA, 2019). Modernėjant verslui, audito sektorius taip pat turi reaguoti į pokyčius siekiant užtikrinti tolimesnį kokybišką audito funkcijos atlikimą. Lėtas naujovių

integravimo procesas sukuria atotrūkį tarp to, ką auditas šiuo metu gali pasiekti ir ko reikalauja besikeičiantis verslo pasaulis, t. y. susiformuoja evoliucijos spraga.

Per paskutinįjį dvidešimtmetį įvykę finansiniai skandalai, sudrebinę visą pasaulį, tapo audito lūkesčių spragos egzistavimo įrodymu. Netikėtas tarptautinių korporacijų, kurių auditų metu nerasta sukčiavimo apraiškų, žlugimas lėmė informacijos vartotojų pasipiktinimą auditorių darbu (Velte, 2019). Pernelyg standartizuotas ir per mažai informatyvus audito išvadų tekstas lėmė tolimesnį informacijos asimetrijos tarp auditorių ir audito išvados informacijos vartotojų augimą. Nepakankamas išvadų informatyvumas laikytas viena pagrindinių audito lūkesčių spragos formavimosi priežasčių. Reaguojant į iškilusią problemą, siekta identifikuoti priemones, kurios padėtų suvienodinti informacijos vartotojų lūkesčius su auditorių atsakomybe. Išskiriami keturi būdai, kurių taikymas padėtų sumažinti egzistuojančią audito lūkesčių spragą (Deepal & Jayamaha, 2022):

1. audito išvadų informacijos vartotojų švietimas;
2. audito išvadų apimties išplėtimas, atskleidžiant daugiau informacijos;
3. naujų reguliacinių sprendimų, susijusių su auditorių atsakomybėmis, priėmimas;
4. audito išvadose pateikiamos informacijos komunikacinės vertės didinimas.

Audito išvadų informacijos vartotojai skirstomi į profesionalius ir neprofesionalius. Profesionalūs informacijos vartotojai pasižymi gilesniu suvokimu apie tai, koks yra audito vaidmuo užtikrinant rinkos skaidrumą. Žinojimo spraga dažnai siejama su neprofesionaliais rinkos dalyviais, kadangi jų kasdieninė veikla nereikalauja specifinių apskaitos, finansų ir audito žinių. Atsižvelgiant į priežastis, dėl kurių susiformuoja žinojimo spraga, rekomenduojama šviesti visus informacijos vartotojus, ypatingą dėmesį skiriant neprofesionaliams, apie tai, kokios yra tikrosios auditorių atsakomybės atliekant įmonių finansinių ataskaitų auditą (Ellul & Scicluna, 2022). Audito lūkesčių spragos kontekste svarbus reguliacinių institucijų vaidmuo. Pokyčiai, apimantys audito standartų nuostatas, sietini su galimybe minimizuoti žinojimo, atlikimo ir evoliucijos spragas. Reikalavimas audito išvadose atskleisti daugiau nefinansinės informacijos, nurodant išorės auditoriaus vaidmenį vertinant ją, siejamas su audito išvados išplėtimu, suinteresuotosioms šalims pateikiant informaciją, kurios suvokimas nereikalauja specifinių žinių (Olojede et al., 2020). Didesnis dėmesys auditorių atsakomybėms, ypač nepriklausomumo užtikrinimui, įpareigoja auditorius laikytis nustatytų etikos normų bei skatina reguliacines institucijas kontroliuoti auditorių veiklą, siekiant užtikrinti atliekamų auditų patikimumą (García-Hernández et al., 2022). Profesionalus audito standartuose numatytų auditoriaus atsakomybių laikymasis skatina atlikimo spragos mažėjimą.

Siekis didinti audito išvados komunikacinę vertę tapo naujausių pasikeitimų audito standartuose priežastimi. 701-asis tarptautinis audito standartas „Pagrindinių audito dalykų pateikimas nepriklausomo auditoriaus išvadoje“ (701-asis Tarptautinis Audito Standartas. Pagrindinių audito dalykų pateikimas nepriklausomo auditoriaus išvadoje, 2015) įpareigoja auditorius, atlikus vertybinių popierių biržose akcijomis prekiaujančių įmonių auditą, išvadose atskleisti sritis, kurios audito metu vertintos kaip turinčios didžiausią reikšmę auditorių priimtiems profesiniams sprendimams. Pagrindiniai audito dalykai gali būti atskleidžiami ir kitais atvejais – kai auditorius nusprendžia, jog svarbu audito išvadoje pateikti sritis, kurios atliekamo audito metu reikalavo ypatingo dėmesio arba kai tai numato nacionaliniai teisės aktai. Pastebima, jog atskleidžiami pagrindiniai audito dalykai yra glaudžiai susiję su informacija, kurią auditorius komunikuoja finansines ataskaitas sudariusiai įmonės vadovybei (Al-mulla & Bradbury, 2022). Audito metu iškilusių klausimų galutinis aptarimas dažniausiai vyksta be akcininkų, t. y. dalis informacijos apie tai, su kokiais iššūkiais buvo susidurta

vertinant įmonės finansines ataskaitas, gali būti neprieinama tikriesiems savininkams. Pagrindinių audito dalykų pateikimas audito išvadoje skirtas informacijos asimetrijai tarp vadovų ir savininkų mažinti, suteikiant papildomų įžvalgų apie audito procesą (Al Qahtani et al., 2024). Audito išvadoje pagrindinių audito dalykų skyriuje atskleidžiama informacija tampa priemone supažindinti informacijos vartotojus su sunkumais, kuriuos patyrė auditoriai atlikdami konkrečios įmonės finansinių ataskaitų auditą (Alshdaifat et al., 2024). Auditorių atsakomybė tampa ne tik audito išvadoje pateikti pagrindinius audito dalykus, bet ir išdėstyti pagrįstus argumentus, kodėl būtent šie dalykai yra traktuoti kaip turėję didžiausią reikšmę audito metu (Bepari et al., 2024). Reikalavimo atskleisti pagrindinius audito dalykus įteisinimu siekiama didinti rinkos skaidrumą, užtikrinant, kad visi informacijos vartotojai turėtų vienodą galimybę pasiekti aktualią informaciją, galinčią daryti poveikį jų priimamiems sprendimams.

Apibendrinant galima teigti, jog nuosavybės teisių ir kontrolės atskyrimas siejamas su nesutarimų tarp įmonės savininkų ir vadovų atsiradimu. Išsiskiriantys interesai lemia informacijos asimetriją ir agentavimo kaštų formavimąsi. Išorės auditas, dėl kurio susidaro dalis agentavimo kaštų, tampa priemone įvertinti, ar vadovybės sudarytos finansinės ataskaitos nėra reikšmingai iškraipytos ir jomis galima remtis priimant investavimo ir finansavimo sprendimus. Nors apgaulė gali būti identifikuojama finansinių ataskaitų audito metu, tačiau tai nėra pagrindinė auditorių atsakomybė. Audito išvadų informacijos vartotojų nepakankamas susipažinimas su audito funkcija lemia audito lūkesčių spragos formavimąsi. Siekiant mažinti informacijos asimetriją bei audito lūkesčių spragą, naujuoju 701-uoju tarptautiniu audito standartu priimtas reikalavimas vertybinių popierių biržoje akcijomis prekiaujančių įmonių audito išvadose atskleisti informaciją apie sritis, kurios auditoriaus profesiniu sprendimu vertintos kaip turinčios didžiausią svarbą atliekamo audito metu.

Kitame poskyryje analizuojamas pagrindinių audito dalykų atskleidimo poveikis audito išvadų informacijos vartotojams, ypač kreditoriams.

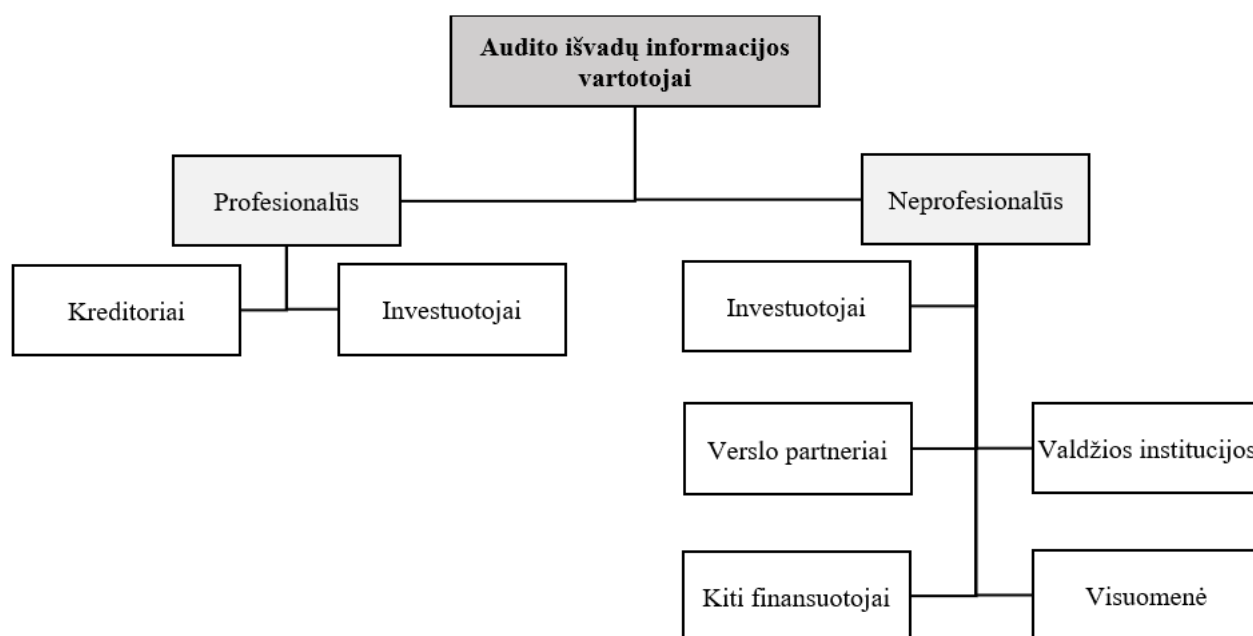
2.2. Kreditoriai kaip pagrindinių audito dalykų skyriaus informacijos vartotojai

Pagrindinių audito dalykų atskleidimas daro poveikį 4 suinteresuotųjų grupėms: auditoriams, audituojamoms įmonėms ir audito išvadų informacijos vartotojams, t. y. investuotojams ir kreditoriams (Li, 2020). Reikalavimas atskleisti pagrindinius audito dalykus lemia didesnę auditorių atsakomybę dėl procedūrų, kurių metu būtų identifikuotos svarbiausios auditui sritys, atlikimo. Auditoriaus pastangos vertinant pagrindinius audito dalykus turi būti tinkamai dokumentuotos, skirta pakankamai laiko ir išteklių ne tik planuojant auditą, bet ir jį atliekant (Bepari et al., 2024). Didesnė atsakomybė prieš audito išvados informacijos vartotojus lemia išaugusias darbų apimtis, o tai gali tapti ne tik aukštesnės kokybės audito, bet ir didesnės paslaugų kainos priežastimi. Teigiama, kad audito išvados išplėtimas pagrindinių audito dalykų skyriumi turi ženklų poveikį audito kokybei besivystančiose šalyse (Bepari et al., 2023). Rinkose, kuriose vyrauja korupcija, vykdomi neskaidrūs sandoriai, nėra griežto nacionalinio reglamentavimo, tarptautiniu lygmeniu galiojantys standartai gali padėti mažinti informacijos asimetriją skatinant kokybiškesnių auditų atlikimą. Pastebima, jog reikalavimas atskleisti pagrindinius audito dalykus siejamas su auditorių kvalifikacijos kėlimu, kadangi siekiant pateikti tinkamą informaciją, kuri būtų naudinga audito išvadų informacijos vartotojams, reikalinga pakankama kompetencija. Naujų įgūdžių įgijimas lemia pokytį audito planavime ir atlikime, kai prioritetą teikiamas atliekamo audito kokybiškumui. Bendrinės, per daug abstrakčios informacijos pateikimas pagrindinių audito dalykų skyriuje gali turėti priešingą efektą –

didinti informacijos asimetriją (Bepari et al., 2024). Audito išvados apimties išplėtimas atskleidžiant neaktualią informaciją kuria informacijos vartotojų nepasitikėjimą auditorių darbu.

Audituojamos įmonės vadovybė, siekdama apsaugoti nuo neigiamo tono pagrindinių audito dalykų atskleidimo, rengiant finansines ataskaitas priima atsargesnius sprendimus, susijusius su apskaitiniais įvertinimais (Gold et al., 2020). Reikalavimo atskleisti pagrindinius audito dalykus audito išvadoje įvedimas tapo prevencine priemone prieš klaidinančios informacijos pateikimą finansinėse ataskaitose. Tikimybė, kad audito metu identifikuotos rizikos bus pateiktos audito išvadoje kaip pagrindiniai audito dalykai, verčia audituojamas įmones imtis iniciatyvos ir veiklos tęstinumui kylančias grėsmes atskleisti patiems (Elmarzouky et al., 2022). Tai lemia rinkos skaidrumo, kurio siekiant buvo įvestas 701-asis tarptautinis audito standartas „Pagrindinių audito dalykų pateikimas nepriklausomo auditoriaus išvadoje“, didėjimą (Alshdaifat et al., 2024).

Mokslinėje literatūroje identifikuojamos dvi pagrindinės audito išvadų informacijos vartotojų kategorijos, t. y. profesionalūs ir neprofesionalūs informacijos vartotojai (Coram & Wang, 2021). Detalus audito išvadų informacijos vartotojų klasifikavimas pateikiamas 2 paveiksle.

2 pav. Audito išvadų informacijos vartotojų klasifikavimas (sudaryta autorės pagal Coram & Wang, 2021; Lietuvos Respublikos finansų ministerija, 2024)

Profesionalūs informacijos vartotojai – asmenys, kurie tiesiogiai dirba su finansinėmis priemonėmis, analizuoja finansų rinką bei joje kylančias rizikas. Neprofesionalūs audito išvadų informacijos vartotojai, priešingai nei profesionalūs, neužima pareigų, reikalaujančių specifinės kvalifikacijos, tačiau gali turėti bazinių žinių apie įmonės finansus ir apskaitą (Köhler et al., 2020). Pagrindinių audito dalykų skyriuje pateikiama informacija gali būti nesuprantama neprofesionaliems informacijos vartotojams, todėl tai gali tapti klaidingų sprendimų priėmimo priežastimi. Profesionalūs audito išvadų informacijos vartotojai skirstomi į dvi grupes: investuotojus bei kreditorius. Remdamiesi audito išvadoje pateikiama informacija, esami ir potencialūs investuotojai priima sprendimus, susijusius su akcijų įsigijimu ar pardavimu, kreditoriai – vertina skolininko rizikingumą bei sąlygas, kuriomis gali būti suteikiamas finansavimas. Individualūs investuotojai, verslo partneriai, įvairios valdžios institucijos, visuomenė bei kiti neinstituciniai kreditoriai laikomi neprofesionaliais audito

išvadų informacijos vartotojais, t. y. neteisinga pagrindinių audito dalykų skyriuje pateikiamos informacijos interpretacija gali turėti neigiamą poveikį jų priimamiems sprendimams bei paskatinti tolimesnį informacijos asimetrijos didėjimą.

Pagrindinių audito dalykų atskleidimas audito išvadoje siejamas su signalizavimo teorija (Duan, 2025; Kitiwong et al., 2025; Suttipun, 2020b; Vernanda & Meiden, 2023). Teorijos pagrindas – dviejų šalių tarpusavio santykiai, vienai iš jų disponuojant informacija bei galimybe nuspręsti, kokia dalis jos bus atskleista kitai šaliai (Spence, 1973). Laikoma, jog teigiamos žinios apie įmonės finansinę būklę gali lemti suinteresuotų asmenų susidomėjimą jos veikla bei atverti galimybes finansuoti palankesnėmis sąlygomis, todėl tokia informacija atskleidžiama pirmiausiai (Vernanda & Meiden, 2023). Įmonės vadovybė, siekdama nusišviesti neigiamą informaciją nuo finansinių ataskaitų informacijos vartotojų, gali sąmoningai jos nepateikti. Nepriklausomas auditorius, veikdamas kaip tarpininkas tarp įmonės ir informacijos vartotojų, užtikrina, jog visa privaloma atskleisti informacija būtų pasiekama suinteresuotosioms šalims. Kadangi įmonės savininkai priima sprendimą dėl to, kas atliks finansinių ataskaitų auditą, prioritetas skiriamas tiems auditoriams, kurie, atsižvelgiant į audituojamos įmonės veiklos specifiką, gebės tinkamai įvertinti finansinės informacijos patikimumą. Pagrindiniai audito dalykai – signalai, kuriuos nepriklausomas auditorius siunčia audito išvados informacijos vartotojams apie audituojamą įmonę (Kitiwong et al., 2025). Audito išvadoje pateikiami pagrindiniai audito dalykai priklauso nuo auditoriaus priimtų profesinių sprendimų dėl to, kuri informacija signalizuotų apie didžiausias rizikas, vyraujančias audituojamoje įmonėje, bei kurtų maksimalią vertę informacijos vartotojams. Atsižvelgiant į tai, kokie pagrindiniai auditai yra atskleidžiami audito išvadoje, investuotojai priima sprendimus dėl tolimesnio buvimo arba tapimo įmonės savininkais (Suttipun, 2020b), o kreditoriai – dėl finansavimo teikimo (Duan, 2025).

Pastebima, jog pagrindinių audito dalykų atskleidimas, veikdamas suinteresuotųjų grupių pasirinkimus, gali daryti tiesioginį arba netiesioginį poveikį audituojamų įmonių finansinei būklei. Informacija apie mokslinėje literatūroje identifikuotas suinteresuotųjų grupių priimtų sprendimų galimas pasekmės pateikiama 3 lentelėje.

3 lentelė. Suinteresuotųjų grupių priimtų sprendimų pasekmės audituojamos įmonės finansinei būklei (sudaryta autorės pagal Elmarzouky et al., 2024)

Suinteresuotųjų grupė		Pasekmės audituojamos įmonės finansinei būklei
Auditoriai		- Didesnė auditorių atsakomybė gali tapti išaugusios audito paslaugų kainos priežastimi, o tai lemtų pajamas negeneruojančių sąnaudų patyrimą; - Didesnė audito apimtis sietina su ilgesniu audito atlikimo laikotarpiu, kurio metu vyksta nuolatinė komunikacija tarp auditoriaus ir audituojamos įmonės darbuotojų.
Audituojamos įmonės vadovybė		Funkcijų, nesusijusių su pagrindine įmonės veikla, atlikimas tampa mažesnio darbuotojų efektyvumo priežastimi bei kelia problemas vidiniuose įmonės procesuose.
Audito išvadų profesionalūs informacijos vartotojai	Investuotojai	Kintant investuotojų susidomėjimui įmonių akcijomis, keičiasi jų kaina bei įmonės kapitalizacija. Nevykdant papildomų akcijų išleidimo arba verslo pardavimo sandorių, poveikis finansine prasme neįvertinamas.
	Kreditoriai	Kreditoriai, remdamiesi audito išvadose atskleistais pagrindiniais audito dalykais, priima sprendimus dėl skolinimo sąlygų.

Auditorių ir audituojamų įmonių vadovų priimtų sprendimų pasekmės yra trumpalaikės, t. y. finansinių ataskaitų rengimas bei auditas nėra tęstiniai, nepertraukiamai vykstantys procesai, todėl

dėl jų vykdytas pajėgumų perskirstymas pasibaigus auditui yra sugrąžinamas į pirminę stadiją. Priešingai, investuotojų ir kreditorių pasirinkimai, priimti atsižvelgiant į audito išvadoje atskleistus pagrindinius audito dalykus, gali turėti ilgalaikį poveikį įmonių finansinei būklei. Siekis optimizuoti kapitalo struktūrą dažnai lemia augančias skolinio kapitalo apimtis dėl mažesnių kaštų nei nuosavo kapitalo. Atsižvelgiant į tai, kreditorių sprendimai, susiję su skolinimo sąlygomis, sulaukia daugiau vadovybės dėmesio nei investuotojų pasirinkimai.

Skolintas kapitalas tampa prioritetu siekiant didinti investicijas į turtą, kuriantį pridėtinę vertę įmonei, arba netikėtai susidūrus su apyvartinių lėšų trūkumu (Agyeman et al., 2022). Galimybė naudotis skolintomis lėšomis terminuotą laikotarpį turi savo kainą, t. y. už tai mokamos fiksuotos arba kintamos palūkanos. Atsižvelgiant į skolinimosi laikotarpį, skolintoją, finansavimosi tikslą, skolintų lėšų grąžinimo grafiką, skolintas kapitalas gali būti klasifikuojamas į atskiras rūšis. Mokslinėje literatūroje išskiriamos šios (Colla et al., 2020):

1. paskolos – kredito įstaigų ir neinstitucinių kreditorių suteiktos lėšos, skirtos skolintojo vykdomai veiklai finansuoti. Kredito įstaigos, atsižvelgdamos į kliento rizikingumą, gali siekti minimizuoti prisiimamą kredito riziką koreguodamos palūkanų normą, paskolos laikotarpį, užstato bei paskolos dydį. Kadangi kredito įstaigos skiria daug dėmesio kliento įvertinimui, skolinimasis iš neinstitucinių kreditorių siejamas su aukštesniu skolininko rizikingumu, didesne nemokumo tikimybe;
2. obligacijos – skolos vertybiniai popieriai, kuriuos skolininkas išleidžia siekdamas gauti finansavimą. Bendrovių obligacijos laikomos brangesne skolinimosi alternatyva nei paskolos dėl sudėtingesnio skolininko monitoringo ir aukštesnės rizikos, kurią prisiima obligacijų turėtojai. Obligacijas, kaip skolinimosi šaltinį, dažnai pasirenka įmonės, esančios brandos stadijoje, pasižyminčios stabilium pelningumu ir turinčios gerą reputaciją visuomenėje. Bendrovių obligacijos pasižymi ilgu laikotarpiu, kuriam yra išleidžiamos, ir dažnai orientuotos į didelės apimties projektų finansavimą;
3. kredito linijos – trumpalaikis skolinimasis, kurį dažnai teikia kredito įstaigos. Orientuotas į apyvartinio kapitalo, reikalingo nepertraukiamai įmonės veiklai užtikrinti, didinimą. Naudojimasis kredito linija sietinas su likvidumo problemomis, kurias patiria skolininkas;
4. prekybiniai vekseliai – trumpo laikotarpio skolos vertybiniai popieriai, kuriuos išleidžia didelės, stabilios korporacijos. Prekybinis vekselis gali būti laikomas alternatyva kredito linijai, kadangi tiek vienas, tiek kitas dažnai pasitelkiami siekiant gauti apyvartinių lėšų;
5. finansinis lizingas – finansavimas, skirtas turtui įsigyti. Tik sumokėjus visas lizingo įmokas, skolininkas tampa turto savininku. Finansinis lizingas tinkamas mažoms įmonėms, kurios nepasižymi aukštu pelningumu, kadangi tai galimybė didinti pajėgumus naudojant turtą, kurio nuosavybė dar nėra gauta. Lizingo laikotarpiu vyraujanti nuosavybės teisių ir kontrolės atskirtis sukuria agentavimo kaštus, kurie lemia bendros lizingo kainos padidėjimą.

Įmonių skolintas kapitalas gali būti formuojamas pasitelkiant skirtingas finansines priemones, tačiau didžiąją dalį jo sudaro iš kredito įstaigų gaunamos paskolos (Golden & Liu, 2025). Kreditoriai, remdamiesi pagrindinių audito dalykų skyriuje pateikiama informacija, priima sprendimus, susijusius su paskolų teikimo sąlygomis, t. y. palūkanų norma, laikotarpiu, kuriam suteikiama paskola, užstato poreikiu bei paskolos dydžiu.

Apibendrinant galima teigti, jog reikalavimas atskleisti pagrindinius audito dalykus veikia 4 suinteresuotųjų grupes: nepriklausomus auditorius, audituojamas įmones, investuotojus bei kreditorius. Pagrindinių audito dalykų pateikimas audito išvadoje auditorių ir audituojamų įmonių

atžvilgiu skatina informacijos asimetrijos mažėjimą ir rinkos skaidrumo didėjimą, t. y. nepriklausomi auditoriai yra įpareigojami pateikti informaciją apie sritis, kurios atliekamo audito metu vertintos kaip rizikingiausios, suteikiant papildomų įžvalgų audito išvadų informacijos vartotojams apie procedūras, kurias atliko auditoriai, o audituojamų įmonių vadovai, siekdami išvengti neigiamo tono pagrindinių audito dalykų atskleidimo, pirmieji inicijuoja reikšmingos informacijos pateikimą finansinių ataskaitų rinkinyje. Remiantis signalizavimo teorija, pagrindiniai audito dalykai yra traktuojami kaip signalai, kuriuos auditorius siunčia informacijos vartotojams, siekiant atskleisti sritis, kurioms audito metu buvo skirta daugiausia dėmesio. Investuotojai ir kreditoriai, priklausydami profesionalių informacijos vartotojų kategorijai, pagrindinių audito dalykų skyriuje atskleidžiamą informaciją pasitelkia priimdami sprendimus, susijusius su investavimu į audituojamą įmonę bei finansavimo teikimu. Tiek investuotojų, tiek kreditorių sprendimai gali turėti ilgalaikį poveikį audituojamų įmonių finansinei būklei, tačiau siekis optimizuoti kapitalo struktūrą lemia, kad prioritetą dažniau skiriamas kreditoriams. Nors skolintas kapitalas gali būti formuojamas iš skirtingų finansinių priemonių, tačiau dažniausiai didžiąją dalį jo sudaro iš kredito įstaigų gaunamos paskolos. Kreditoriai, reaguodami į pagrindinių audito dalykų skyriuje pateikiamą informaciją, nustato tam tikras paskolų teikimo audituojamai įmonei sąlygas, t. y. palūkanų normą, paskolos laikotarpį, užstato poreikį bei paskolos dydį. Visa tai gali turėti tiek teigiamą, tiek neigiamą poveikį įmonės finansinei būklei.

Kitame poskyryje analizuojami dažniausiai audito išvadose atskleidžiami pagrindinių audito dalykų tipai ir jų charakteristikos.

2.3. Pagrindinių audito dalykų tipai

Audito išvadoje pateikiami pagrindiniai audito dalykai klasifikuojami į dvi grupes: įmonės lygio (angl. *entity-level risk*) ir straipsnio lygio (angl. *account-level risk*) rizikų (Sierra-García et al., 2019). Įmonės lygio rizikų pagrindiniai audito dalykai orientuoti į įmonę, kaip verslo vienetą, o straipsnio lygio rizikų pagrindiniai audito dalykai – į atskirus finansinių ataskaitų straipsnius. Mokslinėje literatūroje identifikuoti įmonės lygio ir straipsnio lygio rizikų pagrindiniai audito dalykai pateikiami 4 lentelėje.

4 lentelė. Pagrindinių audito dalykų klasifikavimas į įmonės ir straipsnio lygio rizikų (sudaryta autorės pagal Ecim et al., 2023; Gambetta et al., 2023; Sierra-García et al., 2019)

Įmonės lygio	Straipsnio lygio
• Verslo jungimai • Atitiktis teisės aktams ir standartams • Sektoriui būdingos problemos • Informacinių sistemų kontrolė • Vidaus kontrolė • Mokestinės problemos • Apskaitos politikos, apskaitinių įvertinimų keitimas ir klaidos • Veiklos tęstinumas	• Ilgalaikis nematerialusis turtas (prestižas) • Ilgalaikis materialusis turtas • Finansinis turtas (investicijos) • Išvestinės finansinės priemonės ir apsidraudimas • Atsargos • Gautinos sumos • Atidėjiniai • Nuoma • Pajamos • Neapibrėžtieji įsipareigojimai

Tiek įmonės lygio, tiek straipsnio lygio pagrindiniai audito dalykai pasižymi aukštu kompleksiskumu. Siekiant detaliau įvertinti identifikuotų pagrindinių audito dalykų tipus, pirmiausia pateikiama mokslinės literatūros analizės metu susisteminta informacija apie *įmonės lygio rizikų pagrindinius audito dalykus*.

Verslo jungimai. Naujos įmonės įsigijimas, dėl kurio atsiranda prievolė sudarinėti konsoliduotas finansines ataskaitas, lemia, jog patronuojančios įmonės vadovybė yra atsakinga už teisingą pirkimo metodo pritaikymą (Lilien et al., 2020). Atliekamo audito metu kyla poreikis nustatyti, ar įsigytos įmonės turtas ir įsipareigojimai buvo įvertinti tikrąja verte. Pastebima, jog nors tikroji turto ir įsipareigojimų vertė yra tinkamesnė sprendimų priėmimui nei balansinė vertė, tačiau siekiant nustatyti tikrąją vertę gali kilti daug iššūkių (Blann et al., 2025). Taikant pirkimo metodą netinkamai nustatyta turto ir įsipareigojimų tikroji vertė lemia audituojamos įmonės sudarytų finansinių ataskaitų informacijos iškraipymą.

Atitiktis teisės aktams ir standartams. 250-asis tarptautinis audito standartas „Įstatymų ir kitų teisės aktų įvertinimas, atliekant finansinių ataskaitų auditą“ (250-asis Tarptautinis Audito Standartas (persvarstytas). Įstatymų ir kitų teisės aktų įvertinimas, atliekant finansinių ataskaitų auditą, 2016) nurodo, jog galiojančių teisės aktų ar standartų nesilaikymo identifikavimas nėra sritis, už kurią atsakingi auditoriai. Visgi rastas neatitikimas lemia, jog auditorius turi įvertinti, kokį poveikį baudos, kompensacijos, paskirtos už teisės aktų nesilaikymą, gali turėti audituojamos įmonės finansinėse ataskaitose pateikiamai informacijai. Vyraujant tikimybei, kad dėl nacionalinio ar tarptautinio reglamentavimo normų nesilaikymo finansinėse ataskaitose pateikiama informacija yra reikšmingai iškraipyta, auditorius yra atsakingas už pastebėtos grėsmės atskleidimą pagrindinių audito dalykų skyriuje.

Sektoriui būdingos problemos. Gamybinės įmonės, kurių veiklai reikalingas pastovus žaliavų tiekimas, gali patirti finansinių sunkumų dėl žaliavų trūkumo ir kainų augimo (Carvalho et al., 2022). Priklausomybė nuo vieno tiekėjo taip pat vertinama kaip rizika veiklos tęstinumui. Kintantys visuomenės poreikiai gali lemti gaminamos produkcijos ir teikiamų paslaugų paklausos kritimą, todėl įmonės turi gebėti analizuoti rinką ir prisitaikyti prie naujų sąlygų (Jošt et al., 2020). Audito metu vertinama, ar audituojamos įmonės vadovybė suvokia pasikeitusias rinkos sąlygas ir turi planą, ką daryti, kad įmonė ir toliau galėtų gyvuoti. Siekiama nustatyti, kokį poveikį įmonės likvidumui ir gebėjimui tęsti veiklą gali turėti pasikeitę vartotojų poreikiai.

Informacinių sistemų kontrolė. Modernėjantis verslo pasaulis reikalauja naujų technologinių sprendimų (Gotthardt et al., 2020). Veiklos automatizavimas susijęs su įmonės efektyvumo augimu, tačiau būtina užtikrinti, kad be žmogaus įsikišimo vykstantys procesai, ypač duomenų perdavimas, dokumentų formavimas, neturėtų trūkumų, kurie iškreiptų įmonės sudarytose finansinėse ataskaitose pateikiamą informaciją. Auditoriaus pareiga yra susipažinti su automatizuotų sričių, susijusių su apskaitoje registruojamais duomenimis, veikimo principu, siekiant įvertinti, ar nėra rizikos dėl automatizuotų procesų klaidingo veikimo (315-asis Tarptautinis Audito Standartas (2019 m. persvarstytas). Reikšmingo iškraipymo rizikos nustatymas ir įvertinimas, 2019).

Vidaus kontrolė. Vadovybės pasikeitimas siejamas su galimomis vidaus kontrolės spragomis, t. y. keletu vadovaujančių asmenų rotacija lemia, jog įmonėje vyraus pereinamasis laikotarpis, kurio metu naujoji vadovybė turės susipažinti su esama tvarka ir nuspręsti, ar reikalingi pokyčiai. Tikėtina, jog keičiantis valdžiai ne visi įmonėje vykstantys procesai bus kontroliuojami taip, kaip buvo iki tol.

Auditorius turi įvertinti, ar vadovybės pokyčiai neturi reikšmingo poveikio vidaus kontrolei, ypač ūkinių įvykių ir operacijų registravimui (315-asis Tarptautinis Audito Standartas (2019 m. persvarstytas). Reikšmingo iškraipymo rizikos nustatymas ir įvertinimas, 2019).

Mokestinės problemos. Pokyčiai ekonominėje, politinėje ir socialinėje aplinkoje gali tapti paskata vengti mokesčių (Lungu et al., 2023). Audito metu siekiama nustatyti, ar nėra manipuluojama apskaitos standartų principais, vyraujančiais nacionaliniais teisės aktais, siekiant sumažinti valstybės biudžetui kylančius išpareigojimus. Pastebima, jog pagrindinių audito dalykų, susijusių su mokestiniais aspektais, atskleidimas nereiškia, kad audituojama įmonė pažeidžia teisės aktus, t. y. kai auditorius skiria daug dėmesio stengdamasis įvertinti mokesčių paskaičiavimo teisingumą arba mokesčių reglamentavime yra spragų, leidžiančių interpretuoti teisės aktų nuostatas, auditorius gali nuspręsti kilusius pastebėjimus pagrindinių audito dalykų pavidalu atskleisti audito išvadoje (Lei & Shu, 2024).

Apskaitos politikos, apskaitinių įvertinimų keitimas ir klaidos. Apskaitos politika, kuri yra suderinta su įmonės veikla, bei tinkami apskaitiniai įvertinimai užtikrina informacijos vartotojams atskleidžiamos informacijos aktualumą ir patikimumą. Vyraujantys nacionaliniai ir tarptautiniai apskaitos standartai pasižymi lankstumu, t. y. apskaitos politika gali būti formuojama taikant skirtingus metodus ir taisykles (Ajekwe, 2021). Apskaitiniai įvertinimai yra pagrįsti vadovybės prielaidomis dėl ateities įvykių, todėl pasireiškus naujoms aplinkybėms įvertinimai turi būti peržiūrimi (Chung et al., 2022). Tiek apskaitos politikos, tiek apskaitinių įvertinimų keitimas gali būti atliekamas siekiant manipuluoti finansine informacija ir pagerinti įmonės rodiklius. Audito metu nustatytas reikšmingas finansinės informacijos iškraipymas, sukeltas netinkamo apskaitos politikos ir apskaitinių įvertinimų, lemiančių skirtingų finansinių ataskaitų straipsnių verčių perskaičiavimus, taikymo, yra atskleidžiamas pagrindinių audito dalykų skyriuje.

Veiklos tęstinumas. Pagrindinis audito dalykas pasižymi sistemiškumu, t. y. tiek kliūtys, su kuriomis susiduria sektoriui priklausančios įmonės, tiek mokestinės problemos gali kelti riziką audituojamos įmonės veiklos tęstinumui. Auditorius, atsižvelgdamas į skirtingus įmonės finansinius rodiklius (likvidumo, mokumo, pelningumo, apyvartumo), priima profesinį sprendimą dėl to, ar įmonė per ateinančius 12 mėnesių nepatirs sunkumų, kurie sukeltų bankrotą (570-asis Tarptautinis Audito Standartas (persvarstytas). Veiklos tęstinumas, 2015). Nustačius daugiau nei vieną aukšto rizikingumo sritį, galinčią lemti audituojamos įmonės likvidavimą, veiklos tęstinumas audito išvadoje pateikiamas kaip pagrindinis audito dalykas.

Straipsnio lygio pagrindiniai audito dalykai yra siejami su audituojamos įmonės vadovybės priimamomis prielaidomis dėl turto vertės sumažėjimo, išpareigojimų atskleidimo bei pajamų pripažinimo. Finansinių ataskaitų straipsnių, susijusių su vadovybės įvertinimais, tikrinimo metu gali būti nusprendžiama, jog atitinkama sritis yra reikšminga audito atžvilgiu ir turėtų būti pateikiama audito išvadoje kaip pagrindinis audito dalykas. Kadangi pagrindiniai audito dalykai yra atskleidžiami siekiant didinti audito išvados informacinę vertę, svarbu, jog informacijos vartotojai žinotų, kaip interpretuoti gaunamą informaciją.

Ilgalaikis nematerialusis turtas (prestižas). Sprendžiant, ar prestižas nėra nuvertėjęs, priimamos prielaidos dėl atsiperkamosios vertės, t. y. įmonės vadovybė prognozuoja ateities augimo galimybes ir jų įtaką prestižo vertės kitimui (Carcello et al., 2020). Auditoriaus pareiga – įvertinti, ar audituojamos įmonės vadovybės sprendimai, susiję su prestižo nuvertinimu, nėra per daug

optimistiški. Pastebima, jog įmonės, siekdamos paveikti pagrindinių audito dalykų, kurie bus atskleidžiami audito išvadoje, identifikavimo procesą, gali savanoriškai atskleisti išsamesnę informaciją apie prestižą ir prielaidas, kurios buvo taikytos nustatinėjant, ar prestižas neturi būti nuvertintas (Andreicovici et al., 2020). Tai atliekama siekiant didinti suinteresuotųjų grupių pasitikėjimą audituojama įmone. Informacijos pateikimas pagrindinių audito dalykų skyriuje, kai finansinėse ataskaitose nėra pakankamo atskleidimo, gali lemti informacijos vartotojų susirūpinimą įmonės vadovybės kompetencijomis rengiant finansines ataskaitas bei priimant sprendimus dėl apskaitinių įvertinimų.

Ilgalaikis materialusis turtas. Pagrindinis audito dalykas atskleidžiamas tais atvejais, kai auditorius nusprendžia, jog su ilgalaikiu materialiuoju turtu susiję vadovybės nutarimai gali turėti reikšmingą poveikį finansinių ataskaitų informacijai. Identifikuojamos trys įvertinimų reikalaujančios sritys:

1. ilgalaikio materialiojo turto vertės sumažėjimas. Audituojamos įmonės, siekdamos nustatyti, ar turtas, kurio tikrosios vertės neįmanoma identifikuoti, nėra nuvertėjęs, skaičiuoja pinigų generuojančio turto naudojimo vertę (Patsis et al., 2023). Auditorių atsakomybė tampa nustatyti, ar vadovybės prielaidos dėl ilgalaikio materialiojo turto vertės sumažėjimo, taikytos diskonto normos yra teisingos;
2. ilgalaikiam materialiajam turtui nustatomas naudingo tarnavimo laikas, likvidacinė vertė ir nusidėvėjimo metodas priklauso nuo vadovybės priimamų sprendimų (Patience, 2024). Vadovybė gali manipuliuoti nusidėvėjimo metodais ir normomis, siekdama koreguoti veiklos rezultatus;
3. ilgalaikio materialiojo turto vertinimas perkainota verte. Ne visas ilgalaikis materialusis turtas turi aktyviąją rinką, todėl įmonės vadovybė, taikydama geriausio įverčio metodą, yra priversta priimti sprendimą dėl galimos rinkos kainos, o tai mažina finansinėse ataskaitose atskleidžiamos informacijos patikimumą (Karapavlovic et al., 2020).

Finansinis turtas (investicijos). Įmonės vadovybė, identifikavusi veiksnius, kurie rodo investicijų į dukterines, asocijuotąsias ir kitas įmones vertės sumažėjimą, turi nustatyti, kokio dydžio nuvertėjimą pripažinti sudarant finansines ataskaitas. Tikrosios investicijų vertės nustatymas reikalauja gilaus ekonominės aplinkos, supančios vertinamą investiciją, suvokimo (Quliyev, 2022). Audito metu tikrinama, ar vadovybės prielaidos dėl investicijų į kitas įmones vertės sumažėjimo yra patikimos.

Išvestinės finansinės priemonės ir apsidraudimas. Išvestinės finansinės priemonės, tokios kaip ateities sandoriai, išankstiniai sandoriai, apsikaitimo sandoriai, pasirinkimo sandoriai, dažnai naudojamos siekiant minimizuoti finansinę riziką, su kuria susiduria įmonė (Dos Santos et al., 2022). Augantis išvestinių finansinių priemonių naudojimas siejamas su kintančiomis rinkų, kuriose veikia įmonės, sąlygomis, lemiančiomis bazinio turto ar įsipareigojimų pokyčius. Išvestinių finansinių priemonių apskaita pasižymi aukštu kompleksiskumu, kadangi apskaitos specialistai neturi pakankamai žinių ir įgūdžių, reikalingų išvestinių finansinių priemonių tikrajai vertei nustatyti (Malaquias & Zambra, 2020). Augant išvestinių finansinių priemonių naudojimui, didėja tikimybė, kad finansinėse ataskaitose pateikiama informacija yra iškraipyta. Atliekamo audito metu nustatytas reikšmingas iškraipymas atskleidžiamas pagrindinių audito dalykų skyriuje.

Atsargos. Įmonės, sudarydamos finansines ataskaitas, turi įvertinti, ar atsargų grynoji galimo realizavimo vertė nėra mažesnė nei jų apskaitinė vertė (Alshdaifat et al., 2024). Atsargos, kurių nebesitikima parduoti, laikomos pasenusiomis – įmonių pareiga pripažinti atsargų nuvertėjimą. Audito metu tikrinama, ar audituojama įmonė tinkamai įvertino atsargų vertės sumažėjimo sumą.

Atsargos, kaip pagrindinis audito dalykas, pateikiamos tada, kai jos sudaro reikšmingą įmonės turto dalį. Dažniausiai tai būdinga gamybinėms įmonėms, kurios turi daug žaliavų ir pagamintos produkcijos, arba prekybinėms įmonėms, kurių didžiąją dalį atsargų sudaro prekės, skirtos perparduoti.

Gautinos sumos. Pirkėjų skolos laikomos aukšto rizikingumo sritimi. Pasibaigus finansiniams metams, įmonių pareiga įvertinti, ar visos pirkėjų skolos yra atgautinos (Alshdaifat et al., 2024). Kilus dvejonėms, reikalaujama, kad įmonės pripažintų abejotinas skolas, t. y. apskaitytų pirkėjų skolų vertės sumažėjimą. Pirkėjų skolų nuvertinimas grindžiamas atsargumo principu, t. y. finansinėse ataskaitose pateikiamas turtas ir pajamos neturi būti per dideli, o sąnaudos ir įsipareigojimai – per maži (Paseková et al., 2021). Kai pirkėjų skolos sudaro reikšmingą įmonės turto dalį, skiriamas ypatingas dėmesys siekiant nustatyti, ar visos skolos, kurios turi būti pripažintos abejotinomis, buvo nuvertintos, ar tarp pirkėjų, kurie skolingi, nėra likviduojamų ir ar audituojama įmonė nėra priklausoma nuo vieno pirkėjo galimybių grąžinti turimą skolą.

Atidėjiniai. Pagrindinių audito dalykų skyriuje pateikiami atidėjiniai, kuriems įvertinti taikytos prielaidos daro reikšmingą poveikį finansinėse ataskaitose atskleidžiamos informacijos patikimumui (Ecim et al., 2023). Atidėjiniai formuojami atsižvelgiant į tikimybę, kad ateityje reikės padengti dėl praeities įvykių atsiradusius įsipareigojimus. Viena iš atidėjinių rūšių – atidėjiniai garantiniam remontui, kurie aktualūs tiek prekybinėms, tiek gamybinėms įmonėms, turinčioms priimti sprendimus dėl galimo broko apimčių ir išlaidų, kurios susidarys siekiant pakeisti ar suremontuoti gaminius (Davydiuk et al., 2020). Vykstant teisiniams ginčams, atidėjiniai formuojami išaiškėjus faktui, kad įmonei reikės kompensuoti kitai įmonei ar asmeniui sukeltą žalą. Siekdamos išlaikyti gerus finansinius rodiklius, įmonės gali nuspręsti nepripažinti atidėjinio ir teigti, jog tai yra neapibrėžtasis įsipareigojimas, kuris neatskleidžiamas finansinėse ataskaitose (Huang et al., 2024). Auditoriaus pareiga įvertinti, ar įmonės taikomos prielaidos yra pagrįstos.

Nuoma. Nuo 2019 m. sausio 1 d. įsigaliojus 16-ajam tarptautiniam finansinės atskaitomybės standartui „Nuoma“ (Komisijos reglamentas (ES) 2023/1803, kuriuo pagal Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (EB) Nr. 1606/2002 priimami tam tikri tarptautiniai apskaitos standartai, 2023 m. rugsėjo 13 d., 2023), įmonės, kurios yra sudariusios nuomos sutarčių, yra įpareigosotos balanse pripažinti turtą ir įsipareigojimą. Kadangi įmonės vadovybė, remdamasi nuomos sutartimi, turi nustatyti nuomos laikotarpį bei taikytiną diskonto normą, auditoriaus pareiga įvertinti, ar audituojamos įmonės vadovybė, atsižvelgiant į visą prieinamą informaciją, teisingai įvertino naudojimo teise valdomo turto bei įsipareigojimo vertę.

Pajamų pripažinimas. Neatitikimai, kurie siejami su pajamomis, gali atsirasti dėl pajamų pripažinimo netinkamu laikotarpiu arba klaidingai įvertintos pajamų sumos (Alshdaifat et al., 2024). Atliekamo audito metu pajamos laikomos aukšto rizikingumo sritimi dėl galimos apgaulės arba klaidų tikimybės. Pajamų pripažinimas, kaip pagrindinis audito dalykas, dažniausiai atskleidžiamas įmonių, kurios veikia telekomunikacijos, programinės įrangos kūrimo, nekilnojamojo turto ir statybų sektoriuose, audito išvadose (Grosu & Mihalciuc, 2021).

Neapibrėžtieji įsipareigojimai. Audituojamos įmonės, finansinių ataskaitų sudarymo datai turinčios pagrįstų įrodymų, kad egzistuoja prievolė kompensuoti kitam fiziniam arba juridiniam asmeniui padarytą žalą, tačiau negalinčios patikimai įvertinti atidėjinio sumos, turi pripažinti neapibrėžtąjį įsipareigojimą (Nwakaego et al., 2020). Neapibrėžtasis įsipareigojimas nėra atskleidžiamas

finansinėse ataskaitose, bet yra pateikiamas aiškinamajame rašte. Auditoriaus atsakomybė įvertinti, ar neapibrėžtasis įsipareigojimas buvo tinkamai pripažintas ir ar audituojama įmonė iš tikrųjų negalėjo nustatyti konkrečios atidėjinio sumos.

Apibendrinant galima teigti, jog pagrindinių audito dalykų klasifikavimas į įmonės ir straipsnio lygio rizikų pagrindinius audito dalykus priklauso nuo srities, kurią veikia nustatytas reikšmingas informacijos iškraipymas. Kai reikšmingas iškraipymas apima daugiau nei vieną finansinių ataskaitų straipsnį, audito išvadoje atskleidžiami įmonės lygio rizikų pagrindiniai audito dalykai, tokie kaip verslo jungimai, atitiktis teisės aktams ir standartams, sektoriui būdingos problemos, informacinių sistemų kontrolė, vidaus kontrolė, mokestinės problemos, apskaitos politikos, apskaitinių įvertinimų keitimas ir klaidos, veiklos tęstinumas. Straipsnio lygio rizikų pagrindiniai audito dalykai orientuoti į konkrečius finansinių ataskaitų straipsnius, kuriuose pateikiamų verčių teisingumas priklauso nuo vadovybės taikytų prielaidų.

Kitame poskyryje analizuojami veiksniai, darantys poveikį atskleidžiamų pagrindinių audito dalykų skaičiui.

2.4. Veiksniai, lemiantys atskleidžiamų pagrindinių audito dalykų skaičių

Mokslinė literatūra, kurioje analizuojama pagrindinių audito dalykų tematika, dažnai remiasi atskleidžiamų pagrindinių audito dalykų skaičiumi kaip vienu iš kintamųjų siekiant nustatyti vyraujančias priklausomybes. Pastebima, jog skirtingas audito išvadoje pateikiamų pagrindinių audito dalykų skaičius priklauso nuo veiksnių, literatūroje grupuojamų į dvi kategorijas: įmonės specifines charakteristikas ir išorės audito charakteristikas (Mahd & Idris, 2024).

Įmonės specifinės charakteristikos klasifikuojamos į finansinės ir nefinansinės prigimties (Ferreira & Morais, 2020). Finansinės prigimties įmonės specifinės charakteristikos sukuria galimybę įvertinti audituojamos įmonės finansinę būklę bei gebėjimą efektyviai naudoti turimus išteklius. Pastebima, jog finansinės prigimties charakteristikoms būdingas netikslumas dėl istorinių duomenų naudojimo joms išreikšti (Naveed et al., 2020). Išorės auditas atliekamas pasibaigus ataskaitiniam laikotarpiui, todėl nepriklausomo auditoriaus atsakomybė yra įvertinti aplinkybių pasikeitimo poveikį finansinės prigimties charakteristikoms. Nefinansinės prigimties įmonės specifinės charakteristikos laikomos galinčiomis suteikti įžvalgų apie audituojamos įmonės ateities perspektyvas. Teigtina, jog tarp nefinansinės ir finansinės prigimties charakteristikų yra ryšys, t. y. tai, kas dabar laikoma nefinansine informacija, gali lemti finansinės prigimties charakteristikų pobūdį ateityje (PricewaterhouseCoopers [PwC], 2021). **Išorės audito charakteristikos** yra auditoriui, audito procesui būdingi požymiai. 5 lentelėje pateikiama mokslinės analizės metu susisteminta informacija apie įmonės specifines ir išorės audito charakteristikas (žr. p. 33).

Remiantis susisteminta informacija, galima teigti, jog siekiant įvertinti veiksnius, darančius poveikį pagrindinių audito dalykų skaičiui, pelningumas, įsiskolinimas ir įmonės dydis yra dažniausiai naudojamos įmonės specifinės charakteristikos. Audito įmonės ir audito nuomonės tipai – išorės audito charakteristikos, kurios mokslinėje literatūroje, nagrinėjančioje veiksnius, darančius poveikį atskleidžiamų pagrindinių audito dalykų skaičiui, yra pasitelkiamos dažniau nei auditoriaus rotacija, audito kaina ar audito įmonės nepriklausomumas nuo audito komiteto. Analizuojamų mokslinių tyrimų metu nagrinėtos priklausomybės, ieškant statistiškai reikšmingų ryšių. Pastebima, jog vertinant ryšio tarp pagrindinių audito dalykų skaičiaus ir įmonių specifinių charakteristikų egzistavimą autorių atlikti tyrimai pateikia koreliuojančius rezultatus, tačiau priklausomybėms tarp

atskleidžiamų pagrindinių audito dalykų skaičiaus ir išorės audito charakteristikų būdingi neatitikimai. Detali įmonės specifinių ir išorės audito charakteristikų apžvalga orientuota į siekį išsiaiškinti galimas tyrimų rezultatų nesutapimo priežastis.

5 lentelė. Įmonės specifinės ir išorės audito charakteristikos, galinčios daryti poveikį atskleidžiamų pagrindinių audito dalykų skaičiui

Charakteristikos \ Autoriai		Ali Alduneibat, 2024	Ferreira & Morais, 2020	Mahd & Idris, 2024	Srisuwan et al., 2024	Özcan, 2021
Audituojamos įmonės specifinės charakteristikos						
Finansinės prigimties	Pelningumas	X**N	X	X	X	X
	Finansiniai sunkumai		X	X		
	Įsiskolinimas	X**T	X	X**T		
	Finansinis svertas	X**T				X
	Pajamų augimas					X**T
	Audituojamos įmonės dydis	X**T			X	X**T
Nefinansinės prigimties	Sektorius				X**T	
	Audituojamos įmonės kompleksiskumas		X**T			X**T
	Audito komiteto sudėtis				X	
Išorės audito charakteristikos						
Audito įmonės tipas		X**T	X**T	X	X**N	X**N
Auditoriaus rotacija				X**T		
Audito nuomonės tipas		X**N	X**N	X**T		X
Audito kaina		X**T	X**N		X**T	
Audito įmonės nepriklausomumas nuo audito komiteto					X**N	

X Statistiškai nereikšminga priklausomybė

X**T Statistiškai reikšminga teigiama priklausomybė

X**N Statistiškai reikšminga neigiama priklausomybė

Pastebima, jog finansinės prigimties įmonės specifinės charakteristikos (pelningumas, finansiniai sunkumai, įsiskolinimas, finansinis svertas, pajamų augimas, audituojamos įmonės dydis) yra vertinamos kaip galinčios turėti didesnę poveikį atskleidžiamų pagrindinių audito dalykų skaičiui nei nefinansinės charakteristikos (sektorius, audituojamos įmonės kompleksiskumas, audito komiteto sudėtis). Tai grindžiama nuostata, jog išorės audito metu analizuojamas audituojamų įmonių finansinėse ataskaitose pateikiamos informacijos patikimumas. Įmonės yra įpareigosios atskleisti tiek finansinę, tiek nefinansinę informaciją, kurios pagrindu suinteresuotosios šalys galėtų priimti teisingus sprendimus (Kristi & Yanto, 2020). Nors nefinansinės informacijos pateikimas yra iš dalies reglamentuotas, tačiau nuo įmonės priklauso atskleidžiamos informacijos apimtis ir išsamumas (Zarzycka & Krasodomska, 2022). Didžioji dalis finansinėse ataskaitose atskleidžiamos informacijos yra orientuota į įmonės finansinės būklės ir veiklos rezultatų pristatymą, kurį griežtai reglamentuoja teisės aktai ir standartai, todėl tikima, jog audituojamos įmonės finansinės charakteristikos audito išvadoje pateikiamų pagrindinių audito dalykų skaičių veikia ženkliau nei nefinansinės

charakteristikos. Toliau pateikiami mokslinėje literatūroje identifikuotų *įmonės specifinių charakteristikų apibūdinimai*.

Pelningumas. Santykinis finansinis rodiklis, kuriam išreikšti pasitelkiamos skirtingų finansinių ataskaitų straipsnių vertės. Pagrindinių audito dalykų tematikos tyrimuose dažniausiai naudojami turto (Ali Alduneibat, 2024; Ferreira & Morais, 2020; Mahd & Idris, 2024; Srisuwan et al., 2024) ir nuosavo kapitalo (Özcan, 2021) pelningumo rodikliai. Grynojo pelno ir turto santykis identifikuojamas kaip turto pelningumas, o grynojo pelno ir nuosavo kapitalo – kaip nuosavo kapitalo pelningumas. Turto pelningumas siejamas su tuo, kaip efektyviai įmonė naudoja savo turtą pelnui generuoti (Wahyuni, 2021). Aukšta rodiklio reikšmė rodo, jog įmonės investicijos į turtą turėjo teigiamą poveikį jos galimybėms uždirbti pajamas, viršijančias patirtas sąnaudas. Nuosavo kapitalo pelningumo rodiklis orientuotas į siekį įvertinti, ar įmonės vadovybė yra pajėgi tinkamai panaudoti savininkų investuotas lėšas pelnui generuoti (Kalbuana et al., 2022). Teigtina, jog kuo aukštesnė nuosavo kapitalo arba turto pelningumo reikšmė, tuo labiau suinteresuotosios šalys yra linkusios įmonę vertinti palankiai. Aukštas pelningumas signalizuoja, jog audituojama įmonė taiko teisingą strategiją, analizuoja rinką ir geba pasinaudoti galimybėmis maksimizuoti pelną. Daroma prielaida, jog įmonių, kurios pasižymi teigiamomis turto ir nuosavo kapitalo pelningumo rodiklių reikšmėmis, veiklos tęstinumui nėra grėsmių, todėl auditoriai linkę atskleisti mažiau pagrindinių audito dalykų išleidžiamose audito išvados. Aukšto pelningumo įmonės yra linkusios gauti nemodifikuotą audito išvadą, nes vadovybei nereikia manipuliuoti informacija, kuri pateikiama finansinėse ataskaitose, siekiant sudaryti teigiamą įvaizdį audito išvadų informacijos vartotojų akyse (Ferreira & Morais, 2020). Auditoriai atlieka daugiau procedūrų įmonėse, kurios generuoja nuostolį, siekdami įvertinti, ar neigiamas rezultatas yra trumpalaikis, ar tai visgi simbolizuoja apie įmonės stagnaciją, kuri gali trukti ilgesnį laiko tarpą. Traktuojama, kad įmonių, kurios generuoja nuostolį, audito išvados yra atskleidžiama daugiau pagrindinių audito dalykų.

Finansiniai sunkumai. Nepriklausomo auditoriaus pareiga – įvertinti, ar audituojama įmonė gebės tęsti savo veiklą artimiausius 12 mėnesių po ataskaitinio laikotarpio pabaigos. Taikytinos įvairios procedūros, tarp kurių – finansinių rodiklių analizė. Audituojamų įmonių finansiniams sunkumams identifikuoti dažnai pasitelkiamas Altman'o Z rodiklis, dar vadinamas bankroto prognozavimo modeliu (Flint, 2025):

$$Z = 1,2X_1 + 1,4X_2 + 3,3X_3 + 0,6X_4 + 1X_5; \quad (1)$$

čia Z – Altman'o Z rodiklio reikšmė;

X_1 – apyvartinio kapitalo ir viso turto santykis;

X_2 – nepaskirstyto pelno ir viso turto santykis;

X_3 – pelno prieš palūkanas ir mokesčius bei viso turto santykis;

X_4 – rinkos kapitalizacijos ir visų įsipareigojimų santykis;

X_5 – pajamų ir viso turto santykis.

Kadangi rodikliui apskaičiuoti naudojami skirtingi kintamieji, auditorius gauna įžvalgų, kurios gali padėti įvertinti tikimybę, kad audituojama įmonė susidurs su sunkumais, lemsiančiais vykdomos veiklos sustabdymą. Finansinių ataskaitų sudarymo momentu egzistuojantys neapibrėžtumai gali paskatinti vadovybę nuslėpti vyraujančias finansines problemas. Prastėjanti įmonės situacija tampa trūkumų vidaus kontrolėje atsiradimo priežastimi, o tai – paskata sukčiavimui, kuris atsiranda dėl noro išnaudoti įmonėje vykstančius neramumus savanaudiškiems tikslams (Mahd & Idris, 2024). Žema Altman'o Z rodiklio reikšmė signalizuoja, kad audituojama įmonė gali susidurti su bankrotu,

todėl auditorius turi atlikti papildomas procedūras, jog identifikuotų, ar finansinėse ataskaitose pateikiama informacija nėra reikšmingai iškraipyta, siekiant nuslėpti tikrąją įmonės situaciją. Audituojamos įmonės vadovybės įspėjimas apie finansinio rodiklio pagrindu prognozuojamą bankrotą gali tapti paskata imtis veiksmų, kurie užkirstų kelia visiškam veiklos stabdymui (Flint, 2025). Audito metu identifikuoti finansiniai sunkumai, lemiantys aukštą bankroto tikimybę, siejami su didesniu audito išvadoje atskleidžiamų pagrindinių audito dalykų skaičiumi.

Įsiskolinimas. Skolintų lėšų naudojimas siekiant finansuoti vykdomą veiklą laikomas rizikingesne alternatyva nei nuosavas kapitalas. Įmonės, kurios turi daug įsipareigojimų tretiesiems asmenims, pasižymi aukšta finansine rizika. Kredito arba lizingo įsiskolinimai, už kuriuos mokamos palūkanos, valiutinės skolos tiekėjams, lemiančios neigiamos valiutų kursų pokyčio įtakos atsiradimą, siejami su tikimybe patirti finansinius sunkumus neturint pakankamai lėšų įsipareigojimams patenkinti. Teigiama, jog audituojamos įmonės finansinės būklės pablogėjimas ne visada tampa galimybių skolintis iš išorės sumažėjimo priežastimi – kompetentinga audito komiteto sudėtis bei išorės auditoriaus, kuris pasižymi aukšta reputacija, pasirinkimas gali tapti patikimumo garantu kreditoriams (Chen et al., 2025). Visgi aukštas įsiskolinimo lygis simbolizuoja, jog pasikeitus situacijai įmonė gali susidurti su veiklos tęstinumo problemomis, todėl nepriklausomas auditorius turi atlikti pakankamai procedūrų, kad įvertintų tokios grėsmės apimtį. Moksliniuose tyrimuose įsiskolinimo lygiui įvertinti pasitelkiamas skolos ir turto santykis (Ali Alduneibat, 2024; Ferreira & Morais, 2020; Mahd & Idris, 2024). Rodiklio reikšmė, viršijanti 0,5 dydį, rodo aukštą įmonės rizikingumą, kadangi laikoma, jog didelė įmonės viso turto dalis įsigyta finansuojantis skolintomis lėšomis, todėl tikėtina, kad auditorius, atlikęs reikalingas procedūras, priims profesinį sprendimą atskleisti daugiau pagrindinių audito dalykų audito išvadoje.

Finansinis svertas. Finansinis rodiklis, kurio reikšmė koreliuoja su įmonei būdingos finansinės rizikos lygiu. Finansinis svertas gali būti išreiškiamas kaip finansinių įsipareigojimų ir nuosavo kapitalo santykis (Ali Alduneibat, 2024) arba kaip finansinių įsipareigojimų ir viso turto santykis (Özcan, 2021). Pirmuoju variantu gauta reikšmė, didesnė nei 1, rodo, jog įmonė turi daugiau skolų nei nuosavo kapitalo, t. y. didžioji dalis įmonės veiklos finansuojama skolintomis lėšomis, todėl egzistuoja rizika, neturint pakankamai resursų įsipareigojimams grąžinti, susidurti su finansinėmis problemomis. Kai įsiskolinimai užima didesnę kapitalo struktūros dalį nei nuosavos lėšos, auditorius yra suinteresuotas atlikti daugiau procedūrų, siekiant nustatyti, ar audituojamos įmonės taikoma finansavimosi strategija negali tapti per daug rizikinga. Tikima, jog tai lemia didesnį audito išvadoje atskleidžiamų pagrindinių audito dalykų skaičių. Pastebima, jog vieno autorių tyrimuose skolos ir turto santykis traktuojamas kaip įsiskolinimo koeficientas (Ali Alduneibat, 2024; Ferreira & Morais, 2020; Mahd & Idris, 2024), kitų – kaip finansinis svertas (Özcan, 2021). Siekiant eliminuoti skirtingų sąvokų naudojimą tai pačiai išraiškai, laikoma, jog finansinis svertas yra finansinių įsipareigojimų ir nuosavo kapitalo santykis.

Pajamų augimas. Pajamos laikomos viena rizikingiausių sričių audito metu dėl ypač didelės apgaulės rizikos. Kadangi pajamos yra vienas pagrindinių rodiklių, vertinamų siekiant nustatyti, ar įmonė progresyvi, įmonės vadovybė, norėdama patenkinti suinteresuotųjų šalių lūkesčius, gali siekti manipuliuoti generuojamų pajamų dydžiu (Grosu & Mihalcu, 2021). Ženklių audituojamos įmonės pajamų padidėjimą auditorius gali interpretuoti dvejopai. Atsižvelgus į kitus finansinius rodiklius, pajamų padidėjimas vertinamas kaip natūralus įmonės vykdomos plėtros rezultatas, signalizuojantis, jog įmonė turi aiškią strategiją, kurios laikymasis skatina gerų finansinių rezultatų pasiekimą. Pajamų augimas, kai kiti rodikliai atskleidžia nepatenkinamas reikšmes, tampa poreikio atlikti papildomas

procedūras, kuriomis auditorius siekia įsitikinti pajamų tikrumu, atsiradimo priežastimi. Kadangi auditorius nusprendžia išplėsti audito apimtį, tikėtina, jog tai lems didesnę atskleidžiamų pagrindinių audito dalykų skaičių. Mokslinėje literatūroje pajamų augimas interpretuojamas kaip procentinis grynujų pardavimo pajamų pokytis, vertinant dviejų vienas po kito einančių ataskaitinių laikotarpių duomenis (Özcan, 2021).

Audituojamos įmonės dydis. Įmonės, kurios pasižymi didelėmis turto, įsipareigojimų, nuosavo kapitalo vertėmis, generuoja reikšmingą kiekį pajamų bei patiria daug sąnaudų, traktuojamos kaip aukštesnio rizikingumo audito klientai. Didelės veiklos apimtys reiškia, jog ataskaitiniu laikotarpiu audituojamoje įmonėje buvo vykdomos skirtingos operacijos plačiu mastu, o auditoriaus pareiga yra įvertinti, ar tarp jų nebuvo tokių, kurių registravimas lemtų reikšmingą finansinės informacijos, pateikiamos finansinėse ataskaitose, iškraipymą. Mokslinėje literatūroje audituojamos įmonės dydis išreiškiamas viso turto natūriniu logaritmu (Ali Alduneibat, 2024; Özcan, 2021). Platesnė audito apimtis dėl įmonės dydžio gali lemti didesnę atskleidžiamų pagrindinių audito dalykų skaičių (Suttipun, 2020a). Teigiama, jog didelės įmonės, priešingai nei mažos, deda daugiau pastangų siekiant užtikrinti, kad visos suinteresuotosios šalys būtų patenkintos (Ali Alduneibat, 2024). Remiantis šia nuostata, galima teigti, jog didelės įmonės skiria pakankamai dėmesio vidinėms kontrolėms įgyvendinti, todėl vykdomi procesai atitinka vyraujančius teisės aktus bei standartus, kuriais remiantis yra sudarinėjamos finansinės ataskaitos. Atitinkamai galima tikėtis, jog auditorius atskleis mažiau pagrindinių audito dalykų, nes stipri audituojamos įmonės vidaus kontrolė sudarys prielaidas netaikyti papildomų audito procedūrų.

Sektorius. Varijuojanti makroekonominė aplinka, klimato kaitos sukeltos problemos, technologinės naujovės verčia verslus ruoštis ateities įvykiams, galintiems apriboti jų galimybes tęsti veiklą. Pastebima, jog įmonės, veikiančios sveikatos priežiūros, pramoninių gaminių, technologijų ir telekomunikacijų, komunalinių paslaugų ir energetikos sektoriuose, laikomos rizikingesnėmis, todėl joms būdingas didesnis audito išvadoje pateikiamų pagrindinių audito dalykų skaičius (Sierra-García et al., 2019). Sveikatos sektoriaus įmonės, teikdamos sveikatos priežiūros paslaugas pacientams, susiduria tiek su reputacijos, tiek su technologinėmis ir net ekonominėmis problemomis. Darbuotojų trūkumas, arši konkurencija tarp privačių sveikatos priežiūros įstaigų, pasaulinės pandemijos, korupcijos gyvavimas bei kintančios medicinos technologijos laikomos grėsmėmis, galinčiomis daryti neigiamą poveikį sveikatos sektoriui priklausančių įmonių finansinei padėčiai (Oppong et al., 2023). Darbas su jautriais pacientų duomenimis taip pat lemia aukštą sveikatos priežiūros įstaigų veiklos rizikingumą. Dideli asmens duomenų kiekiai, su kuriais susiduria sveikatos sektoriaus įmonės, reikalauja pakankamos apsaugos, kurią turi užtikrinti įstaigose įdiegtos informacinės technologijos (Elmarzouky et al., 2022). Auditoriaus atsakomybė – įvertinti, ar vidaus kontrolė ir taikomos informacinių technologijų priemonės yra pakankamos. Telekomunikacijų sektorius, kaip ir sveikatos priežiūros, yra pažeidžiamas dėl didelio kiekio asmens duomenų, kuriais disponuojama. Kibernetinė ataka, kurios metu paviešinami konfidencialūs duomenys, lemtų teisines problemas bei žalą reputacijai, todėl būtinos investicijos į tinkamą sistemų apsaugą (Ancu & Barbu, 2023). Pramoninių gaminių, komunalinių paslaugų ir energetikos sektoriai yra ypač priklausomi nuo tiekimo grandinės – žaliavų trūkumas gali lemti teikiamų paslaugų ar gaminamos produkcijos kainų augimą, kylantį klientų pasipiktinimą ir net praradimą. Dėl klimato kaitos besiformuojančios stichijos niokoja energetikos sektoriui priklausančią infrastruktūrą, todėl siekiant eliminuoti padarinius patiriami papildomi kaštai. Atliekant įmonių, kurios klasifikuojamos kaip priklausančios rizikingiems sektoriams, auditą, būtinas tinkamas kliento veiklos įvertinimas, kylančių grėsmių identifikavimas.

Sektoriaus veiklos rizikingumas tampa priežastimi auditoriams tai atskleisti kaip pagrindinį audito dalyką.

Audituojamos įmonės kompleksiskumas. Įmonių kompleksiskumas siejamas su globalizacija ir augančiu noru įgyti konkurencinį pranašumą prieš kitas sektoriaus įmones (Özcan, 2021). Teikiamų paslaugų ar produktų diversifikacija skatina steigti patronuojamas įmones skirtinguose pasaulio regionuose, plečiant užimamos rinkos dalį. Priklausymas įmonių grupei lemia sudėtingų sandorių tarp susijusių įmonių vykdymą. Auditoriaus pareiga – atlikti pakankamai testų, siekiant įvertinti, ar visi per finansinius metus sudaryti sandoriai tarp įmonių grupės įmonių apskaityti tinkamai, ar nėra siekiama manipuliuoti egzistuojančia struktūra siekiant išvengti mokesčių, nusižengiant galiojantiems teisės aktams. Kuo sudėtingesnė įmonių grupės struktūra, tuo didesnė iškraipymų rizika, į kurią auditorius turi atsižvelgti atlikdamas išorės auditą. Teigtina, jog kuo didesnė įmonių grupė, kuriai priklauso audituojama įmonė, tuo daugiau dėmesio jai skiria auditorius, todėl audito išvadoje atskleidžiama daugiau pagrindinių audito dalykų nei įmonės, kuri nepriklauso įmonių grupei, audito išvadoje (Ferreira & Morais, 2020). Audituojamos įmonės kompleksiskumas matuojamas įmonių grupę sudarančių įmonių kiekybine išraiška (Özcan, 2021).

Audito komiteto sudėtis. Audito komitetas yra tarpininkas tarp įmonės vadovybės ir nepriklausomo auditoriaus. Veikdamas kaip įmonės vidinių procesų kontrolierius, audito komitetas siekia užtikrinti aukštą finansinių ataskaitų kokybę (Kalbuana et al., 2022). Per daug optimistiškos informacijos pateikimas tampa audito komiteto vertinimo objektu. Moterų buvimas audito komitetų narėmis siejamas su didesniu finansinių ataskaitų skaidrumu (Bepari, 2023). Audito metu ypatingo dėmesio sulaukusios sritys, kurias auditorius planuoja atskleisti kaip pagrindinius audito dalykus, yra pirmiausia pristatomos audituojamos įmonės audito komitetui. Mažesnė rizikos tolerancija bei dėmesys detalėms lemia išaugusius lūkesčius, kuriuos atliekamo audito kokybei turi audito komiteto narės (Ahmed et al., 2024). Atliekant mokslinius tyrimus, audito komiteto sudėties kintamasis išreiškiamas procentine audito komitetą sudarančių moterų dalimi (Srisuwan et al., 2024). Moterų dalyvavimas revizuojuant finansinių ataskaitų rengimo procesą lemia didesnę sudarytos atskaitomybės patikimumą, o komunikacija su nepriklausomu auditoriumi dėl atliekamo audito skatina kompromisų paieškas, todėl audito išvadoje yra atskleidžiama mažiau pagrindinių audito dalykų.

Mokslinėje literatūroje identifikuotos **išorės audito charakteristikos** laikomos galinčiomis daryti poveikį atskleidžiamų pagrindinių audito dalykų skaičiui. Teigtina, jog audito įmonės tipas, auditoriaus rotacija, audito nuomonės tipas, kaina, kurią audito klientas moka už auditą, bei audito įmonės nepriklausomumas nuo kliento audito komiteto lemia, kiek dalykų, kurie vertinti kaip reikšmingiausi atliekamo audito metu, auditorius pateiks audito išvadoje. Atsižvelgiant į tai, kiekviena išorės audito charakteristika yra toliau detalizuojama.

Audito įmonės tipas. Audito sektorius pasižymi atskirtimi tarp didžiųjų ir mažųjų rinkos dalyvių, kadangi jame vyrauja oligopolija. Keturios žinomiausios sektoriaus įmonės („KPMG“, „Ernst & Young“ („EY“), „PricewaterhouseCoopers“ („PwC“) ir „Deloitte“) vadinamos didžiuoju audito įmonių ketvertu. Nuostata, jog didysis audito įmonių ketvertas yra linkęs audito išvadoje atskleisti daugiau pagrindinių audito dalykų nei kitos audito įmonės, grindžiama tuo, kad oligopolininkės pasižymi tarptautiškumu, o tai sukuria galimybę dalintis patirtimi ir kaupti bendrą žinių bazę (Ali Alduneibat, 2024). Didžiajam audito įmonių ketvertui yra svarbu išsaugoti gerą reputaciją, todėl didesnis atskleidžiamų pagrindinių audito dalykų skaičius gali tapti priežastimi siekiant apsisaugoti nuo naujų finansinių skandalų, kylančių bankrutuojant įmonėms, kurioms buvo išduotos besąlyginės

audito išvados. Neigiama priklausomybė tarp audito įmonės tipo ir atskleidžiamų pagrindinių audito dalykų skaičiaus siejama su įsitikinimu, jog mažesnės audito įmonės, siekdamos apsisaugoti nuo galimų teisinių procesų neteisingai indikavus rizikingiausias audituojamos įmonės sritis, rinkos dalyvių akyse norėdamos pasirodyti kaip kompetentingos įmonės, audito išvadose atskleidžia daugiau pagrindinių audito dalykų nei didžiojo audito ketverto įmonės (Özcan, 2021). Teigtina, jog didžiojo audito įmonių ketverte dirba patyrę specialistai, kurie geba identifikuoti ir sukonkretinti informaciją apie tai, kurie dalykai audito metu buvo vertinti kaip turintys didžiausią svarbą. Sukaupta patirtis gali lemti, jog didžiojo audito įmonių ketverto išleidžiamose audito išvadose yra atskleidžiama mažiau pagrindinių audito dalykų nei kitų audito įmonių pateikiamose išvadose.

Auditoriaus rotacija. Privaloma auditorių rotacija įvesta siekiant užtikrinti auditą atliekančio auditoriaus nepriklausomumą nuo audituojamos įmonės. Ilgalaikis audituojamos įmonės vadovybės ir auditoriaus bendradarbiavimas gali tapti šališko vertinimo priežastimi. Laikoma, kad auditoriaus rotacija lemia audito funkcijos įgyvendinimą bei atliekamo audito kokybiškumą (Malagila et al., 2020). Pasikeitus pagrindiniam auditoriui, tikima, jog naujasis auditorius bus objektyvus, turės kitokių įžvalgų dėl to, kokias procedūras reikia atlikti audito metu. Auditoriaus rotacija siejama su didesniu atskleidžiamų pagrindinių audito dalykų skaičiumi, kadangi auditoriaus pasikeitimas gali lemti aukštesnę audito kokybę dėl kitokio požiūrio į audito atlikimą bei atkurtą auditoriaus nepriklausomumą nuo audituojamos įmonės.

Audito nuomonės tipas. Neigiama priklausomybė tarp audito nuomonės tipo ir pagrindinių audito dalykų skaičiaus grindžiama nuostata, jog modifikuotos nuomonės išleidimas indikuoja, kad audito metu rasta reikšmingų neatitikimų, kurie pateikiami atskirame audito išvados skyriuje, todėl auditorius nebegali tų pačių dalykų atskleisti pagrindinių audito dalykų skyriuje (Ali Alduneibat, 2024). Audito metu rasti reikšmingi iškraipymai ir jų atskleidimas audito išvadoje gali apimti sritis, kurios besąlyginės išvados atveju būtų klasifikuojamos kaip pagrindiniai audito dalykai. Priešingai, didesnis atskleidžiamų pagrindinių audito dalykų skaičius išleidus modifikuotą audito nuomonę siejamas su nuostata, jog reikšmingų iškraipymų identifikavimas tampa paskata auditoriui atlikti daugiau procedūrų, kurių metu tiriamos įvairios įmonės ir finansinių ataskaitų straipsnio lygio sritys (Mahd & Idris, 2024). Didesnė audito apimtis gali tapti prielaida papildomoms rizikoms identifikuoti, kurios auditoriaus profesiniu sprendimu atliekamo audito metu vertintos kaip itin svarbios, todėl pateikiamos kaip pagrindiniai audito dalykai.

Audito kaina. Kaina, kurią audituojama įmonė moka už audito paslaugas, yra siejama su tuo, kaip audito įmonė vertina audito kliento rizikingumą bei planuojamo audito sudėtingumą, atsižvelgiant į audituojamos įmonės struktūrą (Srisuwan et al., 2024). Didesnės trukmės auditas įkainojamas brangiau dėl laiko, kurį audito komanda praleidžia audituojant klientą. Audito kaina siejama su atliekamo audito kokybiškumu (Bepari et al., 2024). Tikima, jog didesnis audito paslaugos įkainis lemia, jog audito įmonė atliks daugiau procedūrų, kad įvertintų, ar audituojamos įmonės finansinės ataskaitos neturi reikšmingų trūkumų. Platesnės apimties audito atlikimas gali tapti rizikingų sričių, kurios audito išvadoje atskleidžiamos kaip pagrindiniai audito dalykai, identifikavimo priežastimi. Pastebima, jog didysis audito įmonių ketvertas yra linkęs taikyti aukštesnius audito paslaugų įkainius nei mažesnės audito sektoriaus įmonės. Tai siejama ne tik su siūlomų paslaugų diversifikacija, aukštos kvalifikacijos žmogiškuoju kapitalu, tačiau ir su didžiojo audito įmonių ketverto žinomumu, prekinio ženklo vertingumu. Atliekant mokslinius tyrimus, audito kaina išreiškiama už audito paslaugas mokamos sumos natūriniu logaritmu (Ali Alduneibat, 2024; Srisuwan et al., 2024) arba audito kainos ir audituojamos įmonės turto santykiu (Ferreira & Morais, 2020).

Audito įmonės nepriklausomumas nuo audito komiteto. Auditorius, vertindamas, kurie pagrindiniai audito dalykai turėtų būti atskleidžiami audito išvadoje, gali taikyti vengimo arba konfrontacijos strategiją (Ferreira & Morais, 2020). Vengimo strategija siejama su nuostata, kad pagrindinių audito dalykų neatskleidimo pasekmės sukels mažesnę atsakomybę auditoriui, lyginant su jų atskleidimu audito išvadoje. Konfrontacijos strategija pasireiškia tada, kai auditorius, sprenddamas, ar atskleisti aukšto rizikingumo sritį kaip pagrindinį audito dalyką, vertina galimas neatskleidimo pasekmes savo reputacijai bei dėl atskleidimo atsiradusius kliento praradimo kaštus. Pastaroji strategija siejama su audito įmonės ir auditoriaus nepriklausomumu nuo audito kliento – tik tada, kai auditorius geba išlaikyti objektyvumą, nebijant netekti audito kliento, galima tikėtis didesnio audito išvadoje atskleidžiamų pagrindinių audito dalykų skaičiaus.

Apibendrinant galima teigti, jog audito išvadoje atskleidžiamų pagrindinių audito dalykų skaičius priklauso tiek nuo audituojamos įmonės specifinių, tiek nuo išorės audito charakteristikų. Finansinės prigimties įmonės specifinės charakteristikos orientuotos į audituojamos įmonės finansinės būklės vertinimą. Neigiamas pelningumas, finansiniai sunkumai, dideli įsiskolinimai, aukšta finansinio sverto reikšmė siejami su kliento veiklos tęstinumui kylančia rizika bei didesniu atskleidžiamų pagrindinių audito dalykų skaičiumi. Nors pajamų ir audituojamos įmonės augimas rodo verslo perspektyvumą, tačiau audito metu tai lemia didesnę atliekamų procedūrų skaičių. Didesnė audito apimtis siejama su didesniu atskleidžiamų pagrindinių audito dalykų skaičiumi, tačiau stipri audituojamos įmonės vidaus kontrolė gali lemti, jog auditorius pasirinktų atlikti mažiau audito procedūrų bei atskleis mažiau pagrindinių audito dalykų. Nefinansinės prigimties įmonės specifinės charakteristikos (sektorius, kuriam priklauso audituojama įmonė, įmonės kompleksiskumas bei audito komiteto sudėtis) laikomos galinčiomis daryti poveikį auditoriaus priimamiems sprendimams. Priklausymas aukšto rizikingumo sektoriui, sudėtinga įmonių grupės struktūra lemia, jog auditorius atliks daugiau audito procedūrų, kad galėtų įvertinti finansinėse ataskaitose pateikiamos informacijos iškraipymo riziką. Tai lemia didesnę atskleidžiamų pagrindinių audito dalykų skaičių. Moterų priklausymas audito komitetui siejamas su mažesniu audito išvadoje pateikiamų pagrindinių audito dalykų skaičiumi ne tik dėl su auditoriumi vykdomos geresnės komunikacijos, bet ir dėl aukštesnės kokybės finansinių ataskaitų parengimo. Audito įmonės tipas, audito nuomonės tipas bei kaina, kurią klientas moka už audito paslaugas, klasifikuojamos kaip išorės audito charakteristikos, galinčios daryti tiek teigiamą, tiek neigiamą poveikį atskleidžiamų pagrindinių audito dalykų skaičiui. Auditoriaus rotacija bei nepriklausomumas nuo audituojamos įmonės siejami su objektyviu įmonės finansinių ataskaitų vertinimu bei traktuojami kaip veiksniai, lemiantys didesnę audito išvadoje atskleidžiamų pagrindinių audito dalykų skaičių.

Kitame poskyryje analizuojamas pagrindinių audito dalykų atskleidimo poveikis kreditorių sprendimams, susijusiems su skolinio kapitalo kaina.

2.5. Pagrindinių audito dalykų atskleidimo poveikis skolinio kapitalo kainai

Mokslinės literatūros analizė atskleidžia, kad pagrindinių audito dalykų pateikimas audito išvadoje daro poveikį suinteresuotųjų šalių priimamiems sprendimams, tačiau kol kas nėra pasiekta vieningos nuomonės dėl to, kaip pagrindinių audito dalykų atskleidimas veikia kreditorių pasirinkimus. Palūkanų normos, kurią skolininkas moka už galimybę naudotis iš išorės gaunamu finansavimu, dydis priklauso tiek nuo įmonės specifinių, tiek ir nuo išorės audito, kuriam priskiriamas pagrindinių audito dalykų atskleidimas, charakteristikų. 6 lentelėje (žr. p. 40) pateikiama susisteminta informacija apie mokslininkų tyrimuose analizuotus veiksniai, galinčius daryti poveikį skolinio kapitalo kainai.

6 lentelė. Mokslinėje literatūroje identifikuoti veiksniai, galintys daryti poveikį skolinto kapitalo kainai

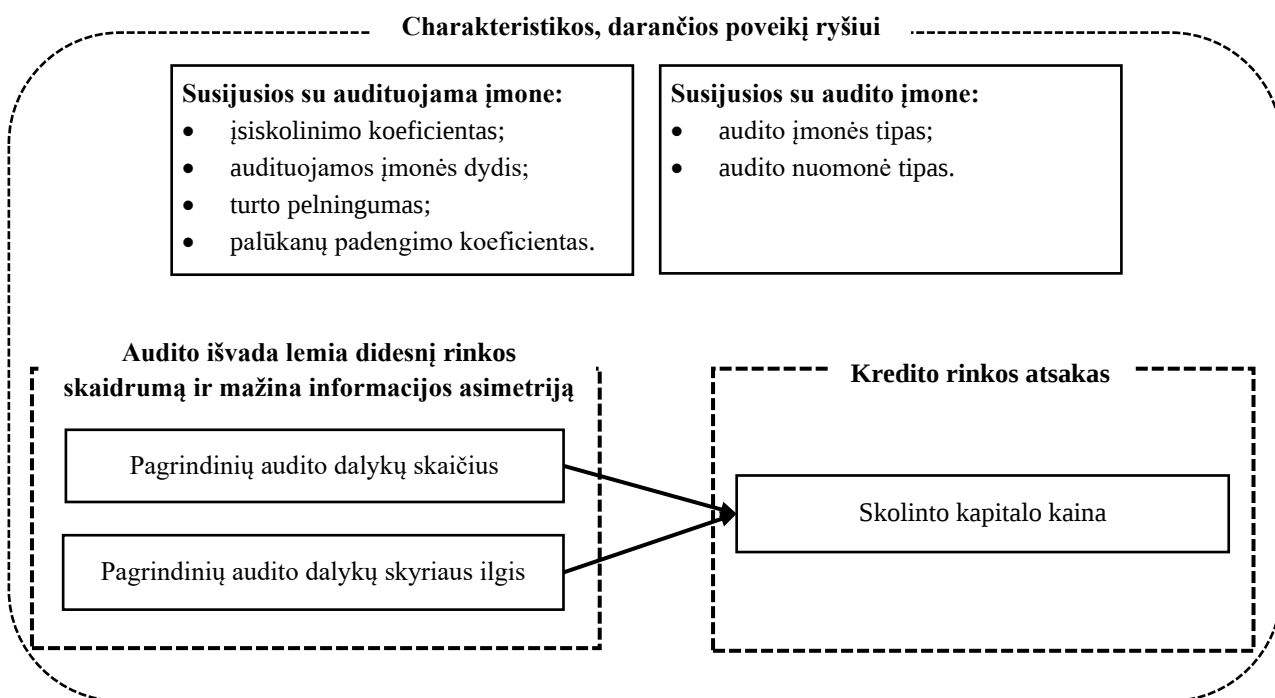
Autoriai Veiksniai	Duan, 2025	Elamer et al., 2020	Kamal Metawee et al., 2024	Liu et al., 2022	Šušak, 2020	Wuttichindanon & Issarawornrawanich, 2022
Audituojamos įmonės specifinės charakteristikos						
Įsiskolinimo koeficientas	X	X	X	X	X	X
Audituojamos įmonės dydis	X	X	X	X		X
Turto pelningumas	X	X	X	X		X
Palūkanų padengimo koeficientas		X	X	X	X	X
Grynasis nuostolis	X	X	X	X		
Bendrasis likvidumo koeficientas			X		X	X
Pajamų augimas			X	X		X
Valdymo struktūra	X			X		
Ilgalaikio materialaus turto ir viso turto santykis					X	X
Kritinio likvidumo rodiklis		X				
Trumpalaikio turto ir viso turto santykis		X				
Audituojamos įmonės kompleksiskumas		X				
Audituojamos įmonės amžius				X		
Išorės audito charakteristikos						
Pagrindinių audito dalykų skaičius		X	X	X	X	X
Audito įmonės tipas	X	X	X			X
Pagrindinių audito dalykų skyriaus ilgis		X	X			X
Audito nuomonė tipas	X	X		X		
Pagrindinių audito dalykų skyriaus tonas	X	X				
Pagrindinių audito dalykų skyriaus suprantamumas			X			X
Audito kaina		X				

Dažniausiai pasikartojantys su audituojama įmone susiję veiksniai, mokslinėje literatūroje traktuojami kaip darantys poveikį skolinto kapitalo kainai: įsiskolinimo koeficientas, audituojamos įmonės dydis, turto pelningumas bei palūkanų padengimo koeficientas. Du iš nustatytų veiksnių siejami su įmonės turto vertinimu (audituojamos įmonės dydis ir turto pelningumas), o kiti du orientuoti į įmonės skolinių įsipareigojimų ir dėl jų patiriamų palūkanų sąnaudų analizę (įsiskolinimo

koeficientas ir palūkanų padengimo koeficientas), t. y. su audituojama įmone susiję veiksniai apima abi balanso puses. Pastebima, jog 3 iš 4 identifikuotų veiksnių, galinčių daryti poveikį skolinto kapitalo kainai, koreliuoja su veiksniais, kurie lemia atskleidžiamų pagrindinių audito dalykų skaičių (įsiskolinimo koeficientas, audituojamos įmonės dydis ir turto pelningumas). Mokslinės literatūros analizės pagrindu nustatyti daugiadimensiniai ryšiai leidžia daryti prielaidą, jog minėti veiksniai yra reikšmingi vertinant skolinto kapitalo kainos kitimo priežastis.

Pagrindinių audito dalykų atskleidimo charakteristikos (skaičius, skyriaus ilgis, tonas ir suprantamumas), audito įmonės tipas, audito nuomonės tipai ir kaina priskiriami išorės audito charakteristikoms, iš jų pagrindinių audito dalykų skaičius, skyriaus ilgis, audito įmonės ir audito nuomonės tipai dažniausiai taikomi, siekiant nustatyti skolinto kapitalo kainą lemiančius veiksnius. Nors mokslinės literatūros analizės metu identifikuoti keturi pagrindinių audito dalykų atskleidimui naudoti indikatoriai (pagrindinių audito dalykų skaičius, skyriaus ilgis, tonas bei teksto suprantamumas), vertinant pagrindinių audito dalykų teksto tono ir suprantamumo poveikį skolinto kapitalo kainai, pastebėti koreliuojantys rezultatai, nurodantys, kad kuo lengviau suprantamas tekstas, tuo mažesnė kaina, mokama už lėšų skolinimąsi (Kamal Metawee et al., 2024; Wuttichindanon & Issarawornrawanich, 2022), o neigiamas tonas lemia prastesnes skolinimosi sąlygas (Duan, 2025; Elamer et al., 2020). Kadangi analizuoti mokslininkų darbai pasižymi vieningomis išvadomis, sumažėja tikimybė, pasitelkus kitus duomenis, gauti rezultatus, suteikiančius naujų įžvalgų, todėl pagrindinių audito dalykų skyriaus tonas ir suprantamumas nėra laikomi aktualiais veiksniais.

Mokslinės literatūros analizė leidžia teigti, jog pagrindinių audito dalykų atskleidimas, kuris išreiškiamas pagrindinių audito dalykų skaičiumi ir skyriaus ilgiu, gali daryti poveikį skolinto kapitalo kainai. Analizuoti teoriniai konceptai yra naudojami konceptualiam tyrimo modeliui, kuris pateikiamas 3 paveiksle, sudaryti.

3 pav. Pagrindinių audito dalykų atskleidimo poveikio skolinto kapitalo kainai konceptualus tyrimo modelis

Reikalavimas atskleisti pagrindinius audito dalykus audito išvadoje įvestas siekiant didinti rinkos skaidrumą, mažinti informacijos asimetriją. Kreditoriai, atstovaudami kredito rinkos interesus,

remiasi audito išvadoje pateikiama informacija priimdami sprendimus dėl už skolintas lėšas mokėtinų palūkanų dydžio. Skolininko rizikingumas, kuris matuojamas vertinant skirtingus įmonės finansinius rodiklius (įmonės dydį, įsiskolinimo koeficientą, palūkanų padengimo koeficientą, turto pelningumą), gali lemti tiek pagrindinių audito dalykų atskleidimo charakteristikas, tiek skolinto kapitalo kainą. Išorės audito charakteristikos (audito įmonės tipas ir audito nuomonės tipas) taip pat pasižymi pagrindinių audito dalykų atskleidimo charakteristikoms ir kreditorių sprendimams, susijusiems su skolinto kapitalo kaina, daromu poveikiu, todėl laikomos galinčiomis veikti ryšį tarp dviejų teorinių konceptų. Sudarytas konceptualus tyrimo modelis naudojamas siekiant identifikuoti, kokį poveikį pagrindinių audito dalykų atskleidimas, išreikštas audito išvadoje pateikiamų pagrindinių audito dalykų skaičiumi ir skyriaus ilgiu, turi „Nasdaq“ Baltijos rinkos įmonių skolinto kapitalo kainai.

Taigi, mokslinės literatūros analizė atskleidžia, jog skolinto kapitalo kaina yra veikiamą tiek įmonės specifinių, tiek išorės audito charakteristikų. Mokslininkų tyrimuose dažniausiai naudojamos įmonės specifinės (įsiskolinimo koeficientas, audituojamos įmonės dydis, turto pelningumas bei palūkanų padengimo koeficientas) ir išorės audito (pagrindinių audito dalykų skaičius, skyriaus ilgis, audito įmonės tipas ir audito nuomonės tipas) charakteristikos yra laikomos aktualiomis ne tik dėl galimybės įvertinti įmonės finansinę būklę, analizuojant turtą ir įsipareigojimus, bet ir dėl nustatyto daugiadimensinio ryšio tarp veiksnių. Konceptualus tyrimo modelis įgalina empirinio tyrimo, kuriuo siekiama nustatyti priklausomybę tarp analizuojamų teorinių konceptų, atlikimą.

Apibendrinant galima teigti, jog nuosavybės teisių ir kontrolės atskyrimas lemia informacijos asimetrijos tarp savininkų ir vadovybės atsiradimą. Išorės auditas laikomas viena iš priemonių, taikomų siekiant mažinti egzistuojančią informacijos asimetriją, tačiau neteisingas audito funkcijos suvokimas lemia audito lūkesčių spragos formavimąsi. Reikalavimas audito išvadoje atskleisti pagrindinius audito dalykus, t. y. sritis, kurios atliekamo audito metu vertintos kaip didžiausios svarbos įmonės finansinių ataskaitų patikimumui, įvestas siekiant didinti audito išvadų informatyvumą ir rinkos skaidrumą. Pagrindinių audito dalykų atskleidimas daro poveikį 4 suinteresuotųjų grupėms: auditoriams, audituojamoms įmonėms, investuotojams ir kreditoriams. Remiantis signalizavimo teorija, pagrindiniai audito dalykai yra signalai, kuriuos nepriklausomas auditorius nusprendžia siųsti informacijos vartotojams apie audituojamą įmonę. Profesionalių informacijos vartotojų (investuotojų ir kreditorių) turimos specifinės finansų, apskaitos žinios lemia, jog pagrindinių audito dalykų atskleidimas jiems suteikia daugiau įžvalgų apie audituojamą įmonę nei neprofesionaliems informacijos vartotojams. Tiek investuotojų, tiek kreditorių sprendimai gali turėti ilgalaikį poveikį audituojamų įmonių finansinei būklei. Atsižvelgiant į tai, kad įmonės, siekdamos finansuoti veiklą, dažniau renkasi skolintą kapitalą nei nuosavas lėšas, prioritetą teikiamas pagrindinių audito dalykų atskleidimo poveikiui kreditorių sprendimams. Kreditoriai, reaguodami į pagrindinių audito dalykų skyriuje pateikiamą informaciją, nustato šias paskolų sąlygas: palūkanų normą, paskolos laikotarpį, užstato poreikį bei paskolos dydį. Visa tai gali turėti tiek teigiamą, tiek neigiamą poveikį įmonės finansinei būklei. Audito išvadoje atskleidžiami pagrindiniai audito dalykai pagal daromo poveikio finansinėse ataskaitose pateikiamai informacijai mastą skirstomi į įmonės ir straipsnio lygio rizikų pagrindinius audito dalykus. Atskleidžiamų įmonės ir straipsnio lygio rizikų pagrindinių audito dalykų skaičius priklauso nuo audituojamos įmonės specifinių ir išorės audito charakteristikų. Audituojamos įmonės specifinės charakteristikos apima rodiklius, orientuotus į įmonės finansinės būklės vertinimą. Išorės audito charakteristikos – audito įmonės tipas, audito nuomonės tipas bei kaina, kurią klientas moka už audito paslaugas. Identifikuotos išorės audito charakteristikos pasižymi tiek teigiamu, tiek neigiamu poveikiu

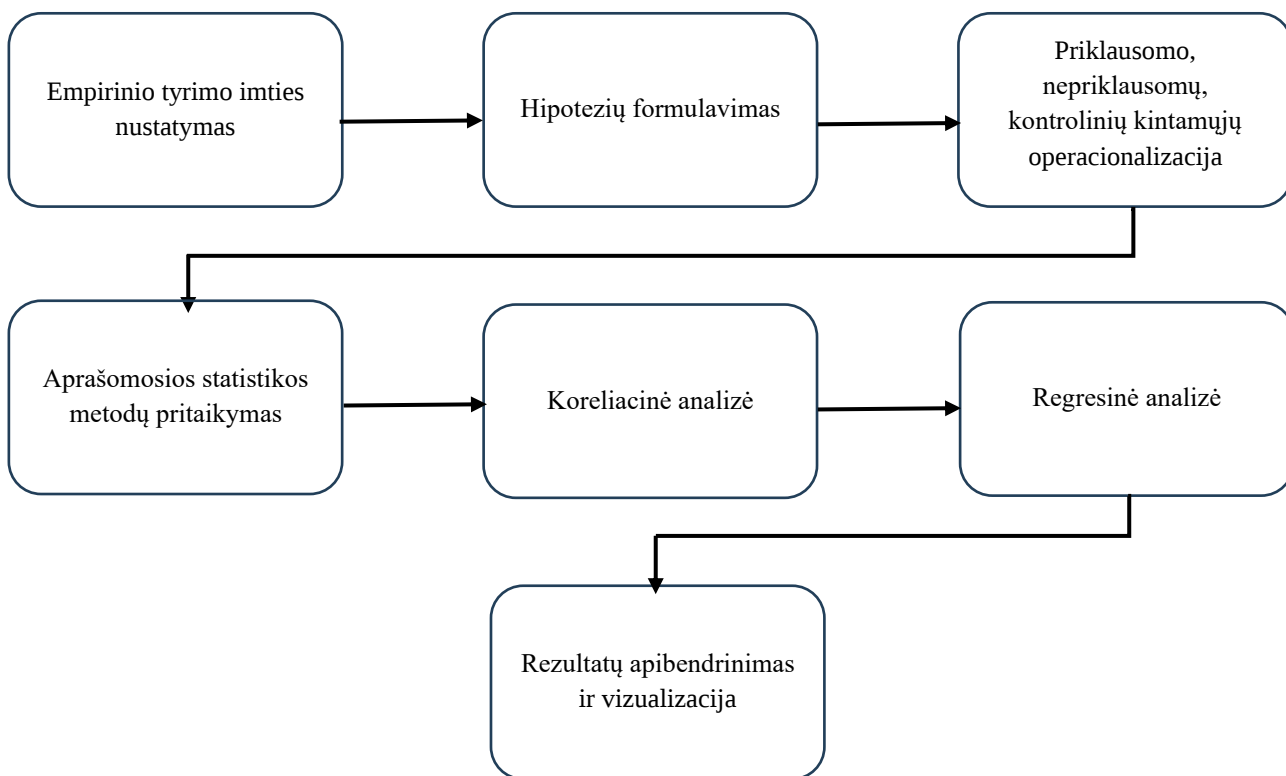
atskleidžiamų pagrindinių audito dalykų skaičiui. Konkretus poveikis priklauso nuo auditoriaus kompetentingumo, reputacijos bei profesionalumo. Mokslinės literatūros analizė atskleidžia, kad kol kas nėra pasiekta vieningos nuomonės dėl to, kokį poveikį pagrindinių audito dalykų pateikimas audito išvadoje turi kreditorių sprendimams, susijusiems su skolinto kapitalo kaina. Konceptualaus tyrimo modelio, pasitelkiant pagrindinių audito dalykų atskleidimą ir skolinto kapitalo kainą kaip teorinius konceptus, sudarymas pagrįstas siekiu nustatyti, kokį poveikį pagrindinių audito dalykų atskleidimas, išreikštas audito išvadoje pateikiamų pagrindinių audito dalykų skaičiumi ir skyriaus ilgiu, turi „Nasdaq“ Baltijos rinkos įmonių skolinto kapitalo kainai.

3. Pagrindinių audito dalykų atskleidimo poveikio įmonių skolinto kapitalo kainai empirinio tyrimo metodologija

Mokslinės literatūros analizės metu nustatyta, jog mažai tyrimų tiria pagrindinių audito dalykų atskleidimo poveikį įmonių skolinto kapitalo kainai ir esamų tyrimų rezultatai prieštaringi. Atsižvelgiant į tai, sudaroma pagrindinių audito dalykų atskleidimo poveikio „Nasdaq“ Baltijos rinkos įmonių skolinto kapitalo kainai empirinio tyrimo metodologija.

Empirinio tyrimo tikslas – pasitelkus aprašomosios statistikos, koreliacinės ir regresinės analizės metodus, nustatyti, kokią poveikį pagrindinių audito dalykų atskleidimas daro „Nasdaq“ Baltijos rinkos įmonių skolinto kapitalo kainai.

4 paveiksle pateikiama empirinio tyrimo loginė schema.

4 pav. Empirinio tyrimo loginė schema

Tyrimo imtis – „Nasdaq Baltic“ vertybinių popierių biržoje prekiaujančios įmonės, priklausančios „Baltijos Oficialiajam Sąrašui“ ir „Baltijos Papildomajam Sąrašui“. Imtis sudaroma pasitelkus netikimybinės atrankos metodą – ekspertinę atranką. Tyrimo imčiai sudaryti pasirinkti 2018–2019 ir 2021–2022 m. periodai. **Pirmasis laikotarpis** nustatytas atsižvelgiant į tai, kad reikalavimas pateikti pagrindinius audito dalykus audito išvados įsigaliojo pradedant nuo 2016 m., todėl tikimasi, kad pasirinkto laikotarpio audito išvados pasižymės kokybiškesniu pagrindinių audito dalykų atskleidimu dėl aukštesnės auditorių kompetencijos. **Antrojo 2021–2022 m. periodo** pasirinkimą paskatino siekis eliminuoti 2020 m. dėl COVID-19 poveikio finansinių ataskaitų ir audito išvadų duomenų reprezentatyvumui. Skirtingų periodų rezultatai bus vertinami pasitelkiant palyginamąją analizę. Reikalingi duomenys (metinės finansinės atskaitos ir audito išvados) gauti iš „Nasdaq Baltic“ (2025) internetinės svetainės. Įmonės, kurių finansinių duomenų analizuojamu laikotarpiu nėra arba jie nepilni, eliminuojamos iš imties. Remiantis analizuota moksline literatūra (Elamer et al., 2020; Liu et al., 2022; Šušak, 2020; Wuttichindanon ir Issarawornrawanich, 2022), finansinio sektoriaus įmonės

nepatenka į imtį dėl kitokių nei likusiems sektoriams priklausančių įmonių skolinto kapitalo kainos ypatybių. Tyrimo imties nustatymo procesas iliustruojamas 7 lentelėje, galutinė tyrimo imtis pateikiama 1 priede (žr. p. 80). Galutinę imtį sudaro 18 Lietuvoje, 14 Estijoje ir 2 Latvijoje įsteigtos įmonės.

7 lentelė. Tyrimo imties nustatymas

Etapas	Įmonių skaičius
Visos „Baltijos Oficialiajam Sąrašui“ ir „Baltijos Papildomajam Sąrašui“ priklausančios įmonės	51
Eliminuojamos finansinių paslaugų sektoriui priklausančios įmonės	10
Eliminuojamos investicine veikla užsiimančios įmonės, nepriklausančios finansinių paslaugų sektoriui	2
Imtis, naudojama pagrindinių audito dalykų charakteristikų analizei	39
Dėl duomenų, susijusių su skolintu kapitalu, trūkumo eliminuojamos įmonės	5
Galutinė imtis	34

Tyrimai, analizavę **pagrindinių audito dalykų skaičiaus** poveikį skolinto kapitalo kainai, pateikia prieštaringus rezultatus. Vieni iš jų nurodo, jog didesnis atskleidžiamų pagrindinių audito dalykų skaičius tampa aukštesnės skolinto kapitalo kainos priežastimi (Elamer et al., 2020), kiti – kad didėjant pagrindinių audito dalykų skaičiui, skolinto kapitalo kaina mažėja (Liu et al., 2022). Trečioji tyrimų grupė atskleidžia, jog tarp pagrindinių audito dalykų skaičiaus ir skolinto kapitalo kainos nėra statistiškai reikšmingos priklausomybės, t. y. audito išvadoje atskleidžiami pagrindiniai audito dalykai neturi įtakos kreditorių priimamiems finansavimo sprendimams (Kamal Metawee et al., 2024; Šušak, 2020; Wuttichindanon & Issarawornrawanich, 2022). Atsižvelgiant į išsiskiriančius ankstesnių tyrimų rezultatus, keliama pirmoji hipotezė:

H1: tarp pagrindinių audito dalykų skaičiaus ir skolinto kapitalo kainos yra statistiškai reikšminga priklausomybė:

H1a: didesnis pagrindinių audito dalykų skaičius lemia didesnę skolinto kapitalo kainą, nes kreditoriai tai interpretuoja kaip signalą apie aukštą audituojamos įmonės rizikingumą;

H1b: didesnis pagrindinių audito dalykų skaičius lemia mažesnę skolinto kapitalo kainą, nes kreditoriai tai vertina kaip galimybę gauti papildomų įžvalgų apie audituojamą įmonę.

Tyrimai, kurių metu vertintas **pagrindinių audito dalykų skyriaus ilgio** poveikis skolinto kapitalo kainai, taip pat nepateikia vieningų rezultatų. Mokslinėje literatūroje vyrauja nuomonės, jog ilgesnis pagrindinių audito dalykų skyrius gali lemti didesnę skolinto kapitalo kainą (Elamer et al., 2020) bei tarp pagrindinių audito dalykų skyriaus ilgio ir kainos, kurią audituojama įmonė moka už finansavimąsi skolintomis lėšomis, gali visai nebūti ryšio (Kamal Metawee et al., 2024; Wuttichindanon & Issarawornrawanich, 2022). Keliama antroji hipotezė:

H2: tarp pagrindinių audito dalykų skyriaus ilgio ir skolinto kapitalo kainos yra statistiškai reikšminga priklausomybė:

H2a: ilgesnis pagrindinių audito dalykų skyrius lemia didesnę skolinto kapitalo kainą, nes išsamesnis audito metu identifikuotų grėsmių atskleidimas sietinas su didesne kredito rizika, t. y. kad skolininkas neįvykdys kreditoriui turimų įsipareigojimų;

H2b: ilgesnis pagrindinių audito dalykų skyrius lemia mažesnę skolinto kapitalo kainą, kadangi kreditoriai tai interpretuoja kaip užtikrinimą, jog auditorius skyrė pakankamai laiko egzistuojančioms rizikoms identifikuoti.

Operacionalizacija. Empiriniam tyrimui atlikti pasirinktas priklausomas kintamasis – skolinto kapitalo kaina. Mokslinėje literatūroje skolinto kapitalo kaina įvardijama kaip ataskaitinio laikotarpio palūkanų sąnaudų ir vidutinių įsipareigojimų santykis (Elamer et al., 2020; Kamal Metawee et al., 2024; Liu et al., 2022; Šušak, 2020; Wuttichindanon & Issarawornrawanich, 2022). Kadangi informacija apie už skolintas lėšas mokamas palūkanas dažniausiai nėra atskleidžiama finansinėse ataskaitose, siekiant įvertinti skolinto kapitalo kainą, bus remiamasi iki šiol atliktų tyrimų metu naudota kintamojo išraiška.

Remiantis atliktais moksliniais tyrimais, nuspręsta empirinio tyrimo atlikimui pasitelkti pagrindinių audito dalykų skaičių bei skyriaus ilgį. Pagrindinių audito dalykų skaičius – tai audito išvadoje pateiktų pagrindinių audito dalykų kiekinė išraiška, o skyriaus ilgis matuojamas skyrių sudarančių žodžių natūriniu logaritmu (Wuttichindanon & Issarawornrawanich, 2022).

Kontroliniai kintamieji pasitelkiami siekiant išvengti nenumatyto jų poveikio priklausomam kintamajam. Remiantis mokslinės literatūros analize, nuspręsta atliekant empirinį tyrimą naudoti keturis audituojamą įmonę apibūdinančius kintamuosius (audituojamos įmonės dydį, įsiskolinimo koeficientą, palūkanų padengimo koeficientą ir turto pelningumą) bei du audito lygmens kintamuosius (audito įmonės tipą ir audito nuomonę). Detali informacija apie kontrolinių kintamųjų išraiškas, naudotinas empiriniam tyrimui atlikti, pateikiama 8 lentelėje.

8 lentelė. Empiriniame tyrime naudojamų kontrolinių kintamųjų apibūdinimas

Kontrolinis kintamasis	Išraiška	Mokslininkai, kurių tyrimuose naudota kontrolinio kintamojo išraiška
Audituojamos įmonės specifinės charakteristikos		
Audituojamos įmonės dydis	Viso turto natūrinis logaritmas	Ali Alduneibat, 2024; Duan, 2025; Elamer et al., 2020; Özcan, 2021
Įsiskolinimo koeficientas	Skolos ir turto santykis	Ali Alduneibat, 2024; Duan, 2025; Elamer et al., 2020; Ferreira & Morais, 2020; Mahd & Idris, 2024
Palūkanų padengimo koeficientas	Pelno prieš palūkanų sąnaudas ir pelno mokestį, ir palūkanų sąnaudų santykis	Elamer et al., 2020; Kamal Metawee et al., 2024
Turto pelningumas	Grynojo pelno ir turto santykis	Ali Alduneibat, 2024; Duan, 2025; Elamer et al., 2020; Ferreira & Morais, 2020; Mahd & Idris, 2024; Srisuwan et al., 2024
Išorės audito charakteristikos		
Audito įmonės tipas	1 – didžiojo ketverto įmonė, 0 – bet kuri kita audito įmonė	Ali Alduneibat, 2024; Duan, 2025; Elamer et al., 2020; Ferreira & Morais, 2020; Srisuwan et al., 2024; Özcan, 2021
Audito nuomonės tipas	1 – modifikuota nuomonė, 0 – nemodifikuota	Ali Alduneibat, 2024; Duan, 2025; Ferreira & Morais, 2020; Kamal Metawee et al., 2024

Siekiant audito išvadose esančią informaciją paversti kiekybiniais duomenimis, pasitelkiamas duomenų rinkimo metodas – turinio analizė (Ecim et al., 2023). Taikant turinio analizę, fiksuojamas atskleidžiamų pagrindinių audito dalykų skaičius, tipai, skyriaus ilgis žodžiais, audito nuomonės tipas (modifikuota ar ne) bei audito įmonės tipą (didžiojo audito įmonių ketverto įmonė ar ne). Duomenims

apdoroti naudojami **aprašomosios statistikos metodai**: vidurkis, mediana, standartinis nuokrypis, minimali ir maksimali vertės (Liu et al., 2022). Skaičiavimai atliekami pasitelkiant „Microsoft Excel“. Pasirinkti aprašomosios statistikos metodai skirti įvertinti duomenų išsidėstymą aplink imties centrą. **Koreliacinės analizės** atlikimas leidžia nustatyti tarp kintamųjų vyraujančių ryšių stiprumą bei kryptį. Gautos reikšmės gali vyrauti intervale nuo -1 iki 1. Laikoma, kad -1 ir 1 rodo labai stiprią tiesinę priklausomybę, tarp 1 ir 0,7 (-1 ir -0,7) yra stipri, tarp 0,7 ir 0,3 (-0,7 ir -0,3) vidutinė, o 0,3 ir 0 (-0,3 ir 0) – silpna priklausomybė (Ratner, 2009). Kai koreliacijos koeficientas lygus 0, priklausomybės nėra. Teigiamas koreliacijos koeficientas reiškia, jog didėjant vienam kintamajam, didėja ir kitas, o neigiamas – jog vienam kintamajam didėjant, kitas mažėja. Koreliacinės analizės metu taip pat vertinama, ar tarp kintamųjų nėra multikolinearumo. Koreliacijos koeficientui viršijant 0,8 arba -0,8, vienas iš kintamųjų pašalinamas, siekiant išvengti multikolinearumo problemos (Wuttichindanon & Issarawornrawanich, 2022). Koreliacinė analizė atliekama pasitelkiant „SPSS“.

Galiausiai naudojant „EViews“ atliekama **daugialypė regresinė analizė**. Atsižvelgiant į aptartus kintamuosius, sudaromi du regresijos modeliai:

$$SK_{i,t} = a + b_1PADS_{i,t} + b_2AKD_{i,t} + b_3IS_{i,t} + b_4PPK_{i,t} + b_5TP_{i,t} + b_6AIT_{i,t} + b_7AN_{i,t}; \quad (2)$$

$$SK_{i,t} = a + b_1PADI_{i,t} + b_2AKD_{i,t} + b_3IS_{i,t} + b_4PPK_{i,t} + b_5TP_{i,t} + b_6AIT_{i,t} + b_7AN_{i,t}; \quad (3)$$

čia $SK_{i,t}$ – skolinto kapitalo kaina;

$PADS_{i,t}$ – pagrindinių audito dalykų skaičius;

$PADI_{i,t}$ – pagrindinių audito dalykų skyriaus ilgis;

$AKD_{i,t}$ – audituojamos įmonės dydis;

$IS_{i,t}$ – įsiskolinimo koeficientas;

$PPK_{i,t}$ – palūkanų padengimo koeficientas;

$TP_{i,t}$ – turto pelningumas;

$AIT_{i,t}$ – audito įmonės tipas;

$AN_{i,t}$ – audito nuomonės tipas.

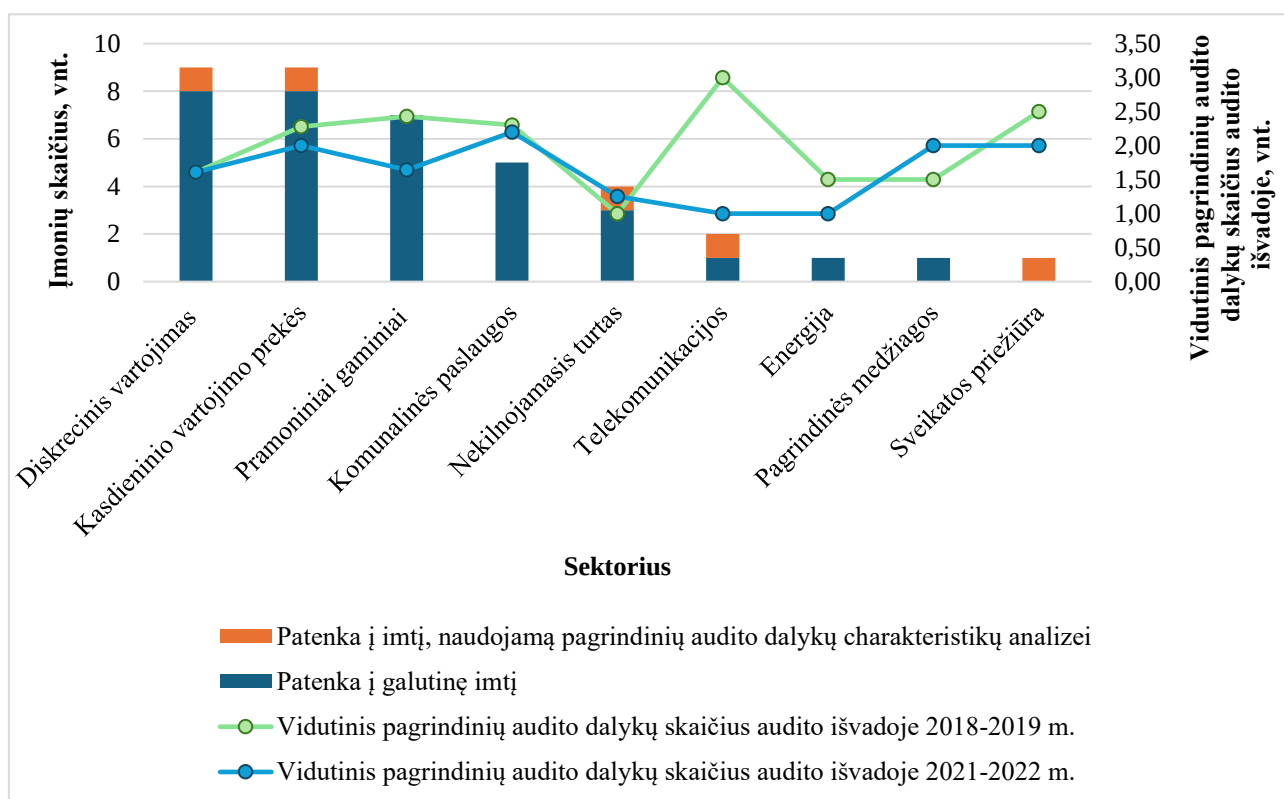
Modeliuose i simbolizuoja įmonę, o t – metus. Regresijos modeliai laikomi statistiškai reikšmingais, jei $p < 0,05$, o $R^2 > 0,2$ (Kamal Metawee et al., 2024). Prieš atliekant regresinę analizę, surinkti duomenys testuojami, vertinant jų pasiskirstymą pagal normalųjį skirstinį, išskirčių egzistavimą. Atsižvelgiama, ar regresijos modeliuose nepasireiškia autokoreliacija. Regresinės analizės taikymas pagrįstas siekiu nustatyti, ar tarp tiriamų kintamųjų yra statistiškai reikšminga priklausomybė, t. y. ar pagrindinių audito dalykų atskleidimas daro poveikį Baltijos rinkos įmonių skolinto kapitalo kainai, ir jei taip, koku dydžiu nepriklausomų kintamųjų pasikeitimas veikia priklausomą kintamąjį.

4. Pagrindinių audito dalykų atskleidimo poveikio „Nasdaq“ Baltijos rinkos įmonių skolinio kapitalo kainai empirinio tyrimo rezultatai

Šiame skyriuje pateikiami atlikto empirinio tyrimo, kuriuo siekta nustatyti pagrindinių audito dalykų atskleidimo poveikį „Nasdaq“ Baltijos rinkos įmonių skolinio kapitalo kainai, rezultatai.

4.1. Tiriamų įmonių specifinės ir išorės audito charakteristikos

Tyrimo imtis, kuri naudojama pagrindinių audito dalykų charakteristikų analizei, apima įmones, priklausančias šiems sektoriams: diskrecinio vartojimo, kasdieninio vartojimo prekių, pramoninių gaminių, komunalinių paslaugų, nekilnojamojo turto, telekomunikacijų, energijos, pagrindinių medžiagų bei sveikatos priežiūros. Duomenų apie skoliną kapitalą, už kurį būtų mokamos palūkanos, trūkumas lėmė, jog 5 įmonės yra eliminuojamos iš galutinės tyrimo imties, naudojamos priklausomybei tarp pagrindinių audito dalykų atskleidimo ir skolinio kapitalo kainos nustatyti. 5 paveiksle pateikiama susisteminta informacija apie sektorius, kuriems priklausančios įmonės yra pasitelkiamos tyrimo imčiai suformuoti.

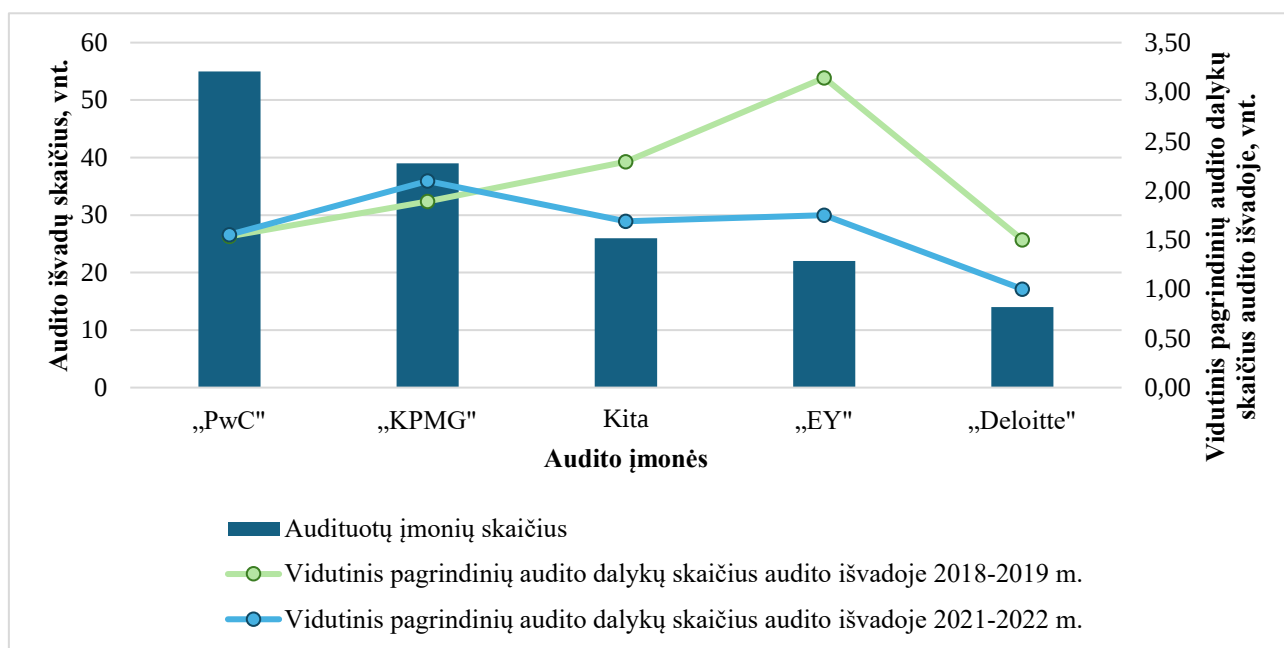

5 pav. Tyrimo imties charakteristikos pagal sektorius

Pastebima, jog didžioji dalis imtį sudarančių įmonių priklauso diskrecinio vartojimo ir kasdieninio vartojimo prekių sektoriams (atitinkamai į galutinę tyrimo imtį patenka po 8 įmones iš kiekvieno jų). Telekomunikacijų, energijos ir pagrindinių medžiagų sektoriai apima tik po 1 įmonę, naudojamą galutinei tyrimo imčiai formuoti. 2018–2019 m. laikotarpyje telekomunikacijų (3 pagrindiniai audito dalykai), sveikatos priežiūros (2,5 pagrindiniai audito dalykai) ir pramoninių gaminių (2,43 pagrindiniai audito dalykai) sektoriai pasižymi didžiausiu vidutiniškai atskleidžiamų pagrindinių audito dalykų skaičiumi. 2021–2022 m. komunalinių paslaugų sektoriui priklausančios įmonės yra identifikuojamos kaip įmonės, kurių audito išvadose vidutiniškai yra atskleidžiama daugiausiai pagrindinių audito dalykų, t. y. 2,2 pagrindiniai audito dalykai. Analizuojamu laikotarpiu kasdieninio

vartojimo prekių, pagrindinių medžiagų ir sveikatos priežiūros sektoriams priklausančių įmonių audito išvadose, lyginant su likusių 5 sektorių įmonių audito išvadomis, taip pat atskleidžiamas didesnis pagrindinių audito dalykų skaičius, atitinkamai po 2 pagrindinius audito dalykus. Tai koreliuoja su mokslinėje literatūroje vyraujančia nuomone, jog komunalinių paslaugų, sveikatos priežiūros, pramoninių gaminių ir telekomunikacijų sektoriams priklausančios įmonės yra rizikingesnės, todėl audito išvadose pateikiamas didesnis pagrindinių audito dalykų skaičius. Minėtų sektorių įmonės sudaro reikšmingą galutinės imties dalį – 38 proc. Žemiausia 2018–2019 m. vidutiniškai atskleidžiamų pagrindinių audito dalykų skaičiaus reikšmė būdinga nekilnojamojo turto sektoriui, t. y. audito išvadoje atskleidžiamas 1 pagrindinis audito dalykas. Nors 2021–2022 m. vidutiniškai mažiausiai pagrindinių audito dalykų atskleista telekomunikacijų ir energijos sektoriams priklausančių įmonių audito išvadose (po 1 pagrindinį audito dalyką), tačiau nekilnojamojo turto sektoriaus įmonės taip pat pasižymi žema rodiklio reikšme. Atsižvelgiant į tai, galima teigti, jog nekilnojamojo turto sektoriui priklausančios įmonės analizuojamais laikotarpiais pasižymi stabilia veikla, kuriai nebūdingas aukštas rizikingumas, galintis lemti didesnį atskleidžiamų pagrindinių audito dalykų skaičių.

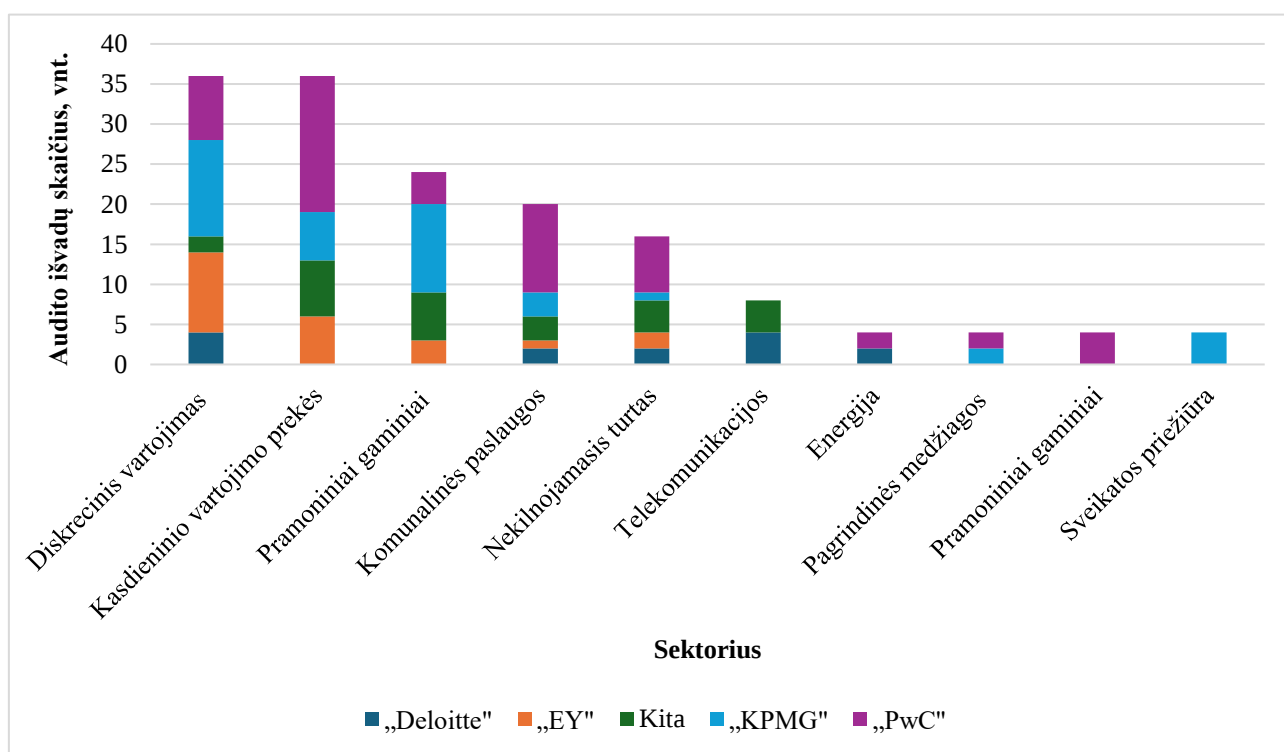
Siekiant įvertinti, ar tarp audito įmonės tipo ir atskleidžiamų pagrindinių audito dalykų skaičiaus yra ryšys, pateikiama grafinė vizualizacija (žr. 6 pav.).

6 pav. Audito išvadų charakteristikos

Didžiojo audito ketveto įmonės 2018–2019 ir 2021–2022 m. laikotarpiais išleido 130 audito išvadų, t. y. 83 proc. visos imties. „PwC“ ir „KPMG“ pirmauja atliktų auditų kiekiu, atitinkamai išleidus 55 ir 39 audito išvadas. „EY“ ir „Deloitte“ analizuojamais laikotarpiais atliko perpus mažiau auditų, t. y. 22 ir 14. Kitos, didžiajam audito įmonių ketvertui nepriklausančios įmonės išleido 26 audito išvadas, t. y. daugiau nei „EY“ ir „Deloitte“ atskirai. Atsižvelgiant į vidutinį audito išvadoje pateikiamų pagrindinių audito dalykų skaičių 2018–2019 m., „EY“ pasižymi didžiausia reikšme, vidutiniškai atskleidžiant 3,14 pagrindinius audito dalykus. 2021–2022 m. laikotarpyje „KPMG“ pasižymi didžiausiu audito išvadoje atskleidžiamų pagrindinių audito dalykų skaičiumi (2,1), „EY“ liekanti antroje vietoje (1,75). Tai, jog „EY“ atlieka mažiau auditų, tačiau vidutiniškai atskleidžia daugiau pagrindinių audito dalykų audito išvadoje, gali būti siejama tiek su rizikingesnių, didesnio

kiekio audito procedūrų reikalaujančių klientų prisiėmimu, tiek ir su aukštesne auditorių kvalifikacija, siekiu atskleidžiant daugiau pagrindinių audito dalykų išvengti potencialių teisinių pasekmių šiems klientams bankrutavus. „PwC“ ir „KPMG“ pasižymi stabiliomis vidutiniškai atskleidžiamų pagrindinių audito dalykų skaičiaus reikšmėmis, tiek 2018–2019, tiek 2021–2022 m. audito išvadoje pateikiant panašų pagrindinių audito dalykų skaičių. Didžiausias pokytis, lyginant 2018–2019 ir 2021–2022 m. duomenis, pastebimas „EY“ atžvilgiu, vidutiniškai atskleidžiamų pagrindinių audito dalykų skaičiui sumažėjus 59 proc. Galiausiai, „PwC“ ir „Deloitte“ analizuojamų laikotarpių duomenų atžvilgiu audito išvadoje pateikia mažiausiai pagrindinių audito dalykų. Tai, jog „PwC“, lyginant su kitomis audito įmonėmis, atlieka daugiausiai auditų, tačiau vidutiniškai audito išvadoje pateikia sąlyginai mažą pagrindinių audito dalykų skaičių, o „Deloitte“ ne tik atlieka mažiausiai auditų, bet ir audito išvadoje tiek 2018–2019, tiek 2021–2022 m. pateikia mažiausiai pagrindinių audito dalykų, gali priklausyti nuo auditoriaus, kuris priima profesinį sprendimą, audito įmonių ir audituojamų įmonių charakteristikų. Siekiant įvertinti audito įmonių ir jų audituojamų įmonių pasiskirstymą pagal sektorius, sudaromas 7 paveikslas.

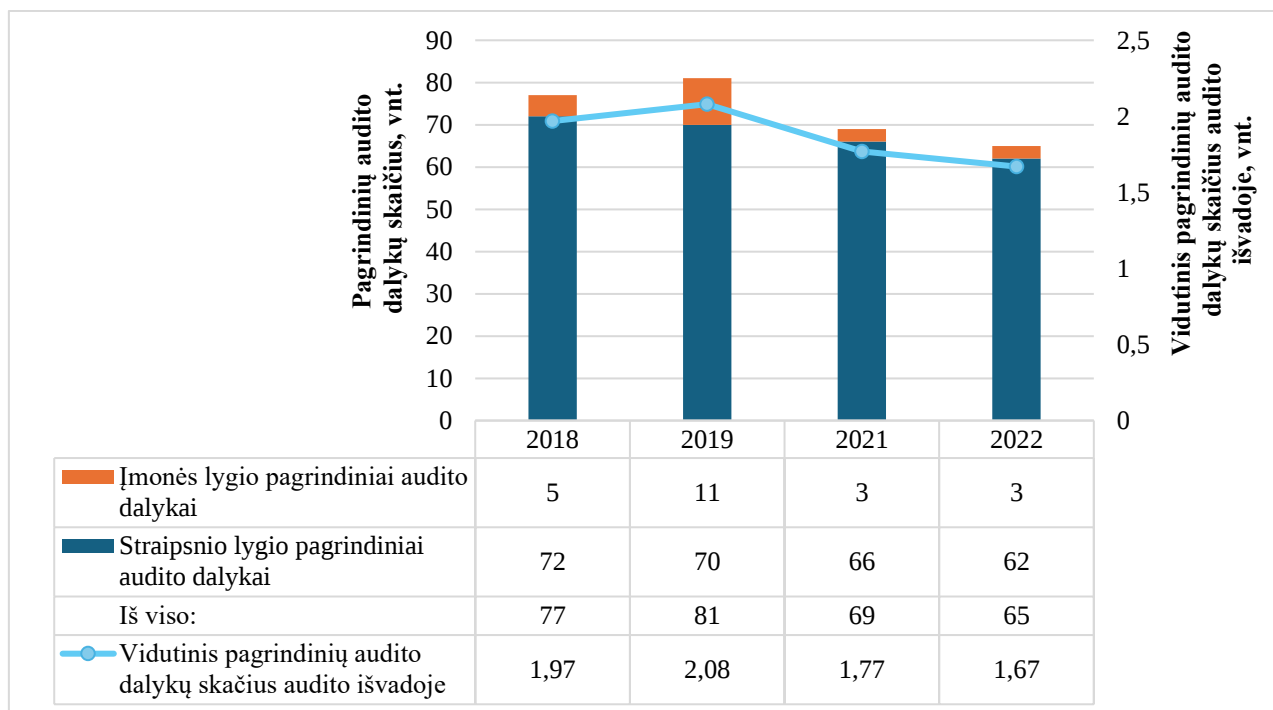

7 pav. Audito įmonių pasiskirstymas pagal sektorius, kuriems priklauso audituotos įmonės

„PwC“, remiantis analizuojamų laikotarpių duomenimis, prioritetą teikia kasdieninio vartojimo prekių ir komunalinių paslaugų sektoriams priklausančioms įmonėms, atitinkamai išleidus 17 ir 11 audito išvadų. Tai, jog „PwC“, lyginant su kitomis audito įmonėmis, atlieka daugiausiai auditų, tačiau vidutiniškai audito išvadoje pateikia sąlyginai mažą pagrindinių audito dalykų skaičių, kuris pasižymi nedideliu kintamumu analizuojamais laikotarpiais (žr. p. 49), gali būti grindžiama nuostata, kad įmonė orientuojasi į mažiau rizikingų, daug laiko ir išteklių nereikalaujančių klientų auditavimą, o tai sukuria galimybę turėti didesnę klientų skaičių. Vertinant įmones, kurių auditą atliko „Deloitte“, didžioji dalis jų priklauso diskrecinio vartojimo (4 audito išvados) ir telekomunikacijų (4 audito išvados) sektoriams. Audituočių įmonių pasiskirstymas pagal sektorius nesuteikia pakankamai įžvalgų, reikalingų įvertinti, kodėl „Deloitte“ ne tik atlieka mažiausiai auditų, bet ir audito išvadoje tiek 2018–2019, tiek 2021–2022 m. pateikia mažiausiai pagrindinių audito dalykų (žr. p. 49).

Pasireiškusi priklausomybė gali būti siejama su audito įmonės charakteristikomis, t. y. paslaugomis ir audito klientais, kuriems teikiamas prioritetas, aukšta auditorių kompetencija bei gebėjimu aiškiai identifikuoti sritis, kurioms audito metu buvo skirta daugiausiai dėmesio ir kurios turėtų būti atskleidžiamos audito išvadoje kaip pagrindiniai audito dalykai. „EY“ labiausiai orientuojasi į diskrecinio vartojimo (10 audito išvadų) ir kasdieninio vartojimo prekių (6 audito išvados) sektoriams priklausančias įmones. Pastebima, jog abu sektoriai yra laikomi mažo rizikingumo, tačiau audito įmonė, lyginant su kitomis, yra linkusi audito išvadoje atskleisti sąlyginai didelį pagrindinių audito dalykų skaičių (žr. p. 49). Nustatytas ryšys yra grindžiamas nuostata, jog „EY“, atskleidžiant pagrindinius audito dalykus, laikosi atsargesnės pozicijos. „KPMG“ prioritetą teikia įmonėms, kurios priklauso diskrecinio vartojimo (12 audito išvadų) ir pramoninių gaminių (11 audito išvadų) sektoriams. Galiausiai audito įmonės, kurios nepriskiriamos didžiajam audito įmonių ketvertui, orientuojasi į kasdieninio vartojimo prekių (7 audito išvados) ir pramoninių gaminių (6 audito išvados) sektoriams priklausančių įmonių auditavimą.

Audito išvadose pateikiamų pagrindinių audito dalykų charakteristikos gali kisti dėl tame laikotarpyje vyrovusių išorinių veiksnių. Siekiant įvertinti pagrindinių audito dalykų pokyčius laike sudaromas 8 paveikslas.

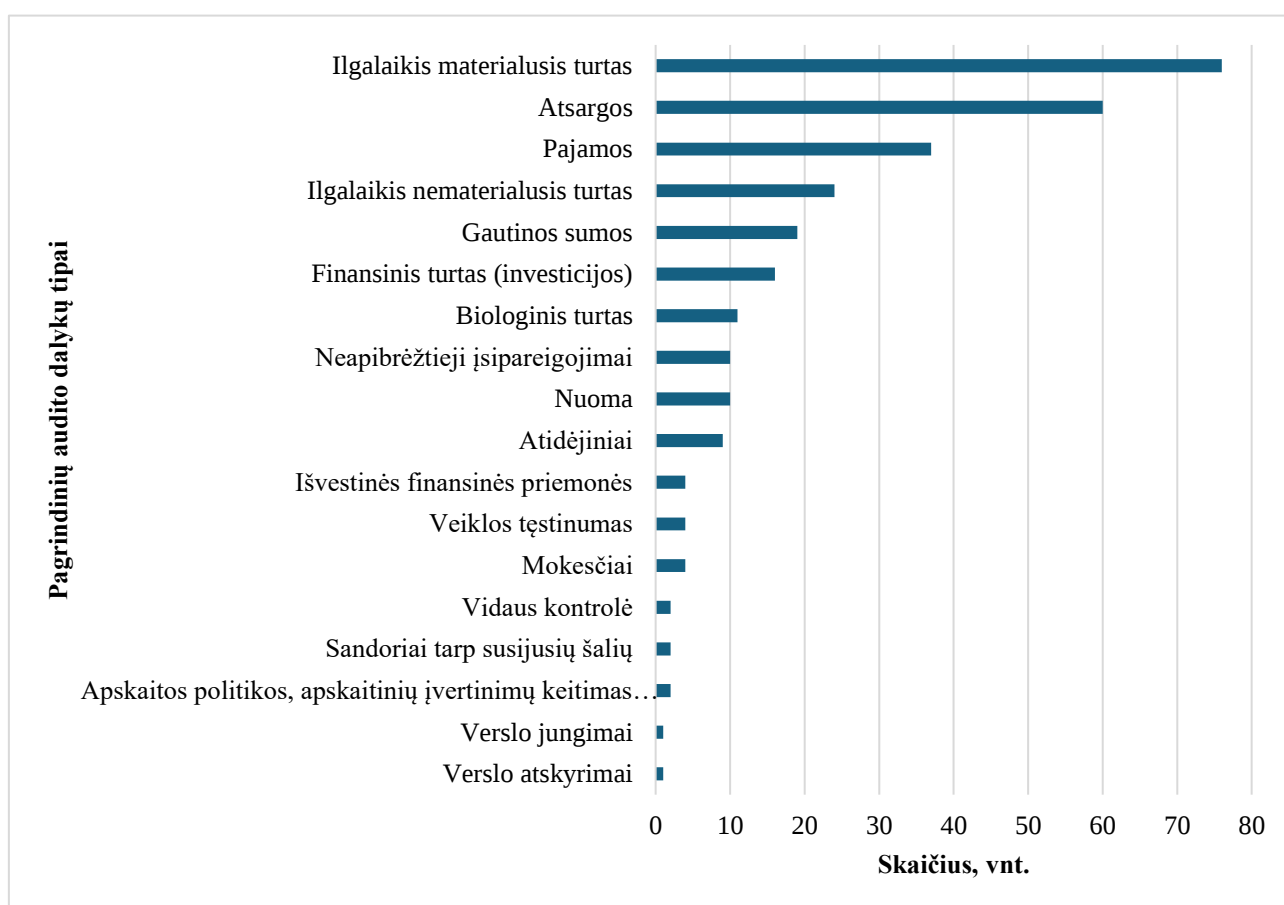

8 pav. Audito išvadose atskleidžiamų pagrindinių audito dalykų charakteristikos

Pastebima, jog 2018–2019 m. audito išvadose atskleidžiamam pagrindinių audito dalykų skaičiui būdingas augimas, o 2021–2022 m. pasireiškia mažėjimo tendencija. Viena to priežasčių – nuo 2019 m. įsigaliojęs 16-asis tarptautinis finansinės atskaitomybės standartas „Nuoma“ (Komisijos reglamentas (ES) 2023/1803, kuriuo pagal Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (EB) Nr. 1606/2002 priimami tam tikri tarptautiniai apskaitos standartai, 2023 m. rugsėjo 13 d., 2023), kurio taikymas pirmą kartą audituojamos įmonės apskaitoje atskleistas kaip įmonės lygio pagrindinis audito dalykas audito išvadose už 2019 m. finansines ataskaitas. Kitas veiksnys, galintis lemti mažėjimo tendencijos pasireiškimą, yra aukštesnė auditorių kompetencija identifikuojant pagrindinius audito dalykus, kurie turėtų būti atskleidžiami audito išvadose. Straipsnio lygio pagrindinių audito dalykų

skaičiaus mažėjimas, lyginant 2018–2019 ir 2021–2022 m., gali būti siejamas su tuo, jog, reikalavimui atskleisti pagrindinius audito dalykus audito išvadose įsigaliojus nuo 2016 m., 2018–2019 m. laikotarpiu vis dar trūksta žinių ir įgūdžių, reikalingų identifikuoti sritis, kurios buvo svarbiausios atliekamo audito metu, pasirenkama atsargesnė strategija atskleidžiant daugiau pagrindinių audito dalykų, kurie dažnai standartizuoti ir nėra individualūs audituojamai įmonei, o 2021–2022 m. sukaupta patirtis ir naujų kompetencijų įgijimas skatina nepriklausomus auditorius pagrindinių audito dalykų skyriuje pateikti tik reikšmingiausią informaciją. Vertinant vidutinį audito išvadoje pateikiamų pagrindinių audito dalykų skaičių, 2018–2019 m. pastebima augimo tendencija, 2019 m. šiam dydžiui pasiekiant 2,08 reikšmę, o 2021–2022 m. pasireiškia mažėjimas, 2022 m. audito išvadoje vidutiniškai pateikiant 1,67 pagrindinį audito dalyką.

Siekiant gauti papildomų įžvalgų apie „Nasdaq“ Baltijos rinkos įmonių audito išvadose atskleidžiamų pagrindinių audito dalykų tipus, sudaromas 9 paveikslas.

9 pav. Audito išvadose atskleidžiamų pagrindinių audito dalykų pasiskirstymas pagal tipus

Didžiąją dalį atskleidžiamų pagrindinių audito dalykų sudaro susiję su ilgalaikiu materialiuoju turtu (76 atvejai arba 26 proc.), atsargomis (60 atvejų arba 21 proc.) bei pajamomis (37 atvejai arba 13 proc.). Su ilgalaikiu materialiuoju turtu susiję pagrindiniai audito dalykai orientuoti į turto vertės sumažėjimo, prielaidų dėl naudingo tarnavimo laikotarpio parinkimo, perkainotos vertės metodo taikymo patikimumo vertinimus. Pagrindiniai audito dalykai, apimantys atsargas, signalizuoja apie auditorių pastangas vertinant, ar sudarytose finansinėse ataskaitose atsargos pateikiamos mažesniąja verte iš įsigijimo savikainos arba grynosios galimo realizavimo vertės. Pajamos, kaip pagrindinis audito dalykas, atskleistas tais atvejais, kai įmonių veiklos pobūdis gali lemti pajamų pripažinimą netinkamame laikotarpyje. Tai būdinga įmonėms, kurios teikia tęstinio pobūdžio paslaugas arba

didžiąją dalį gaminių eksportuoja. Ilgalaikis nematerialusis turtas apima prestižo vertinimus, atliktus rengiant finansines ataskaitas, ir analizuojamais laikotarpiais kaip pagrindinis audito dalykas pateiktas 24 kartus arba sudaro 8 proc. visų pagrindinių audito dalykų. Gautinos sumos, kaip pagrindinis audito dalykas, orientuotas į prekybinių pirkėjų skolų vertės sumažėjimo vertinimus ir audito išvadose pateiktas 19 kartų (7 proc.). Finansinis turtas apima ilgalaikių suteiktų paskolų, investicijų į patronuojamąsias, asocijuotąsias įmones vertės sumažėjimo vertinimus. Analizuojamu laikotarpiu su finansiniu turtu susiję pagrindiniai audito dalykai atskleisti 16 kartų, t. y. 5 proc. visų pagrindinių audito dalykų. Likę pagrindinių audito dalykų tipai atskirai sudaro mažiau nei 5 proc. visų pagrindinių audito dalykų:

- biologinis turtas atskleistas 11 kartų (4 proc.). Būdingas įmonėms, kurios užsiima žemės ūkio veikla;
- neapibrėžtieji įsipareigojimai atskleisti 10 kartų (3 proc.). Susiję su teisiniais procesais, kurių baigtis finansinių ataskaitų sudarymo metu yra nežinoma;
- nuoma atskleista 10 kartų (3 proc.). Visi atvejai susiję su 16-ojo tarptautinio finansinės atskaitomybės standarto „Nuoma“ (Komisijos reglamentas (ES) 2023/1803, kuriuo pagal Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (EB) Nr. 1606/2002 priimami tam tikri tarptautiniai apskaitos standartai, 2023 m. rugsėjo 13 d., 2023) taikymu pirmą kartą;
- atidėjiniai atskleisti 9 kartus (3 proc.). Apima darbuotojų išmokoms ir dėl teisinių ginčų atsiradusiems įsipareigojimams padengti sudaromus atidėjinius;
- išvestinės finansinės priemonės atskleistos 4 kartus (1 proc.). Visi atvejai susiję su išvestinių finansinių priemonių tikrosios vertės nustatymu;
- veiklos tęstinumas atskleistas 4 kartus (1 proc.). Apima poataskaitinio laikotarpio įvykių, galinčių neigiamai veikti įmonę, įvertinimus bei audituojamos įmonės finansinių rodiklių, signalizuojančių apie tikėtiną bankrotą, analizę;
- mokesčiai atskleisti 4 kartus (1 proc.) ir orientuoti į atidėtojo pelno mokesčio apskaičiavimo vertinimus;
- vidaus kontrolė, sandoriai tarp susijusių šalių bei apskaitos politikos keitimas atskleisti po 2 kartus ir sudaro po 1 proc. visų pagrindinių audito dalykų. Pagrindiniai audito dalykai atskleisti dėl apskaitos specialistų, vadovaujančių darbuotojų pokyčių, pirmų metų audito atlikimo, patronuojamųjų įmonių bankroto arba apskaitos politikos pokyčių;
- verslo jungimai ir atskyrimai atskleisti po 1 kartą.

Rečiausiai atskleidžiami pagrindiniai audito dalykai yra susiję su netipinėmis įmonių veiklai operacijomis, sandoriais, t. y. nuoma, veiklos tęstinumas, vidaus kontrolė, sandoriai tarp susijusių šalių, apskaitos politika, apskaitinių įvertinimų keitimas ir klaidos, verslo jungimai ir atskyrimai. Kadangi straipsnio lygio pagrindiniai audito dalykai (ilgalaikis materialusis turtas, atsargos, pajamos, ilgalaikis nematerialusis turtas, gautinos sumos, finansinis turtas, biologinis turtas, neapibrėžtieji įsipareigojimai, atidėjiniai, išvestinės finansinės priemonės, mokesčiai) yra aktualūs visoms įmonėms, jų pasiskirstymo dažnis didesnis nei įmonės lygio pagrindinių audito dalykų.

Taigi, apžvelgus tyrimo imties charakteristikas pagal sektorius, nustatyta, jog komunalinių paslaugų, sveikatos priežiūros, pramoninių gaminių ir telekomunikacijų sektoriams priklausančios įmonės, sudarydamos 38 proc. galutinės imties, pasižymi didžiausiu atskleidžiamų pagrindinių audito dalykų skaičiumi. Audito išvadų charakteristikų analizė atskleidžia, jog analizuojamais laikotarpiais didžiajam audito įmonių ketvertui priklausančios audito įmonės išleido 83 proc. visų audito išvadų, iš jų „PwC“ ir „KPMG“ ne tik atlikus daugiausiai auditų, bet ir pasižymint stabiliausiomis

atskleidžiamų pagrindinių audito dalykų skaičiaus reikšmėmis. Vertinant pagrindinių audito dalykų charakteristikų dinamiką laike, pastebima, jog 2018–2019 m. laikotarpiui būdinga audito išvadoje atskleidžiamų pagrindinių audito dalykų augimo tendencija, o 2021–2022 m. matomas ženklus sumažėjimas. To priežastimis laikomas naujo standarto įsigaliojimas 2019 m., lėmęs atskleidžiamų pagrindinių audito dalykų skaičiaus padidėjimą, bei auditorių kompetencijų, susijusių su pagrindinių audito dalykų identifikavimu ir atskleidimu, augimas, lėmęs 2021–2022 m. pasireiškiančią mažėjimo tendenciją. Didžiąją dalį atskleidžiamų pagrindinių audito dalykų sudaro straipsnio lygio pagrindiniai audito dalykai, susiję su ilgalaikiu materialiuoju turtu, atsargomis bei pajamomis. Kadangi įmonės lygio pagrindiniai audito dalykai atspindi netipines įmonės veiklai operacijas, sandorius, analizuojamais laikotarpiais jų atskleidžiama ženkliai mažiau.

Kitame poskyryje analizuojami tiriamų įmonių specifinių ir išorės audito charakteristikų aprašomosios statistikos ir koreliacinės analizės rezultatai.

4.2. Tiriamų įmonių specifinės ir išorės audito charakteristikos, atsižvelgiant į pagrindinių audito dalykų atskleidimo poveikį skolino kapitalo kainai

Siekiant įvertinti tiriamų įmonių specifinių ir išorės audito charakteristikų pasiskirstymą 2018–2019 ir 2021–2022 m., apskaičiuoti šie aprašomosios statistikos rodikliai: vidurkis, mediana, standartinis nuokrypis, minimali ir maksimali vertės. Gauti rezultatai pateikiami 9 lentelėje.

9 lentelė. Tiriamų „Nasdaq“ Baltijos rinkos įmonių specifinių ir išorės audito charakteristikų aprašomosios statistikos rodikliai

Rodiklis	Laikotarpis	Vidurkis	Mediana	Standartinis nuokrypis	Minimali vertė	Maksimali vertė	Kiekis
SK	2018–2019	0,0254	0,0176	0,0210	0,0022	0,1112	68
	2021–2022	0,0470	0,0230	0,1236	0,0010	1,0000	68
PADS	2018–2019	2,0294	2,0000	1,1059	1,0000	5,0000	68
	2021–2022	1,7941	2,0000	0,9551	1,0000	5,0000	68
PADI	2018–2019	6,4243	6,4157	0,5147	5,4116	7,6382	68
	2021–2022	6,2719	6,3393	0,5361	5,0173	7,6948	68
AKD	2018–2019	18,8069	18,8295	1,2407	16,0177	21,8858	68
	2021–2022	18,9456	18,9234	1,3788	15,8583	22,3856	68
IS	2018–2019	0,2685	0,2596	0,1609	0,0062	0,8986	68
	2021–2022	0,2528	0,2221	0,1543	0,0007	0,7983	68
PPK	2018–2019	26,2968	7,0282	54,7057	-76,8302	273,5294	68
	2021–2022	27,1781	8,3193	65,0196	-156,5198	342,2152	68
TP	2018–2019	0,0234	0,0285	0,0631	-0,1988	0,1244	68
	2021–2022	0,0319	0,0349	0,0732	-0,2097	0,2919	68
AIT	2018–2019	0,9118	1,0000	0,2857	0,0000	1,0000	68
	2021–2022	0,8235	1,0000	0,3841	0,0000	1,0000	68
AN	2018–2019	0,0735	0,0000	0,2629	0,0000	1,0000	68
	2021–2022	0,0441	0,0000	0,2069	0,0000	1,0000	68

2018–2019 m. vidutinė už skolintą kapitalą mokamų palūkanų norma siekia 2,54 proc., visoms vertėms varijuojant intervale nuo 0,22 iki 11,12 proc. 2021–2022 m. vidutinė palūkanų norma, lyginant su 2018–2019 m., didesnė 62 proc. ir yra lygi 4,7 proc. Didesnė standartinio nuokrypio reikšmė rodo ženklėsnį palūkanų normų svyravimą imtyje, minimaliai vertei siekiant 0,1 proc., o maksimaliai – 100 proc. Maksimali palūkanų normos reikšmė 2021–2022 m. būdinga įmonei, kuri ataskaitiniame laikotarpyje naudoja kredito linijomis, kas lemia palūkanų sąnaudų formavimąsi, o finansinių ataskaitų sudarymo dienai įsipareigojimus yra grąžinusi. 2021–2022 m. vyrausias aukštesnes palūkanų normas lemia 2022 m. Europos Centrinio Banko pradėtas vykdyti palūkanų normų kėlimas, kuriuo siekta mažinti infliaciją. 2018–2019 m. vidutiniškai atskleidžiamų pagrindinių audito dalykų skaičius yra didesnis nei 2021–2022 m., tačiau abiem periodais maksimalus audito išvadoje atskleidžiamų pagrindinių audito dalykų skaičius siekia 5. Vertinant pagrindinių audito dalykų skyriuje esančių žodžių skaičių, vyrauja tokia pat tendencija kaip ir pagrindinių audito dalykų skaičiaus atžvilgiu, t. y. 2018–2019 m. skyrių vidutiniškai sudaro 443 žodžiai, kurių išraiška pritaikius natūrinį logaritmą lygi 6,42, o 2021–2022 m. skyrių sudaro 395 žodžiai arba 6,27, apskaičiavus natūrinį logaritmą. Nors tiek 2018–2019, tiek 2021–2022 m. minimalus atskleistų pagrindinių audito dalykų skaičius yra 1, tačiau 2018–2019 m. minimalus skyrių sudarančių žodžių skaičius siekia 224, o 2021–2022 m. tik 151, t. y. 2021–2022 m. laikotarpyje ne tik sumažėja vidutiniškai atskleidžiamų pagrindinių audito dalykų skaičius, tačiau skyriuje pateikiama glaustesnė, konkretesnė informacija. 2018–2019 ir 2021–2022 m. vidutinis audituojamų įmonių dydis skiriasi neženkiai, tačiau 2021–2022 m. būdingas didesnis atotrūkis tarp minimalios ir maksimalios verčių. Tiek 2018–2019, tiek 2021–2022 m. vidutinė įsiskolinimo koeficiento reikšmė neviršija 0,5, t. y. imtį sudarančios įmonės didesnę dalį turto finansuoja iš nuosavų lėšų, todėl nekyla grėsmių veiklos tęstinumui dėl negebėjimo grąžinti turimų įsipareigojimų kreditoriams. 2018–2019 m. rodiklio reikšmė yra šiek tiek didesnė nei 2021–2022 m., vadinasi, imtį sudarančios įmonės 2018–2019 m. turtui finansuoti vidutiniškai naudoja daugiau skolinto kapitalo nei 2021–2022 metais. Palūkanų padengimo koeficiento vidutinė reikšmė didesnė 2021–2022 metais – tai rodo, jog minėtu laikotarpiu įmonės pasižymi geresnėmis galimybėmis padengti turimus palūkanų įsipareigojimus nei 2018–2019 metais. Neigiamos minimalios rodiklio reikšmės būdingas dėl neigiamo pelno prieš palūkanų sąnaudas ir pelno mokestį, o aukštos standartinio nuokrypio reikšmės signalizuoja apie ženklių rodiklio svyravimą imtyje. Aukštesnis turto pelningumas, kaip ir palūkanų padengimo koeficiento atveju, būdingas 2021–2022 m. laikotarpiui, t. y. vidutinis turto pelningumas siekia 3,19 proc., o 2018–2019 m. rodiklio reikšmė tik 2,34 proc. Neigiamos minimalios rodiklio reikšmės susijusios su grynojo nuostolio generavimu. Vidutinės audito įmonių dydžio reikšmės atskleidžia, kad 2021–2022 m. padaugėja audito įmonių, nepriklausančių didžiajam audito įmonių ketvertui, kurios atlieka į imtį patenkančių įmonių auditą. Visgi tiek 2018–2019, tiek 2021–2022 m. didžiojo audito ketveto įmonės pasižymi reikšmingesniu audito atlikimo dažniu nei kitos audito įmonės. Audito nuomonės tipo vidutinė reikšmė rodo, jog 2018–2019 m. daugiau įmonių gavo modifikuotą audito išvadą nei 2021–2022 metais. Visgi abiem analizuojamais laikotarpiais didžiąją dalį audito išvadų sudaro nemodifikuotos audito išvados.

Koreliacinės analizės metu siekiama nustatyti tarp tiriamų „Nasdaq“ Baltijos rinkos įmonių specifinių ir išorės audito charakteristikų vyraujančių priklausomybių stiprumą bei kryptį. Koreliacijos koeficientų reikšmės taip pat naudojamos vertinant, ar tarp kintamųjų nėra multikolinearumo. 10 lentelėje pateikiama 2018–2019 m. laikotarpio tiriamų įmonių specifinių ir išorės audito charakteristikų koreliacijos matrica (žr. p. 56).

10 lentelė. 2018–2019 m. tiriamų „Nasdaq“ Baltijos rinkos įmonių specifinių ir išorės audito charakteristikų koreliacijos matrica

	SK	PADS	PADI	AKD	ĮS	PPK	TP	AIT	AN
SK	1								
PADS	-0,100	1							
PADI	-0,249*	0,844**	1						
AKD	-0,331**	0,106	0,236	1					
ĮS	0,110	-0,278*	-0,185	0,082	1				
PPK	-0,220	-0,053	-0,129	0,039	-0,472**	1			
TP	-0,430**	0,005	0,025	0,193	-0,240*	0,496**	1		
AIT	-0,039	-0,086	-0,014	0,282*	0,002	0,068	0,121	1	
AN	0,070	-0,059	-0,111	-0,311**	-0,060	0,056	-0,246*	-0,310*	1

* Statistiškai reikšminga, esant 0,05

** Statistiškai reikšminga, esant 0,01

Tarp skolinto kapitalo kainos ir atskleidžiamų pagrindinių audito dalykų skaičiaus vyrauja statistiškai nereikšminga priklausomybė. Statistiškai reikšminga priklausomybė, esant 0,01 reikšmingumo lygmeniui, būdinga tarp skolinto kapitalo kainos ir audituojamos įmonės dydžio, skolinto kapitalo kainos ir turto pelningumo, atskleidžiamų pagrindinių audito dalykų skaičiaus ir skyriaus ilgio, įsiskolinimo koeficiento ir palūkanų padengimo koeficiento bei palūkanų padengimo koeficiento ir turto pelningumo. Statistiškai reikšminga priklausomybė, esant 0,05 reikšmingumo lygmeniui, pasireiškia tarp skolinto kapitalo kainos ir atskleidžiamų pagrindinių audito dalykų skyriaus ilgio, pagrindinių audito dalykų skaičiaus ir įsiskolinimo koeficiento, audituojamos įmonės dydžio ir audito įmonės tipo, įsiskolinimo koeficiento ir turto pelningumo, turto pelningumo ir audito nuomonės tipo bei audito įmonės ir audito nuomonės tipų. Tarp skolinto kapitalo kainos ir pagrindinių audito dalykų skyriaus ilgio yra silpna neigiama priklausomybė, t. y. didėjant palūkanų normai, pagrindinių audito dalykų skyriuje pateikiama mažiau informacijos ir atvirkščiai. Tarp skolinto kapitalo kainos ir audituojamos įmonės dydžio, turto pelningumo vyrauja vidutinio stiprumo neigiama priklausomybė, vadinasi, didėjant už skolintą kapitalą mokamų palūkanų normai, tiek audituojamos įmonės dydžiui, kuris išreiškiamas turto natūriniu logaritmu, tiek turto pelningumui būdingas mažėjimas. Vertinant pagrindinių audito dalykų skaičiaus priklausomybę su kitais kintamaisiais, pastebima, jog su pagrindinių audito dalykų skyriaus ilgiu pasireiškia teigiama stipri priklausomybė, t. y. didėjant audito išvadoje pateikiamų pagrindinių audito dalykų skaičiui, ilgėja ir skyrius. Tarp pagrindinių audito dalykų skaičiaus ir įsiskolinimo koeficiento pasireiškia silpna neigiama priklausomybė, kuri signalizuoja, kad didėjant audito išvadoje atskleidžiamų pagrindinių audito dalykų skaičiui, turto, finansuojamo skolintu kapitalu, dalis turto struktūroje mažėja. Tarp audituojamos įmonės dydžio ir audito įmonės tipo pasireiškia silpna teigiama priklausomybė, kuri rodo, kad didesnės įmonės yra linkusios pasirinkti auditorių, kuris priklauso didžiajam audito įmonių ketvertui. Vidutinio stiprumo neigiama priklausomybė, kuri pasireiškia tarp audituojamos įmonės dydžio ir audito nuomonės tipo, atskleidžia, jog didesni audito klientai dažniau gauna nemodifikuotas audito išvadas. Tarp įsiskolinimo koeficiento ir palūkanų padengimo koeficiento vyraujanti vidutinio stiprumo neigiama priklausomybė signalizuoja, kad, didėjant skolintu kapitalu finansuojamo turto daliai, įmonių galimybės padengti palūkanų įsipareigojimus mažėja. Silpna neigiama priklausomybė, kuri pasireiškia tarp įsiskolinimo koeficiento ir turto pelningumo, rodo, kad įmonės, naudojančios daugiau skolinto kapitalo turtui finansuoti, pasižymi prastesnėmis turto pelningumo reikšmėmis. Tarp

palūkanų padengimo koeficiento ir turto pelningumo pasireiškia vidutinio stiprumo teigiama priklausomybė, t. y. gerėjančios įmonių galimybės padengti susidariusius palūkanų įsipareigojimus siejamos su aukštesnėmis turto pelningumo reikšmėmis. Silpna neigiama priklausomybė, pasireiškianti tarp turto pelningumo ir audito nuomonės tipo, rodo, jog įmonės, kurioms būdingas aukštesnis turto pelningumas, yra linkusios gauti nemodifikuotą audito išvadą. Tarp audito įmonės ir audito nuomonės tipų vyraujanti vidutinio stiprumo neigiama priklausomybė atskleidžia, kad didžiajam audito įmonių ketvertui priklausančios įmonės dažniau išleidžia nemodifikuotą audito išvadą. Vienintelė kintamųjų pora, kuriai būdingas koreliacijos koeficientas, didesnis nei 0,8, yra atskleidžiamų pagrindinių audito dalykų skaičius ir skyriaus ilgis. Kadangi šie kintamieji nebus naudojami kartu viename regresijos modelyje, multikolinearumo nėra.

11 lentelėje pateikiama 2021–2022 m. laikotarpio tiriamų „Nasdaq“ Baltijos rinkos įmonių specifinių ir išorės audito charakteristikų koreliacijos matrica. Tarp skolinto kapitalo kainos ir pagrindinių audito dalykų skaičiaus, skyriaus ilgio nėra statistiškai reikšmingos priklausomybės. Statistiškai reikšminga priklausomybė, esant 0,01 reikšmingumo lygmeniui, būdinga tarp skolinto kapitalo kainos ir palūkanų padengimo koeficiento, pagrindinių audito dalykų skaičiaus ir skyriaus ilgio, pagrindinių audito dalykų skyriaus ilgio ir audituojamos įmonės dydžio, palūkanų padengimo koeficiento ir turto pelningumo. Statistiškai reikšminga priklausomybė, esant 0,05 reikšmingumo lygmeniui, pasireiškia tarp pagrindinių audito dalykų skaičiaus ir audituojamos įmonės dydžio, pagrindinių audito dalykų skyriaus ilgio ir palūkanų padengimo koeficiento, audituojamos įmonės dydžio ir įsiskolinimo koeficiento, audituojamos įmonės dydžio ir audito įmonės tipo, įsiskolinimo koeficiento ir palūkanų padengimo koeficiento, audito įmonės tipo ir audito nuomonės tipo.

11 lentelė. 2021–2022 m. tiriamų „Nasdaq“ Baltijos rinkos įmonių specifinių ir išorės audito charakteristikų koreliacijos matrica

	SK	PADS	PADI	AKD	ĮS	PPK	TP	AĮT	AN
SK	1								
PADS	0,041	1							
PADI	0,043	0,836**	1						
AKD	-0,063	0,243*	0,418**	1					
ĮS	-0,196	0,068	-0,003	-0,266*	1				
PPK	0,319**	-0,114	-0,281*	-0,129	-0,286*	1			
TP	0,126	-0,141	-0,159	0,058	0,038	0,443**	1		
AĮT	0,104	-0,060	0,233	0,298*	-0,124	-0,103	0,030	1	
AN	-0,038	-0,104	-0,169	-0,165	-0,102	-0,088	-0,112	-0,276*	1

* Statistiškai reikšminga, esant 0,05

** Statistiškai reikšminga, esant 0,01

Tarp skolinto kapitalo kainos ir palūkanų padengimo koeficiento vyrauja vidutinio stiprumo teigiama priklausomybė, t. y. didėjant už skolintą kapitalą mokamų palūkanų normai, įmonės pasižymi gerėjančiomis galimybėmis padengti palūkanų įsipareigojimus. Vertinant pagrindinių audito dalykų skaičiaus priklausomybę su kitais kintamaisiais, pastebima, jog su pagrindinių audito dalykų skyriaus ilgiu pasireiškia teigiama stipri priklausomybė, t. y. didėjant audito išvadoje pateikiamų pagrindinių audito dalykų skaičiui, ilgėja ir skyrius. Tarp pagrindinių audito dalykų skaičiaus ir audituojamos įmonės dydžio yra silpna teigiama priklausomybė. Remiantis tuo, galima teigti, jog atskleidžiamų

pagrindinių audito dalykų skaičius didėja dėl audituojamos įmonės augimo. Tarp pagrindinių audito dalykų skyriaus ilgio ir audituojamos įmonės dydžio vyrauja vidutinio stiprumo teigiama priklausomybė, t. y. didelėms įmonėms būdingas ilgesnis pagrindinių audito dalykų skyrius nei mažesnėms įmonėms. Vertinant pagrindinių audito dalykų skyriaus ilgio ir palūkanų padengimo koeficiento ryšį, pastebima silpna neigiama priklausomybė – kuo ilgesnis pagrindinių audito dalykų skyrius, tuo prastesnės įmonės galimybės įvykdyti turimus palūkanų įsipareigojimus. Tarp audituojamos įmonės dydžio ir įsiskolinimo koeficiento vyrauja silpna neigiama, o tarp audituojamos įmonės dydžio ir audito įmonės tipo silpna teigiama priklausomybė, t. y. didesnės įmonės pasižymi mažesne turto, finansuojamo skolintomis lėšomis, dalimi ir yra linkusios pasirinkti auditorius, kurie priklauso didžiajam audito įmonių ketvertui. Įsiskolinimo koeficientas ir palūkanų padengimo koeficientas pasižymi silpna neigiama priklausomybe, kuri rodo, jog didėjant skolintu kapitalu finansuojamo turto daliai, įmonių galimybės padengti palūkanų įsipareigojimus mažėja. Tarp palūkanų padengimo koeficiento ir turto pelningumo pasireiškia vidutinio stiprumo teigiama priklausomybė, t. y. gerėjančios įmonių galimybės padengti susidariusius palūkanų įsipareigojimus siejamos su aukštesnėmis turto pelningumo reikšmėmis. Tarp audito įmonės ir audito nuomonės tipų vyraujanti silpna neigiama priklausomybė atskleidžia, kad didžiajam audito įmonių ketvertui priklausančios įmonės dažniau išleidžia nemodifikuotą audito išvadą. Kaip ir 2018–2019 m. laikotarpyje, vienintelė kintamųjų pora, kuriai būdingas didesnis nei 0,8 koreliacijos koeficientas, yra atskleidžiamų pagrindinių audito dalykų skaičius ir skyriaus ilgis, todėl multikolinearumo problemos nėra.

Pastebima, jog tiek 2018–2019, tiek 2021–2022 m. statistiškai reikšminga priklausomybė nustatyta tarp šių kintamųjų porų: audituojamos įmonės dydžio ir audito įmonės tipo, įsiskolinimo koeficiento ir palūkanų padengimo koeficiento, palūkanų padengimo koeficiento ir turto pelningumo, audito įmonės ir audito nuomonės tipų. Minėtoms priklausomybėms abiem laikotarpiais būdingos vienodos kryptys. Vertinant koreliacijas, vyraujančias tarp priklausomo ir nepriklausomų kintamųjų skirtingais laikotarpiais, pasireiškia neatitikimai. 2018–2019 m. tiek tarp skolinto kapitalo kainos ir pagrindinių audito dalykų skaičiaus, tiek tarp skolinto kapitalo kainos ir pagrindinių audito dalykų skyriaus ilgio egzistuoja neigiama priklausomybė. 2021–2022 m. tarp priklausomo ir nepriklausomų kintamųjų vyrauja teigiama priklausomybė. Rezultatų išsiskyrimas gali būti paveiktas makroekonominės, geopolitinės aplinkos, kuri supa „Nasdaq“ Baltijos rinkos įmones, pokyčių 2021–2022 metais.

Taigi, tiriamų įmonių specifinių ir išorės audito charakteristikų aprašomosios statistikos rodiklių analizė atskleidžia, kad 2018–2019 m. laikotarpiui, lyginant su 2021–2022 m., būdinga mažesnė skolinto kapitalo kaina, didesnis atskleidžiamų pagrindinių audito dalykų skaičius bei skyriaus ilgis, aukštesnis įsiskolinimo koeficientas, mažesnis palūkanų padengimo koeficientas, turto pelningumas ir didesnis modifikuotų audito išvadų skaičius, t. y. 2018–2019 m. audituotų įmonių finansinė būklė yra šiek tiek prastesnė nei 2021–2022 m., atskleidžiama daugiau pagrindinių audito dalykų, bet skolinto kapitalo kaina mažesnė. Atlikta koreliacinė analizė atskleidžia, kad 2018–2019 m. tarp skolinto kapitalo kainos ir pagrindinių audito dalykų skaičiaus, skyriaus ilgio vyrauja silpna neigiama priklausomybė, t. y. didėjant audito išvadoje atskleidžiamų pagrindinių audito dalykų skaičiui, skyriaus ilgiui, palūkanų norma, kuri mokama už galimybę naudotis skolintomis lėšomis, mažėja ir atvirkščiai. 2021–2022 m. duomenų pagrindu atlikta koreliacinė analizė, lyginant su 2018–2019 m., rodo priešingą ryšį tarp skolinto kapitalo kainos ir pagrindinių audito dalykų skaičiaus, skyriaus ilgio, t. y. didėjant pagrindinių audito dalykų skaičiui, skyriaus ilgiui, skolinto kapitalo kaina taip pat didėja.

Kitame poskyryje analizuojami rezultatai, gauti ištyrus, kokį poveikį atskleidžiamų pagrindinių audito dalykų skaičius daro „Nasdaq“ Baltijos rinkos įmonių skolinto kapitalo kainai.

4.3. Pagrindinių audito dalykų skaičiaus poveikis „Nasdaq“ Baltijos rinkos įmonių skolinto kapitalo kainai

Siekiant nustatyti, kokį poveikį pagrindinių audito dalykų atskleidimas daro „Nasdaq“ Baltijos rinkos įmonių skolinto kapitalo kainai, pasitelkiama regresinė analizė. 2018–2019 ir 2021–2022 m. duomenys vertinami atskirai, ieškant galimų neatitikimų, pasireiškiančių tarp laikotarpių. Atsižvelgiant į hipotezę H1, atliekama regresinė analizė, siekiant nustatyti, ar tarp pagrindinių audito dalykų skaičiaus ir „Nasdaq“ Baltijos rinkos įmonių skolinto kapitalo kainos yra statistiškai reikšminga priklausomybė. 2018–2019 m. duomenų pagrindu atliktos regresinės analizės rezultatai pateikiami 12 lentelėje.

12 lentelė. Pagrindinių audito dalykų skaičiaus poveikio „Nasdaq“ Baltijos rinkos įmonių skolinto kapitalo kainai 2018–2019 m. regresinės analizės rezultatai

Rodiklis	Koeficientas	Tikimybė
Konstanta a	6,952367	0,2675
PADS	-0,248505	0,2300
AKD	-3,628057	0,0948
IS	-0,100505	0,4417
PPK	-0,088493	0,3229
TP	-3,484475	0,0295
AIT	0,231004	0,6444
AN	-0,329213	0,4814
Determinacijos koeficientas R ²	0,259159	
p-reikšmė	0,009110	
Durbin-Watson	1,964543	

Vienintelis statistiškai reikšmingas kintamasis, tikimybei esant mažesnei nei 0,05, yra turto pelningumas ir jis neigiamai veikia skolinto kapitalo kainą, t. y. didėjant turto pelningumo rodiklio reikšmei, palūkanų norma, mokama už skolas, mažėja. Gauti rezultatai grindžiami nuostata, jog aukštas turto pelningumas signalizuoja apie tai, kad įmonė geba efektyviai naudoti turtą, siekiant maksimizuoti pajamas. Kreditoriai, atsižvelgdami į turto pelningumo rodiklį, vertina, ar skolininkas bus pajėgus įvykdyti prisiimtus įsipareigojimus. Aukšta turto pelningumo reikšmė rodo skolininko patikimumą bei lemia palankesnes palūkanų normas. Kadangi pagrindinių audito dalykų skaičius, naudojant 2018–2019 m. duomenis, nėra statistiškai reikšmingas kintamasis (tikimybė didesnė nei 0,05), hipotezės H1a ir H1b yra **atmetamos**. Pastebima, jog pagrindinių audito dalykų skaičiaus kintamojo koeficiento kryptis atitinka su koreliacijos koeficiento kryptimi (žr. p. 56), o tai leidžia teigti, kad tarp pagrindinių audito dalykų skaičiaus ir skolinto kapitalo kainos vyrauja neigiama priklausomybė. Regresijos modelio p reikšmė rodo, jog modelis yra statistiškai reikšmingas, o determinacijos koeficientas, kuris viršija 0,2, atskleidžia, jog modelis yra tinkamas ir juo galima remtis priimant sprendimus dėl vyraujančių priklausomybių tarp kintamųjų. Determinacijos koeficientas rodo, jog nepriklausomi kintamieji lemia 25,92 proc. priklausomo kintamojo (skolinto kapitalo kainos) pokyčio.

Siekiant įvertinti, ar kito laikotarpio duomenų naudojimas veikia „Nasdaq“ Baltijos rinkos įmonių skolinto kapitalo kainos priklausomybę nuo pagrindinių audito dalykų skaičiaus, atliekama regresinė analizė, pasitelkiant 2021–2022 m. duomenis. Gauti rezultatai pateikiami 13 lentelėje.

13 lentelė. Pagrindinių audito dalykų skaičiaus poveikio „Nasdaq“ Baltijos rinkos įmonių skolinto kapitalo kainai 2021–2022 m. regresinės analizės rezultatai

Rodiklis	Koeficientas	Tikimybė
Konstanta a	7,280469	0,2607
PADS	0,478010	0,0476
AKD	-4,442824	0,0488
IS	-0,354682	0,0030
PPK	0,067239	0,4666
TP	-0,476684	0,7226
AIT	1,380700	0,0304
AN	1,184171	0,0082
Determinacijos koeficientas R ²	0,306634	
p-reikšmė	0,001811	
Durbin-Watson	1,946255	

Visi kintamieji, išskyrus palūkanų padengimo koeficientą ir turto pelningumą, yra statistiškai reikšmingi, tikimybei esant mažesnei nei 0,05. Kadangi pagrindinių audito dalykų skaičius yra statistiškai reikšmingas kintamasis ir jis teigiamai veikia skolinto kapitalo kainą, hipotezė H1a **priimama**, o hipotezė H1b **atmetama**, t. y. didėjant audito išvadoje atskleidžiamų pagrindinių audito dalykų skaičiui, didėja ir už skolintą kapitalą mokamų palūkanų norma. Rezultatus pagrindžia mokslinės literatūros analizės metu nagrinėta teorija, teigianti, jog didesnis audito išvadoje atskleidžiamų pagrindinių audito dalykų skaičius siejamas su didesniu audituojamos įmonės rizikingumu. Kreditoriai, atsižvelgdami į tai, taiko didesnes palūkanas, taip siekdami apsaugoti nuo galimo skolininko nemokumo. Audituojamos įmonės dydis, būdamas statistiškai reikšmingu kintamuoju, neigiamai veikia skolinto kapitalo kainą, t. y. kuo didesnė audituojama įmonė, tuo mažesnė palūkanų norma, mokama už naudojimąsi skolintomis lėšomis. Tai grindžiama nuostata, jog didelės įmonės yra stabilios, pasižymi stipria vidaus kontrole, orientacija į aukštą efektyvumą, todėl fiksuojama maža grėsmė veiklos tęstinumui ir nedidelė tikimybė, kad įsipareigojimai bus neįvykdyti. 2021–2022 m. duomenų pagrindu atlikta regresinė analizė taip pat atskleidžia, jog įsiskolinimo koeficientas yra statistiškai reikšmingas kintamasis, darantis neigiamą poveikį skolinto kapitalo kainai. Audito įmonės tipas, būdamas statistiškai reikšmingu kintamuoju, teigiamai veikia skolinto kapitalo kainą, t. y. auditoriaus priklausymas didžiajam audito įmonių ketvertui lemia didesnes palūkanas, kurios yra mokamos už skolintą kapitalą. Galiausiai audito nuomonės tipas, pasižymintis statistiniu reikšmingumu, daro teigiamą poveikį skolinto kapitalo kainai – modifikuotos išvados išleidimas signalizuoja apie tai, jog skolininkas susiduria su problemomis, kurios gali paveikti jo finansinę būklę, todėl kreditoriai yra linkę taikyti didesnes palūkanų normas. Pastebima, jog įsiskolinimo koeficiento ir audito įmonės tipo poveikis skolinto kapitalo kainai prieštarauja mokslinės literatūros analizės metu nagrinėtai teorijai, teigiančiai, kad aukštesnis įsiskolinimo koeficientas rodo didesnę įmonės rizikingumą, kadangi didžioji dalis turto yra finansuojama skolintomis lėšomis, o audito įmonės priklausymas didžiajam audito įmonių ketvertui siejamas su didesniu audito išvados patikimumu dėl turimos reputacijos, tarptautiškumo ir sukauptos praktikos. Laikotarpio duomenys

gali būti paveikti makroekonominių veiksnių ir geopolitinės situacijos, todėl tai laikoma tyrimo apribojimu. Nepriklausomo kintamojo (pagrindinių audito dalykų skaičiaus) koeficiento ir koreliacijos koeficiento (žr. p. 57) kryptys sutampa, todėl tai vertinama kaip patvirtinimas, kad didėjantis audito išvadoje atskleidžiamų pagrindinių audito dalykų skaičius lemia aukštesnę skolinto kapitalo kainą. Regresijos modelio p reikšmė yra mažesnė nei 0,05, todėl modelis yra statistiškai reikšmingas. Determinacijos koeficientas atskleidžia, jog nepriklausomi kintamieji lemia 30,66 proc. priklausomo kintamojo (skolinto kapitalo kainos) pokyčio ir modelis yra tinkamas priklausomybėms vertinti.

Regresinės analizės, kuria siekiama nustatyti pagrindinių audito dalykų skaičiaus poveikį „Nasdaq“ Baltijos rinkos įmonių skolinto kapitalo kainai, rezultatų, naudojant 2018–2019 ir 2021–2022 m. duomenis, palyginimas pateikiamas 14 lentelėje. Kontroliniai kintamieji įtraukiami į palyginimą, jei nors vienu laikotarpiu nustatytas statistiškai reikšmingas ryšys su skolinto kapitalo kaina.

14 lentelė. Regresinės analizės, kai nepriklausomas kintamasis yra pagrindinių audito dalykų skaičius, rezultatų palyginimas

Laikotarpis		2018–2019 m.	2021–2022 m.
Poveikis priklausomam kintamajam			
Nepriklausomas kintamasis	Pagrindinių audito dalykų skaičius	Statistiškai nereikšmingas, neigiamas poveikis Hipotezės H1a ir H1b atmetamos	Statistiškai reikšmingas, teigiamas poveikis Hipotezė H1a priimama, hipotezė H1b atmetama
Kontroliniai kintamieji	Audituojamos įmonės dydis	Statistiškai nereikšmingas, neigiamas poveikis	Statistiškai reikšmingas, neigiamas poveikis
	Įsiskolinimo koeficientas	Statistiškai nereikšmingas, neigiamas poveikis	Statistiškai reikšmingas, neigiamas poveikis
	Turto pelningumas	Statistiškai reikšmingas, neigiamas poveikis	Statistiškai nereikšmingas, neigiamas poveikis
	Audito įmonės tipas	Statistiškai nereikšmingas, teigiamas poveikis	Statistiškai reikšmingas, teigiamas poveikis
	Audito nuomonės tipas	Statistiškai nereikšmingas, neigiamas poveikis	Statistiškai reikšmingas, teigiamas poveikis

Pagrindinių audito dalykų skaičius, kaip statistiškai reikšmingas kintamasis, nustatytas 2021–2022 metais. Nors 2018–2019 m. nepriklausomas kintamasis yra statistiškai nereikšmingas, tačiau pastebima, kad poveikis skolinto kapitalo kainai neigiamas, o 2021–2022 m. teigiamas. Turto pelningumas 2018–2019 m. yra statistiškai reikšmingas kintamasis, o 2021–2022 m. nereikšmingas, tačiau poveikis skolinto kapitalo kainai abiem laikotarpiais išlieka neigiamas. Audituojamos įmonės dydis, įsiskolinimo koeficientas, audito įmonės tipas 2018–2019 m. yra statistiškai nereikšmingi kintamieji, o 2021–2022 m. statistiškai reikšmingi, tačiau tiek 2018–2019, tiek 2021–2022 m. poveikis skolinto kapitalo kainai yra toks pat. Audito nuomonės tipas, kaip statistiškai reikšmingas kintamasis, nustatytas 2021–2022 m. ir jis teigiamai veikia skolinto kapitalo kainą, tačiau 2018–2019 m. poveikis neigiamas ir kintamasis yra statistiškai nereikšmingas. Ženklaus poveikio skolinto kapitalo kainai pasikeitimai pastebimi analizuojant pagrindinių audito dalykų skaičiaus ir audito nuomonės tipo kintamuosius. Tikėtina, kad analizuojamus laikotarpius veikę makroekonominiai, geopolitiniai determinantai lemia rezultatų neatitikimus.

Apibendrinant galima teigti, jog statistiškai reikšminga priklausomybė tarp skolinto kapitalo kainos ir pagrindinių audito dalykų skaičiaus nustatyta naudojant 2021–2022 m. laikotarpio duomenis. Gauti rezultatai atskleidžia, kad didėjantis audito išvadoje atskleidžiamų pagrindinių audito dalykų skaičius lemia palūkanų normos, kuri mokama už naudojamą skolintu kapitalu, augimą. Mokslinės literatūros analizės metu nagrinėta teorija pagrindžia regresinės analizės rezultatus, kadangi didesnis audito išvadoje atskleidžiamų pagrindinių audito dalykų skaičius gali signalizuoti apie aukštą audituojamos įmonės rizikingumą. Atsižvelgdami į tai, kreditoriai nusprendžia minimizuoti kredito riziką taikydami aukštesnes palūkanų normas.

Kitame poskyryje vertinami regresinės analizės, kuria siekiama nustatyti pagrindinių audito dalykų skyriaus ilgio poveikį „Nasdaq“ Baltijos rinkos įmonių skolinto kapitalo kainai, rezultatai.

4.4. Pagrindinių audito dalykų skyriaus ilgio poveikis „Nasdaq“ Baltijos rinkos įmonių skolinto kapitalo kainai

Atsižvelgiant į hipotezę H2, atliekama regresinė analizė, siekiant nustatyti, ar tarp pagrindinių audito dalykų skyriaus ilgio ir „Nasdaq“ Baltijos rinkos įmonių skolinto kapitalo kainos yra statistiškai reikšminga priklausomybė. 2018–2019 m. duomenų pagrindu atliktos regresinės analizės rezultatai pateikiami 15 lentelėje.

15 lentelė. Pagrindinių audito dalykų skyriaus ilgio poveikio „Nasdaq“ Baltijos rinkos įmonių skolinto kapitalo kainai 2018–2019 m. regresinės analizės rezultatai

Rodiklis	Koeficientas	Tikimybė
Konstanta a	10,59078	0,1027
PADI	-2,505144	0,0320
AKD	-3,308706	0,1242
IS	-0,084392	0,5109
PPK	-0,094720	0,2744
TP	-3,013152	0,0535
AIT	0,200261	0,6794
AN	-0,360691	0,4242
Determinacijos koeficientas R ²	0,303248	
p-reikšmė	0,002045	
Durbin-Watson	1,978275	

Vienintelis statistiškai reikšmingas kintamasis, esant 0,05 tikimybei, yra pagrindinių audito dalykų skyriaus ilgis, kuris neigiamai veikia skolinto kapitalo kainą, t. y. didesnė pagrindinių audito dalykų skyriaus apimtis lemia skolinto kapitalo kainos mažėjimą. Rezultatai grindžiami mokslinės literatūros analizės metu nagrinėta teorija, teigiančia, kad pagrindinių audito dalykų skyrius, pasižymintis ilgumu, signalizuoja kreditoriams, kad auditorius skyrė pakankamai laiko auditui atlikti ir jo metu atsižvelgta į visas audituojamos įmonės veiklos tęstinumui grėsiančias rizikas, todėl audito išvada suteikia tinkamą užtikrinimą, kuriuo remdamasis kreditorius gali suteikti palankesnes skolinimosi sąlygas. Regresinės analizės, atliktos naudojant 2018–2019 m. duomenis, rezultatai yra pakankami, todėl hipotezė H2b **priimama**, o hipotezė H2a **atmetama**. Pagrindinių audito dalykų skyriaus ilgio kintamojo koeficiento ir koreliacijos koeficiento (žr. p. 56) kryptys sutampa – tai patvirtina tarp skolinto kapitalo kainos ir pagrindinių audito dalykų skyriaus ilgio vyraujančią neigiamą

priklausomybę. Regresijos modelio p reikšmė yra mažesnė nei 0,05, todėl modelis yra statistiškai reikšmingas. Determinacijos koeficientas rodo, kad nepriklausomi kintamieji lemia 30,32 proc. priklauso kintamojo pokyčio ir modelis yra tinkamas priklausomybėms tarp kintamųjų vertinti.

Regresinė analizė, kurios metu vertinta, ar pagrindinių audito dalykų skyriaus ilgis veikia „Nasdaq“ Baltijos rinkos įmonių skolinto kapitalo kainą, kai naudojami 2021–2022 m. duomenys, atlikta siekiant nustatyti, ar tarp skirtingų tiriamųjų laikotarpių pasireiškia neatitikimai. Gauti rezultatai pateikiami 16 lentelėje.

16 lentelė. Pagrindinių audito dalykų skyriaus ilgio poveikio „Nasdaq“ Baltijos rinkos įmonių skolinto kapitalo kainai 2021–2022 m. regresinės analizės rezultatai

Rodiklis	Koeficientas	Tikimybė
Konstanta a	3,303687	0,6040
PADI	3,704257	0,0107
AKD	-5,317981	0,0222
IS	-0,372086	0,0018
PPK	0,088755	0,3141
TP	-0,057935	0,9650
AIT	1,083593	0,0876
AN	1,126371	0,0083
Determinacijos koeficientas R ²	0,337311	
p-reikšmė	0,000577	
Durbin-Watson	1,959476	

Pagrindinių audito dalykų skyriaus ilgis, audituojamos įmonės dydis, įsiskolinimo koeficientas ir audito nuomonės tipas yra statistiškai reikšmingi kintamieji, tikimybėi esant mažesnei nei 0,05. Pagrindinių audito dalykų skyriaus ilgis teigiamai veikia skolinto kapitalo kainą, t. y. didėjant skyrių sudarančių žodžių skaičiui, palūkanų norma, kuri mokama už naudojimąsi skolintomis lėšomis, taip pat auga. Rezultatai grindžiami nuostata, jog išsamesnis sričių, kurios audito metu vertintos kaip reikšmingiausios audituojamoje įmonėje, apibūdinimas audito išvadoje rodo didesnę įmonės rizikingumą. Kreditoriai, atsižvelgdami į pagrindinių audito dalykų skyriaus ilgį, priima sprendimus, susijusius su palūkanų normos didinimu, siekdami minimizuoti kredito riziką. Kadangi pagrindinių audito dalykų skyriaus ilgis yra statistiškai reikšmingas kintamasis, kuris teigiamai veikia skolinto kapitalo kainą, hipotezė H2a yra **priimama**, o hipotezė H2b **atmetama**. Pagrindinių audito dalykų skyriaus ilgio kintamojo koeficiento kryptis yra tapati koreliacijos koeficiento kryptčiai (žr. p. 57) – tai patvirtina vyraujančią priklausomybę tarp dviejų kintamųjų. Audituojamos įmonės dydis yra statistiškai reikšmingas kintamasis, darantis neigiamą poveikį skolinto kapitalo kainai. Didesnės įmonės yra mažiau rizikingos, kadangi didžioji dalis jų veikia brandos stadijoje, o stipri vidaus kontrolė įgalina plėtrą ir strategijos įgyvendinimą, todėl kreditoriai šias įmones laiko stabiliais skolininkais bei siūlo geresnes skolinimosi sąlygas. Dar vienas statistiškai reikšmingas kintamasis, priklausantis tiriamų įmonių specifinėms charakteristikoms ir neigiamai veikiantis skolinto kapitalo kainą, yra įsiskolinimo koeficientas. Vyraujanti priklausomybė rodo, kad didėjant turto, finansuojamo skolintomis lėšomis, daliai, palūkanų norma, mokama už šias skolintas lėšas, mažėja. Paskutinis statistiškai reikšmingas kintamasis, darantis teigiamą poveikį skolinto kapitalo kainai, yra audito nuomonės tipas. Regresinės analizės rezultatai rodo, kad skolinto kapitalo kaina įmonėms, kurios

gauna modifikuotą audito išvadą, yra aukštesnė nei įmonėms, kurių audito išvados yra nemodifikuotos. Modifikuotos nuomonės išleidimas siejamas su reikšmingais finansinių ataskaitų neatitikimais, kurie buvo identifikuoti audito metu, o tai signalizuoja kreditoriams apie didesnį skolininko rizikingumą ir vyraujančias grėsmes veiklos tęstinumui. Kadangi regresijos modelio p reikšmė yra mažesnė nei 0,05, modelis laikomas statistiškai reikšmingu. Determinacijos koeficientas atskleidžia, kad nepriklausomi kintamieji lemia 33,73 proc. priklausomo kintamojo pokyčio ir regresijos modelis yra patikimas.

2018–2019 ir 2021–2022 m. laikotarpių duomenų pagrindu atliktos regresinės analizės, kuria siekiama nustatyti pagrindinių audito dalykų skyriaus ilgio poveikį „Nasdaq“ Baltijos rinkos įmonių skolinto kapitalo kainai, rezultatų palyginimas pateikiamas 17 lentelėje.

17 lentelė. Regresinės analizės, kai nepriklausomas kintamasis yra pagrindinių audito dalykų skyriaus ilgis, rezultatų palyginimas

Laikotarpis		2018–2019 m.	2021–2022 m.
Poveikis priklausomam kintamajam			
Nepriklausomas kintamasis	Pagrindinių audito dalykų skyriaus ilgis	Statistiškai reikšmingas, neigiamas poveikis Hipotezė H2b priimama, hipotezė H2a atmetama	Statistiškai reikšmingas, teigiamas poveikis Hipotezė H2a priimama, hipotezė H2b atmetama
Kontroliniai kintamieji	Audituojamos įmonės dydis	Statistiškai nereikšmingas, neigiamas poveikis	Statistiškai reikšmingas, neigiamas poveikis
	Įsiskolinimo koeficientas	Statistiškai nereikšmingas, neigiamas poveikis	Statistiškai reikšmingas, neigiamas poveikis
	Audito nuomonės tipas	Statistiškai nereikšmingas, neigiamas poveikis	Statistiškai reikšmingas, teigiamas poveikis

Pagrindinių audito dalykų skyriaus ilgis, kaip statistiškai reikšmingas kintamasis, nustatytas tiek 2018–2019, tiek 2021–2022 metais. Vertinant nepriklausomo kintamojo poveikį skolinto kapitalo kainai, aptiktas neatitikimas, t. y. 2018–2019 m. pagrindinių audito dalykų skyriaus ilgis neigiamai veikia skolinto kapitalo kainą, o 2021–2022 m. poveikis yra teigiamas. Pastebima, jog tiek pagrindinių audito dalykų skaičiaus, tiek skyriaus ilgio poveikis skolinto kapitalo kainai skirtingais laikotarpiais sutampa. Audituojamos įmonės dydis, įsiskolinimo koeficientas ir audito nuomonės tipas 2018–2019 m. yra statistiškai nereikšmingi kintamieji, neigiamai veikiantys skolinto kapitalo kainą, tačiau 2021–2022 m. šie kintamieji yra statistiškai reikšmingi, audituojamos įmonės dydžiui ir įsiskolinimo koeficientui neigiamai, o audito nuomonės tipui teigiamai veikiant skolinto kapitalo kainą. Kaip ir regresinės analizės, kurios metu vertintas pagrindinių audito dalykų skaičiaus poveikis skolinto kapitalo kainai, atveju, tarp laikotarpių pasireiškę neatitikimai, analizuojant pagrindinių audito dalykų skyriaus ilgio poveikį skolinto kapitalo kainai, gali būti sukelti makroekonominės, geopolitinės aplinkos, kurioje veikia „Nasdaq“ Baltijos rinkos įmonės, pokyčių.

Apibendrinant galima teigti, jog pagrindinių audito dalykų skyriaus ilgis, kuris nustatytas kaip statistiškai reikšmingas kintamasis tiek 2018–2019, tiek 2021–2022 m., daro poveikį „Nasdaq“ Baltijos rinkos įmonių skolinto kapitalo kainai. 2018–2019 m. pasireiškiantis neigiamas poveikis palūkanų normai, mokamai už naudojimąsi skolintomis lėšomis, grindžiamas mokslinės literatūros analizės metu nagrinėta teorija, kuri teigia, kad ilgesnis pagrindinių audito dalykų skyrius pasižymi išsamumu, o tai signalizuoja kreditoriams, kad audito metu buvo skirta pakankamai dėmesio, siekiant nustatyti galimas grėsmes audituojamos įmonės veiklos tęstinumui. Atsižvelgiant į tai, audito išvada

tampa garantu dėl skolininko gebėjimo įvykdyti prisiimamus įsipareigojimus, todėl taikoma mažesnė palūkanų norma. 2021–2022 m. duomenų analizė atskleidžia, kad pagrindinių audito dalykų skyriaus ilgis teigiamai veikia skolinto kapitalo kainą, t. y. didėjant skyrių sudarančių žodžių skaičiui, už skolintą kapitalą mokama palūkanų norma taip pat auga. Nustatytas poveikis rodo pasikeitusį kreditorių požiūrį į audito išvadoje pateikiamo pagrindinių audito dalykų skyriaus ilgį. Šį pokytį gali lemti analizuojamu laikotarpiu regione pasireiškęs infliacijos augimas, prasidėję kariniai neramumai Ukrainoje. Kreditoriai, vertindami makroekonominės, geopolitinės aplinkos veiksnius, pasirenka atsargesnę kreditavimo politiką, pagrindinių audito dalykų skyriaus ilgį traktuodami kaip signalą apie didesnę skolininko rizikingumą.

Kitame poskyryje pateikiamas empirinio tyrimo rezultatų palyginimas su kitų mokslininkų atliktų tyrimų rezultatais.

4.5. Tyrimo rezultatų diskusija ir palyginimas su kitais tyrimais

Vyraujant prieštarangiems tyrimų, analizuojančių pagrindinių audito dalykų atskleidimo poveikį skolinto kapitalo kainai, rezultatams, pastebimas poreikis papildomiems tyrimams, galintiems padėti pasiekti vieningą nuomonę. „Nasdaq“ Baltijos rinkos įmonių duomenų pagrindu atliktas tyrimas orientuotas į dviejų pagrindinių audito dalykų atskleidimo charakteristikų (pagrindinių audito dalykų skaičiaus ir skyriaus ilgio) poveikio skolinto kapitalo kainai analizę, vertinant dviejų skirtingų laikotarpių duomenis.

Pasitelkus 2018–2019 m. laikotarpio duomenis, nustatyta, kad tarp pagrindinių audito dalykų skaičiaus ir skolinto kapitalo kainos nėra statistiškai reikšmingos priklausomybės, t. y. audito išvadoje atskleidžiamų pagrindinių audito dalykų skaičius nedaro poveikio „Nasdaq“ Baltijos rinkos įmonių už skolintą kapitalą mokamų palūkanų dydžiui. Daroma prielaida, jog kreditoriai, priimdami sprendimus dėl palūkanų normos, nėra linkę atsižvelgti į audito išvadoje pateikiamų pagrindinių audito dalykų skaičių. Gauti rezultatai sutampa su kitų mokslininkų atliktų tyrimų rezultatais (Kamal Metawee et al., 2024; Šušak, 2020; Wuttichindanon & Issarawornrawanich, 2022). Naudojant 2021–2022 m. laikotarpio duomenis, nustatyta, kad atskleidžiamų pagrindinių audito dalykų skaičius daro statistiškai reikšmingą teigiamą poveikį skolinto kapitalo kainai, t. y. didesnis audito išvadoje atskleidžiamų pagrindinių audito dalykų skaičius lemia palūkanų, mokamų už naudojimąsi skolintomis lėšomis, augimą. Gauti rezultatai grindžiami mokslinėje literatūroje vyraujančia nuomone, kad didesnis pagrindinių audito dalykų skaičius signalizuoja apie aukštesnę audituojamos įmonės rizikingumą. Atsižvelgiant į tai, kreditoriai yra linkę taikyti aukštesnę už skolintą kapitalą mokamų palūkanų normą. Gauti rezultatai koreliuoja su kitų mokslininkų atliktų tyrimų rezultatais (Elamer et al., 2020). Rezultatų, lyginant 2018–2019 ir 2021–2022 m., nesutapimas grindžiamas 2021–2022 m. laikotarpiu vyravusiu geopolitinės ir makroekonominės aplinkos nestabilumu, privertusiu kreditorius atsargiau vertinti skolininkus ir jų galimybes grąžinti turimus įsipareigojimus, bei kreditorių įgūdžių, reikalingų interpretuoti pagrindinių audito dalykų skyriaus informaciją, pagerėjimu.

Vertinant pagrindinių audito dalykų skyriaus ilgio poveikį skolinto kapitalo kainai, kai naudojami 2018–2019 m. duomenys, nustatyta, kad pagrindinių audito dalykų skyriaus ilgis daro statistiškai reikšmingą neigiamą poveikį skolinto kapitalo kainai, t. y. didesnė pagrindinių audito dalykų skyriaus apimtis lemia skolinto kapitalo kainos mažėjimą. Nors mokslinėje literatūroje nagrinėta tikimybė, jog didele apimtimi pasižymintis pagrindinių audito dalykų skyrius signalizuoja apie aukštesnę atlikto

audito kokybę bei suteikia didesnę užtikrinimą kreditoriams, kad auditorius atsižvelgė į visas rizikingiausias audituojamos įmonės sritis (Kamal Metawee et al., 2024), tačiau tyrimų, kurių rezultatai koreliuotų su gautais empirinio tyrimo rezultatais, nėra. Naudojant 2021–2022 m. laikotarpio duomenis, nustatyta, kad pagrindinių audito dalykų skyriaus ilgis daro statistiškai reikšmingą teigiamą poveikį skolinto kapitalo kainai, t. y. didėjant skyrių sudarančių žodžių skaičiui, palūkanų norma, kuri mokama už naudojimąsi skolintomis lėšomis, taip pat auga. Gauti rezultatai grindžiami nuostata, jog kreditoriai, analizuodami audito išvadoje pateiktą informaciją, didesnę pagrindinių audito dalykų skyriaus apimtį traktuoja kaip signalą apie aukštą audituojamos įmonės rizikingumą ir taiko didesnes palūkanų normas, siekdami minimizuoti kredito riziką. Gauti rezultatai koreliuoja su ankstesniais mokslininkų tyrimų rezultatais (Elamer et al., 2020). Rezultatų nesutapimas tarp 2018–2019 ir 2021–2022 m., kaip ir pagrindinių audito dalykų skaičiaus poveikio skolinto kapitalo kainai atveju, grindžiamas pokyčiais geopolitinėje ir makroekonominėje aplinkoje, dėl kurių pasikeitė ir kreditorių atliekamo potencialaus skolininko vertinimo principai.

Atlikus empirinį tyrimą gauti rezultatai leidžia teigti, kad pagrindinių audito dalykų atskleidimas daro poveikį „Nasdaq“ Baltijos rinkos įmonių skolinto kapitalo kainai. Nustatytas ryšys yra aktualus trims suinteresuotųjų grupėms: auditoriams, audituojamoms įmonėms ir reguliacinėms institucijoms. Auditoriai, remiantis tyrimo rezultatais, skatinami nuolat siekti teisingos ir pilnos informacijos pateikimo pagrindinių audito dalykų skyriuje. Audituojamos įmonės, vertindamos finansavimosi skolintomis lėšomis galimybes, turėtų ne tik skirti pakankamai dėmesio auditoriaus atrankai, bet ir diskutuoti dėl pagrindinių audito dalykų skyriuje pateikiamos informacijos, ieškant abiem pusėms optimalaus varianto. Galiausiai, reguliacinės institucijos yra atsakingos ne tik už auditorių kvalifikacijos kėlimą, bet ir nuolatinį atliekamų auditų kokybės vertinimą bei gerinimą. Kiekvienos suinteresuotosios grupės vaidmuo yra esminis siekiant efektyvaus rinkos veikimo.

Atliekant tyrimą buvo susidurta su tam tikrais apribojimais, kurie gali turėti poveikį gautų rezultatų tikslumui:

- „Nasdaq“ Baltijos rinką sudaro sąlyginai mažas įmonių skaičius. Nors galutinė tyrimo imtis atitinka reprezentatyvumo reikalavimą, tačiau siekiant patikimesnių tyrimo rezultatų, prioritetas turėtų būti teikiamas rinkoms, kurios pasižymi didesniu vertybiniais popieriais biržoje prekiaujančių įmonių skaičiumi;
- dėl reikalavimo atskleisti pagrindinius audito dalykus įsigaliojimo pradedant 2016 m., siekio, kad kuo mažiau įmonių būtų eliminuotos iš galutinės imties dėl duomenų trūkumo, COVID-19 pandemijos poveikio įmonių 2020 m. finansiniams duomenims, pasirinkti tiriamieji laikotarpiai yra trumpi. Atsižvelgiant į tai, negalima nustatyti ilgalaikių tendencijų;
- „Nasdaq“ Baltijos rinką sudaro Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje veikiančios įmonės, todėl dalis audito išvadų pateikiamos lietuvių, dalis anglų kalba. Kadangi audito išvadų tekstas pasižymi profesinių terminų gausa, vertimas neatliktas, siekiant neiškraipyti originalios minties. Renkant duomenis apie pagrindinių audito dalykų skyriaus ilgį, neatsižvelgta į kalbų skirtumus. Tikėtina, kad dėl anglų kalbos specifikos, galima nedidelė tyrimo rezultatų paklaida.

Atlikus pagrindinių audito dalykų atskleidimo poveikio skolinto kapitalo kainai empirinį tyrimą, nustatytos šios galimos tolimesnių tyrimų kryptys:

- siekiant gauti rezultatus, tinkamus ilgalaikių tendencijų įvertinimui, po tam tikro laiko atlikti pakartotinį pagrindinių audito dalykų atskleidimo poveikio skolinto kapitalo kainai tyrimą, apimančią 5–10 metų laikotarpį;

- atlikti tyrimą, taikant naujus tyrimo metodus, t. y. kreditorių sprendimai gali būti veikiami įvairių makroekonominių ir geopolitinių veiksnių, todėl kiekybinis tyrimas tampa nepakankamas. Siūlytina atlikti tyrimą, tarpusavyje derinant kiekybinę ir kokybinę tyrimo strategiją;
- atlikti pakartotinį pagrindinių audito dalykų atskleidimo poveikio skolintam kapitalui, kuris išreiškiamas paskolos dydžiu, terminu ar užstato poreikiu, tyrimą. Mokslinėje literatūroje yra tyrimų, kurie orientuojasi į pagrindinių audito dalykų atskleidimo poveikį skirtingoms skolinimo sąlygoms, tačiau tyrimų rezultatai išlieka prieštaringi.

Išvados ir rekomendacijos

1. Atlikus mokslinės literatūros analizę, nustatyta, jog pagrindinių audito dalykų atskleidimas audito išvadoje mažina informacijos asimetriją bei didina rinkos skaidrumą tada, kai pagrindinių audito dalykų skyriuje pateikiama informacija yra individuali kiekvienai audituojamai įmonei. Pagrindinių audito dalykų atskleidimas daro poveikį šioms keturioms suinteresuotųjų grupėms: auditoriams, audituojamos įmonės vadovybei, investuotojams bei kreditoriams. Tiek auditoriai, tiek audituojamos įmonės, atsižvelgdami į reikalavimą audito išvadoje pateikti papildomą informaciją, jaučia didesnę atsakomybę prieš informacijos vartotojus. Tai skatina aukštesnę atliekamo audito ir sudaromų finansinių ataskaitų kokybę. Investuotojai ir kreditoriai, būdami pagrindiniais audito išvadų informacijos vartotojais, remiasi pagrindinių audito dalykų skyriuje pateikiama informacija priimdami su investavimu ir finansavimu susijusius sprendimus. Mokslinės literatūros analizė atskleidžia, kad pagrindinių audito dalykų pateikimo audito išvadoje poveikis kreditorių sprendimams nėra iki galo ištirtas, nes vyraujantys tyrimai pasižymi prieštariniais rezultatais. Kadangi skolintas kapitalas laikomas pigesne finansavimosi alternatyva nei nuosavos lėšos, tyrimas, vertinantis, kokį poveikį pagrindinių audito dalykų atskleidimas turėtų mažos, bet aukšto išsivystymo lygio rinkos įmonių skolinto kapitalo kainai, laikomas aktualiu.
2. Pagrindinių audito dalykų ir jų atskleidimo poveikio įmonių skolinto kapitalo kainai teorinių aspektų analizės metu nustatyta, kad:
 - nuosavybės teisių ir kontrolės atskyrimas lemia informacijos asimetrijos ir agentavimo kaštų formavimąsi. Išorės auditas yra viena iš priemonių, naudojamų siekiant mažinti informacijos asimetriją tarp įmonės savininkų ir vadovų. Nepakankamas audito išvadų informatyvumas paskatino pokyčius audito reglamentavime, įvedant naują reikalavimą audito išvadoje atskleisti sritis, kurios atliekamo audito metu vertintos kaip rizikingiausios, t. y. pagrindinius audito dalykus;
 - remiantis signalizavimo teorija, pagrindiniai audito dalykai yra signalai, kuriuos auditorius siunčia informacijos vartotojams apie audituojamos įmonės rizikingiausias sritis. Audito išvadų informacijos vartotojai yra klasifikuojami į profesionalius ir neprofesionalius. Kreditoriai, priklausydami profesionalių informacijos vartotojų kategorijai, pasižymi žiniomis, reikalingomis tinkamai interpretuoti pagrindinių audito dalykų skyriuje pateikiamą informaciją. Nors skolintas kapitalas gali būti formuojamas iš skirtingų finansinių priemonių, tačiau dažniausiai didžiąją dalį jo sudaro iš kredito įstaigų gaunamos paskolos. Kreditoriai, remdamiesi pagrindinių audito dalykų skyriuje pateikiama informacija, nustato tam tikras paskolų teikimo audituojamai įmonei sąlygas, t. y. palūkanų normą, paskolos laikotarpį, užstato poreikį bei paskolos dydį. Visa tai gali turėti tiek teigiamą, tiek neigiamą poveikį įmonės finansinei būklei;
 - pagrindiniai audito dalykai klasifikuojami į įmonės ir straipsnio lygio rizikų pagrindinius audito dalykus. Įmonės lygio rizikų pagrindiniai audito dalykai atskleidžiami tada, kai reikšmingas iškraipymas apima daugiau nei vieną finansinių ataskaitų straipsnį. Straipsnio lygio rizikų pagrindiniai audito dalykai pateikiami audito išvadoje apie konkrečius finansinių ataskaitų straipsnius, kuriuose nurodytų sumų patikimumas priklauso nuo audituojamos įmonės vadovybės taikytų prielaidų;
 - audito išvadoje pateikiamų pagrindinių audito dalykų skaičius priklauso tiek nuo audituojamos įmonės specifinių, tiek nuo išorės audito charakteristikų. Finansinės prigimties įmonės specifinės charakteristikos orientuotos į audituojamos įmonės finansinės būklės

vertinimą. Nefinansinės prigimties įmonės specifinės charakteristikos suteikia papildomų įžvalgų apie aplinką, kuri supa audituojamą įmonę ir gali daryti poveikį jos finansiniams rodikliams. Išorės audito charakteristikos, tokios kaip audito įmonės tipas, auditoriaus rotacija, audito nuomonės tipas, kaina, kurią audito klientas moka už auditą, bei audito įmonės nepriklausomumas nuo kliento audito komiteto, gali daryti tiek teigiamą, tiek neigiamą poveikį atskleidžiamų pagrindinių audito dalykų skaičiui;

- skolinto kapitalo kaina gali būti veikiama tiek įmonės specifinių (įmonės dydžio, įsiskolinimo koeficiento, palūkanų padengimo koeficiento, turto pelningumo), tiek išorės audito (pagrindinių audito dalykų skaičiaus, skyriaus ilgio, audito įmonės tipo ir audito nuomonės tipo) charakteristikų. Atsižvelgiant į tai, sudarytas conceptualus tyrimo modelis, vertinantis ryšį tarp dviejų teorinių konceptų, t. y. pagrindinių audito dalykų atskleidimo, išreikšto audito išvadoje pateikiamų pagrindinių audito dalykų skaičiumi ir skyriaus ilgiu, bei skolinto kapitalo kainos.
3. Išnagrinėjus mokslinę literatūrą, identifikuoti tyrimo, kuriuo siekiama nustatyti pagrindinių audito dalykų atskleidimo poveikį „Nasdaq“ Baltijos rinkos įmonių skolinto kapitalo kainai, etapai. Pirmasis etapas apima pasirengimą tyrimo atlikimui, t. y. imties nustatymą, hipotezių formulavimą bei priklausomo, nepriklausomų ir kontrolinių kintamųjų operacionalizaciją. Antrasis empirinio tyrimo etapas orientuotas į duomenų analizę, pasitelkiant aprašomosios statistikos metodus, koreliacinę ir regresinę analizes. Statistinių duomenų analizės metodų taikymas suteikia papildomų įžvalgų apie imtį, leidžia įvertinti tarp kintamųjų vyraujančių priklausomybių kryptis, stiprumą bei daromą poveikį vienas kitam. Galiausiai atlikto empirinio tyrimo rezultatai yra susisteminti ir vizualizuojami.
4. Atlikus pagrindinių audito dalykų atskleidimo poveikio „Nasdaq“ Baltijos rinkos įmonių skolinto kapitalo kainai empirinį tyrimą, nustatyta, kad:
- komunalinių paslaugų, sveikatos priežiūros, pramoninių gaminių ir telekomunikacijų sektoriams priklausančios įmonės pasižymi didžiausiu atskleidžiamų pagrindinių audito dalykų skaičiumi. Analizuojamais laikotarpiais didžiajam audito įmonių ketvirtui priklausančios audito įmonės išleido 83 proc. visų audito išvadų. 2018–2019 m. laikotarpiui būdinga audito išvadoje atskleidžiamų pagrindinių audito dalykų augimo tendencija, o 2021–2022 m. matomas ženklus sumažėjimas. Didžiąją dalį atskleidžiamų pagrindinių audito dalykų sudaro straipsnio lygio pagrindiniai audito dalykai, susiję su ilgalaikiu materialiuoju turtu, atsargomis bei pajamomis;
 - pritaikius aprašomosios statistikos metodus, nustatyta, kad 2018–2019 m. laikotarpiui, lyginant su 2021–2022 m., būdinga mažesnė skolinto kapitalo kaina, didesnis atskleidžiamų pagrindinių audito dalykų skaičius bei skyriaus ilgis, aukštesnis įsiskolinimo koeficientas, mažesnis palūkanų padengimo koeficientas, turto pelningumas ir didesnis modifikuotų audito išvadų skaičius, t. y. 2018–2019 m. audituotų įmonių finansinė būklė yra šiek tiek prastesnė nei 2021–2022 m., atskleidžiama daugiau pagrindinių audito dalykų, bet skolinto kapitalo kaina mažesnė. Atlikta koreliacinė analizė atskleidžia, kad 2018–2019 m. tarp skolinto kapitalo kainos ir pagrindinių audito dalykų skaičiaus, skyriaus ilgio vyrauja silpna neigiama priklausomybė, o 2021–2022 metais – silpna teigiama;
 - pasitelkus regresinę analizę pirmajai hipotezei ištirti, statistiškai reikšminga priklausomybė tarp skolinto kapitalo kainos ir pagrindinių audito dalykų skaičiaus nustatyta tik 2021–2022 metais. Gauti rezultatai atskleidžia, kad didėjantis audito išvadoje atskleidžiamų pagrindinių audito dalykų skaičius lemia skolinto kapitalo kainos augimą. Rezultatai grindžiami mokslinės literatūros analizės metu nagrinėta teorija, teigiančia, kad didesnis audito išvadoje

atskleidžiamų pagrindinių audito dalykų skaičius gali signalizuoti apie aukštą audituojamos įmonės rizikingumą. Atsižvelgdami į tai, kreditoriai nusprendžia minimizuoti kredito riziką taikydami aukštesnes palūkanų normas;

- pasitelkus regresinę analizę antrajai hipotezei ištirti, statistiškai reikšminga priklausomybė tarp pagrindinių audito dalykų skyriaus ilgio ir skolinto kapitalo kainos nustatyta tiek 2018–2019, tiek 2021–2022 metais. 2018–2019 m. pasireiškiantis neigiamas poveikis skolinto kapitalo kainai grindžiamas mokslinės literatūros analizės metu nagrinėta teorija, kuri teigia, kad ilgesnis pagrindinių audito dalykų skyrius signalizuoja kreditoriams, kad audito metu buvo skirta pakankamai dėmesio, siekiant nustatyti galimas grėsmes audituojamos įmonės veiklos tęstinumui. Įmonė laikoma žemo rizikingumo, todėl taikoma palankesnė palūkanų norma. 2021–2022 m. pasireiškiantis teigiamas poveikis skolinto kapitalo kainai rodo pasikeitusį kreditorių požiūrį į pagrindinių audito dalykų skyriaus ilgį. Šį pokytį gali lemti analizuojamu laikotarpiu regione pasireiškęs infliacijos augimas, prasidėję kariniai neramumai Ukrainoje. Kreditoriai, vertindami makroekonominės, geopolitinės aplinkos veiksnius, pasirenka atsargesnę kreditavimo politiką, pagrindinių audito dalykų skyriaus ilgį traktuodami kaip signalą apie didesnę skolininko rizikingumą.

Atsižvelgiant į empirinio tyrimo, kuriuo siekta nustatyti pagrindinių audito dalykų atskleidimo poveikį skolinto kapitalo kainai, rezultatus, pateikiamos **rekomendacijos potencialiems akademiniams tyrimams:**

- siekiant gauti rezultatus, tinkamus ilgalaikių tendencijų vertinimui, po tam tikro laiko atlikti pakartotinį pagrindinių audito dalykų atskleidimo poveikio skolinto kapitalo kainai tyrimą. Siūloma naudoti 5–10 metų laikotarpio duomenis;
- atlikti tyrimą, taikant naujus tyrimo metodus, t. y. kreditorių sprendimai gali būti veikiami įvairių išorinių veiksnių, į kuriuos neatsižvelgiama empirinio tyrimo metu, todėl kiekybinis tyrimas tampa nepakankamas. Siūlytina atlikti tyrimą, tarpusavyje derinant kiekybinę ir kokybinę tyrimo strategiją;
- atsižvelgiant į mokslinėje literatūroje vyraujančius prieštarigus tyrimų rezultatus, atlikti pakartotinį pagrindinių audito dalykų atskleidimo poveikio skolintam kapitalui, kuris išreiškiamas paskolos dydžiu, skolinimosi terminu ar užstato poreikiu, tyrimą.

Pateikiamos šios **praktinės rekomendacijos:**

- auditoriai, remiantis tyrimo rezultatais, skatinami nuolat siekti teisingos ir pilnos informacijos pateikimo pagrindinių audito dalykų skyriuje;
- audituojamos įmonės, vertindamos finansavimosi skolintomis lėšomis galimybes, turėtų ne tik skirti pakankamai dėmesio auditoriaus atrankai, bet ir diskutuoti dėl pagrindinių audito dalykų skyriuje pateikiamos informacijos, ieškant abiem pusėms optimalaus varianto;
- reguliacinės institucijos yra atsakingos ne tik už auditorių kvalifikacijos kėlimą, bet ir nuolatinį atliekamų auditų kokybės vertinimą bei gerinimą. Atsižvelgiant į tai, kad pagrindinių audito dalykų atskleidimas daro poveikį skolinto kapitalo kainai, skatinama skirti pakankamai dėmesio audito išvadose pateikiamų pagrindinių audito dalykų kokybei įvertinti.

Literatūros sąrašas

1. Adu-Ameyaw, E., Danso, A., Acheampong, S., & Akwei, C. (2021). Executive bonus compensation and financial leverage: Do growth and executive ownership matter? *International Journal of Accounting and Information Management*, 29(3), 392–409. <https://doi.org/10.1108/IJAIM-09-2020-0141>
2. Agyeman, G., Sakyi, D., & Fosu Oteng-Abayie, E. (2022). External debt and economic growth in selected sub-Saharan African countries: The role of capital flight. *Research in Globalization*, 5, 1–9. <https://doi.org/10.1016/j.resglo.2022.100091>
3. Ahmed, M. M. A., Hassan, D. K. A. E. S. A., & Magar, N. H. A. (2024). The moderating role of board gender diversity on the relationship between audit committee characteristics and financial performance: Evidence from Egypt. *Journal of Financial Reporting and Accounting*. <https://doi.org/10.1108/JFRA-12-2023-0746>
4. Ajekwe, C. C. (2021). Impact of Flexibility in Accounting on Financial Reporting. *European Journal of Accounting, Auditing and Finance Research*, 9(3), 74–87. <https://eajournals.org/ejaaf/vol-9-issue-3-2021/impact-of-flexibility-in-accounting-on-financial-reporting/>
5. Akther, T., & Xu, F. (2020). Existence of the Audit Expectation Gap and Its Impact on Stakeholders' Confidence: The Moderating Role of the Financial Reporting Council. *International Journal of Financial Studies*, 8(1), 1–25. <https://doi.org/10.3390/ijfs8010004>
6. Al-Faryan, M. A. S. (2024). Agency theory, corporate governance and corruption: An integrative literature review approach. *Cogent Social Sciences*, 10(1), 1–29. <https://doi.org/10.1080/23311886.2024.2337893>
7. Ali Alduneibat, K. (2024). Factors Affecting the Level of Key Audit Matters Disclosure: Evidence from Jordan. *Jordan Journal of Business Administration*, 20(2), 209–227. <https://doi.org/10.35516/jjba.v20i2.2008>
8. Ali, A., & Shaik, A. R. (2022). Effect of Debt Financing on Firm Performance: A Study on Energy Sector of Saudi Arabia. *International Journal of Energy Economics and Policy*, 12(6), 10–15. <https://doi.org/10.32479/ijeep.13677>
9. Alkhateeb, N. A., Shrydeh, N., Mohammad, S. J., & Kanaan, O. A. (2023). Audit Expectations Gap: Testing the Empirical Evidence from Jordan using Two Levels of Stakeholders. *WSEAS Transactions on Business and Economics*, 20, 428–439. <https://doi.org/10.37394/23207.2023.20.39>
10. Al-mulla, M., & Bradbury, M. E. (2022). Auditor, client and investor consequences of the enhanced auditor's report. *International Journal of Auditing*, 26(2), 134–150. <https://doi.org/10.1111/ijau.12255>
11. Alshdaifat, S. M., Abdul Hamid, M. A., Saidin, S. F., & Ab Aziz, N. H. (2024). Insight of ISA 701: Key Audit Matter Disclosure in Extended Audit Report? *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, 14(2), 278–287. <https://doi.org/10.6007/IJARBSS/v14-i2/20482>
12. Al Qahtani, S., Phan, D. H. T., Kend, M., & Alghasham, O. M. A. (2024). The Implementation of the KAM Reforms in Saudi Arabia: Stakeholder Perspectives on the Audit Expectations Gap. *International Journal of Auditing*, 1–17. <https://doi.org/10.1111/ijau.12368>

13. Alves Júnior, E. D., & Galdi, F. C. (2020). The informational relevance of key audit matters. *Revista Contabilidade & Finanças*, 31(82), 67–83. <https://doi.org/10.1590/1808-057x201908910>
14. Ancu, A. E., & Barbu, A. (2023). Identification of Critical Factors for Improving the Security of Telecommunication Systems. In *11th International Conference of Management and Industrial Engineering*, 16–17 November 2023, Bucharest, Romania (pp. 239–246). <https://doi.org/10.56177/11icmie2023.54>
15. Andreicovici, I., Jeny, A., & Lui, D. (2020). Do Firms Respond to Auditors' Red Flags? Evidence from Goodwill Impairment Key Audit Matter Disclosures. *SSRN Electronic Journal*, 1–53. <https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3634479>
16. Astolfi, P. (2021). Did the International Financial Reporting Standards Increase the Audit Expectation Gap? An Exploratory Study. *Accounting in Europe*, 18(2), 166–195. <https://doi.org/10.1080/17449480.2020.1865549>
17. Bepari, M. K. (2023). Audit committee characteristics and Key Audit Matters (KAMs) disclosures. *Journal of Corporate Accounting & Finance*, 34(1), 152–172. <https://doi.org/10.1002/jcaf.22587>
18. Bepari, M. K., Nahar, S., Mollik, A. T., & Azim, M. I. (2023). Content characteristics of key audit matters reported by auditors in Bangladesh and their implications for audit quality. *Journal of Accounting in Emerging Economies*, 14(4), 855–885. <https://doi.org/10.1108/JAEE-12-2022-0344>
19. Bepari, M. K., Nahar, S., & Mollik, A. T. (2024). Perceived effects of key audit matters reporting on audit efforts, audit fees, audit quality, and audit report transparency: Stakeholders' perspectives. *Qualitative Research in Accounting & Management*, 21(2), 192–218. <https://doi.org/10.1108/GRAM-06-2022-0098>
20. Blann, J. J., Campbell, J. L., Shipman, J. E., & Wiebe, Z. (2025). Evidence on the decision usefulness of fair values in business combinations. *Contemporary Accounting Research*, 1–31. <https://doi.org/10.1111/1911-3846.13024>
21. Carcello, J. V., Neal, T. L., Reid, L. C., & Shipman, J. E. (2020). Auditor Independence and Fair Value Accounting: An Examination of Nonaudit Fees and Goodwill Impairments. *Contemporary Accounting Research*, 37(1), 189–217. <https://doi.org/10.1111/1911-3846.12514>
22. Carvalho, H., Naghshineh, B., Govindan, K., & Cruz-Machado, V. (2022). The resilience of on-time delivery to capacity and material shortages: An empirical investigation in the automotive supply chain. *Computers & Industrial Engineering*, 171, 1–23. <https://doi.org/10.1016/j.cie.2022.108375>
23. Chen, L. Y., Chen, J. C., & Li, C. M. (2025). Earnings informativeness, debt financing, and managerial characteristics. *International Review of Economics & Finance*, 98, 1–22. <https://doi.org/10.1016/j.iref.2025.103847>
24. Chirakool, W., Poonpool, N., Wangcharoendate, S., & Bhongchirawattana, U. (2022). Key Audit Matters Readability and Investor Reaction. *Journal of Distribution Science*, 20(9), 73–81. <https://doi.org/10.15722/JDS.20.09.202209.73>
25. Chung, P. K., Geiger, M. A., Paik, D. G., & Rabe, C. (2022). Do Firms Time Changes in Accounting Estimates to Manage Earnings? *Contemporary Accounting Research*, 39(2), 917–946. <https://doi.org/10.1111/1911-3846.12741>
26. Colla, P., Ippolito, F., & Li, K. (2020). Debt Structure. *Annual Review of Financial Economics*, 12, 193–215. <https://doi.org/10.1146/annurev-financial-012820-015057>

27. Coram P. J., & Wang, L. (2021). The effect of disclosing key audit matters and accounting standard precision on the audit expectation gap. *International Journal of Auditing*, 25(2), 270–282. <https://doi.org/10.1111/ijau.12203>
28. Davydiuk, T., Syrtseva, S., Endres, V., & Nadraga, V. (2020). Methodological aspects of accounting of warranty provision in accordance with international financial reporting standards. *Economics, Entrepreneurship, Management*, 7(2), 22–32. https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2020/nov/22361/200834maket-24-34120121_0.pdf
29. Deepal, A. G., & Jayamaha, A. (2022). Audit expectation gap: A comprehensive literature review. *Asian Journal of Accounting Research*, 7(3), 308–319. <https://doi.org/10.1108/AJAR-10-2021-0202>
30. Dos Santos, G. C., Zambra A., P., & Perez Lopez, J. A. (2022). Hedge accounting: Results and opportunities for future studies. *National Accounting Review*, 4(2), 74–94. <https://doi.org/10.3934/nar.2022005>
31. Duan, M. (2025). The signaling effect of tone: The influence of key audit matters' tone on bank lending decisions. *Finance Research Letters*, 76, 1–11. <https://doi.org/10.1016/j.frl.2025.106928>
32. Ecim, D., Maroun, W., & Duboise, de R. A. (2023). An analysis of key audit matter disclosures in South African audit reports from 2017 to 2020. *South African Journal of Business Management*, 54(1), 1–14. <https://doi.org/10.4102/sajbm.v54i1.3669>
33. Elamer, A. A., Abdelfattah, T., Elmahgoub, M., & Ntim, C. G. (2020). Extended audit report, auditor disclosure tone and cost of debt: Evidence from the UK. *SSRN Electronic Journal*, 1–54. <https://doi.org/10.2139/ssrn.3993982>
34. Ellul, L., & Scicluna, A. (2022). An analysis of the audit expectation gap in the Maltese central government. *Public Money & Management*, 42(4), 262–273. <https://doi.org/10.1080/09540962.2020.1769351>
35. Elmarzouky, M., Hussainey, K., Abdelfattah, T., & Karim, A. E. (2022). Corporate risk disclosure and key audit matters: The egocentric theory. *International Journal of Accounting & Information Management*, 30(2), 230–251. <https://doi.org/10.1108/IJAIM-10-2021-0213>
36. Elmarzouky, M., Hussainey, K., & Abdelfattah, T. (2024). Key audit matters: A systematic review. *International Journal of Accounting, Auditing and Performance Evaluation*, 20(3–4), 319–341. <https://doi.org/10.1504/IJAAPE.2024.138473>
37. Faza', M., Badwan, N., & Hamdan, M. (2024). The audit expectations gap firms listed on the Palestine Stock Exchange: Empirical evidence on Palestinian stakeholders. *Journal of Islamic Accounting and Business Research*. <https://doi.org/10.1108/JIABR-12-2023-0431>
38. Ferreira, C., & Morais, A. I. (2020). Analysis of the relationship between company characteristics and key audit matters disclosed. *Revista Contabilidade & Finanças*, 31(83), 262–274. <https://doi.org/10.1590/1808-057x201909040>
39. Flint, M. S. (2025). Expansion of analytical methods in auditing education. *Journal of Accounting Education*, 70, 1–8. <https://doi.org/10.1016/j.jaccedu.2024.100948>
40. Gambetta, N., Sierra-García, L., García-Benau, M. A., & Novejarque-Civera, J. (2023). The Informative Value of Key Audit Matters in the Audit Report: Understanding the Impact of the Audit Firm and KAM Type. *Australian Accounting Review*, 33(2), 114–134. <https://doi.org/10.1111/auar.12396>

41. García-Hernández, B., Duréndez, A., & Rojo-Ramírez, A. A. (2022). The audit expectation gap and strengthened independence standards in the European Union: Measuring the effects of the new EU Directive. *Accounting Forum*, 46(3), 264–286. <https://doi.org/10.1080/01559982.2021.1954359>
42. Goh, B. W., Lee, J., Li, D., & Wang, M. (2024). Informativeness of Key Audit Matters: Evidence from China. *AUDITING: A Journal of Practice & Theory*, 43(3), 139–164. <https://doi.org/10.2308/AJPT-2020-099>
43. Gold, A., Heilmann, M., Pott, C., & Rematzki, J. (2020). Do key audit matters impact financial reporting behavior? *International Journal of Auditing*, 24(2), 232–244. <https://doi.org/10.1111/ijau.12190>
44. Golden, J., & Liu, X. K. (2025). Capitalization of operating leases and the cost of bank loans. *Journal of Corporate Finance*, 92, 1–27. <https://doi.org/10.1016/j.jcorpfin.2025.102773>
45. Gotthardt, M., Koivulaakso, D., Paksoy, O., Saramo, C., Martikainen, M., & Lehner, O. (2020). Current State and Challenges in the Implementation of Smart Robotic Process Automation in Accounting and Auditing. *ACRN Journal of Finance and Risk Perspectives*, 9(1), 90–102. <https://doi.org/10.35944/jofrp.2020.9.1.007>
46. Grosu, M., & Mihalciuc, C. C. (2021). Risk Factors Regarding Revenue Recognition as Key Audit Matters (KAM). *The USV Annals of Economics and Public Administration*, 21(2(34)), 104–114. https://web.archive.org/web/20220801183606id_/http://annals.feaa.usv.ro/index.php/annals/article/viewFile/1338/1076
47. Huang, H. Y., Lohwasser, E., Yu, Z., & Chang, H. (2024). Opportunistic Avoidance of Litigation Loss Accruals and the Mitigating Effects of Auditors. *Journal of Accounting, Auditing & Finance*, 39(2), 468–491. <https://doi.org/10.1177/0148558x211068585>
48. Jensen, C., & Meckling, H. (1976). Theory of the Firm: Managerial Behavior, Agency Costs and Ownership Structure. *Journal of Financial Economics*, 3(4), 305–360. [https://doi.org/10.1016/0304-405X\(76\)90026-X](https://doi.org/10.1016/0304-405X(76)90026-X)
49. Jošt, M., Oblak, L., Perić, I., Pirc Barčič, A., Nosál'ová, M., & Kaputa, V. (2020). Changes in Customer Preferences for Furniture in Slovenia. *Drvna Industrija*, 71(2), 149–156. <https://doi.org/10.5552/drvind.2020.1967>
50. Kalbuana, N., Kusiya, K., Supriatiningsih, S., Budiharjo, R., Budyastuti, T., & Rusdiyanto, R. (2022). Effect of profitability, audit committee, company size, activity, and board of directors on sustainability. *Cogent Business & Management*, 9(1), 1–17. <https://doi.org/10.1080/23311975.2022.2129354>
51. Kamal Metawee, A., Magdi Fawzi Mohammed Ali, E., & Ibrahim EL-Feky, M. (2024). The Impact of Key Audit Matters Disclosure on Debt Cost: An Applied Study. *مجلة المصرية للدراسات التجارية*, 48(3), 179–201. <https://doi.org/10.21608/alat.2024.366295>
52. Karapavlovic, N., Obradovic, V., & Bogicevic, J. (2020). The use of historical cost and fair value for property and plant and equipment measurement: Evidence from the Republic of Serbia. *Economic Annals*, 65(227), 95–118. <https://doi.org/10.2298/eka2027095k>
53. Kitiwong, W., Ekasingh, E., & Sarapaivanich, N. (2025). Analysis of non-English key audit matters: Do key audit matters influence investor sentiment? *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, 58, 1–16. <https://doi.org/10.1016/j.intaccaudtax.2024.100670>

54. Kitiwong, W., & Sarapaivanich, N. (2020). Consequences of the implementation of expanded audit reports with key audit matters (KAMs) on audit quality. *Managerial Auditing Journal*, 35(8), 1095–1119. <https://doi.org/10.1108/MAJ-09-2019-2410>
55. Kristi, N. M., & Yanto, H. (2020). The Effect of Financial and Non-Financial Factors on Firm Value. *Accounting Analysis Journal*, 9(2), 131–137. <https://doi.org/10.15294/aaj.v9i2.37518>
56. Köhler, A., Ratzinger-Sakel, N., & Theis, J. (2020). The Effects of Key Audit Matters on the Auditor's Report's Communicative Value: Experimental Evidence from Investment Professionals and Non-professional Investors. *Accounting in Europe*, 17(2), 105–128. <https://doi.org/10.1080/17449480.2020.1726420>
57. Lei, L. G., & Shu, S. Q. (2024). Does audit regulation improve corporate decision making? Evidence from the disclosure of tax-related key audit matters. *Journal of Business Finance & Accounting*, 51(7-8), 2055–2092. <https://doi.org/10.1111/jbfa.12774>
58. Li, H. (2020). A Study of Key Audit Matters Disclosure. *Modern Economy*, 11(2), 399–406. <https://doi.org/10.4236/me.2020.112030>
59. Lilien, S., Sarath, B., & Yan, Y. (2020). Fair value accounting, earnings management, and the case of bargain purchase gain. *Asian Review of Accounting*, 28(2), 229–253. <https://doi.org/10.1108/ara-04-2018-0091>
60. Liu, H., Ning, J., Zhang, Y., & Zhang, J. (2022). Key audit matters and debt contracting: Evidence from China. *Managerial Auditing Journal*, 37(6), 657–678. <https://doi.org/10.1108/MAJ-06-2021-3210>
61. Lovett, S., Rasheed, A. A., & Hou, W. (2022). Stock options, restricted stock, salary, or bonus? Managing CEO compensation to maximize organizational performance. *Business Horizons*, 65(2), 115–123. <https://doi.org/10.1016/j.bushor.2021.02.041>
62. Lungu, C., Burcă, V., Bunget, O. C., & Dumitrescu, A. C. (2023). The Association between Audit Quality and Corporate Tax Avoidance. A Bibliometric Review of Literature and Early Evidence on the European Union, from the Perspective of Tax-Related Key Audit Matters Disclosure. *Journal of Risk and Financial Management*, 16(8), 1–14. <https://doi.org/10.3390/jrfm16080345>
63. Mahd, O., & Idris, M. (2024). Key Audit Matters Between Auditors and Auditees in Middle East and North Africa. *Journal of Risk and Financial Management*, 17(11), 1–17. <https://doi.org/10.3390/jrfm17110494>
64. Malagila, J. K., Bhavani, G., & Amponsah, C. T. (2020). The perceived association between audit rotation and audit quality: Evidence from the UAE. *Journal of Accounting in Emerging Economies*, 10(3), 345–377. <https://doi.org/10.1108/JAEE-08-2018-0082>
65. Malaquias, R. F., & Zambra, P. (2020). Complexity in accounting for derivatives: Professional experience, education and gender differences. *Accounting Research Journal*, 33(1), 108–127. <https://doi.org/10.1108/arj-11-2017-0192>
66. Metwaly, M. Z., Difalla, S. A., & Salem, H. A. (2023). The Effect of Key Audit Matters Disclosure on Stock Prices and Trading Volumes: Evidence from Listed Companies in the Egyptian Stock Exchange. *Journal of Statistics Applications & Probability*, 12(2), 791–815. <https://doi.org/10.18576/jsap/120237>
67. Minutti-Meza, M. (2021). The art of conversation: The expanded audit report. *Accounting and Business Research*, 51(5), 548–581. <https://doi.org/10.1080/00014788.2021.1932264>

68. Naveed, M., Ali, S., Iqbal, K., & Sohail, M. K. (2020). Role of financial and non-financial information in determining individual investor investment decision: A signaling perspective. *South Asian Journal of Business Studies*, 9(2), 261–278. <https://doi.org/10.1108/sajbs-09-2019-0168>
69. Nwakaego, O. S., Uzoma, I. J., & Uche, A. J. (2020). Environmental Costs Accounting and the Earnings of Oil Firms in Nigeria. *IIARD International Journal of Economics and Business Management*, 6(2), 37–51. <https://iiardjournals.org/get/IJEBM/VOL.%206%20NO.%202%202020/Environmental%20Cost%20Accounting.pdf>
70. Olojede, P., Erin, O., Asiriwa, O., & Usman, M. (2020). Audit expectation gap: An empirical analysis. *Future Business Journal*, 6(1), 1–12. <https://doi.org/10.1186/s43093-020-00016-x>
71. Oppong, C., Fofack, A. D., & Boakye-Yiadom, E. (2023). Efficacy of public sector audits in the provision of quality healthcare in Ghana. *Journal of Economic and Administrative Sciences*, 39(4), 1108–1121. <https://doi.org/10.1108/JEAS-03-2021-0045>
72. Paseková, M., Otrusínová, M., Dolejšová, M., & Crhová, Z. (2021). What Is the Experience of Companies in Accounting for Impairment of Receivables? *Scientific Papers of the University of Pardubice, Series D: Faculty of Economics and Administration*, 29(2), 1–9. <https://doi.org/10.46585/sp29021068>
73. Patience, O. C. (2024). Accounting for Fixed Assets. *Bushwealth Academic Journals*, 105–108. <https://mail.bwjjournal.org/index.php/bsjournal/article/view/1685>
74. Patsis, P., Liapis, A., & Christos, G. (2023). A Consistent Implementation of IFRS 13 and IAS 36 for Non-current Assets. *KnE Social Sciences*, 8(1), 271–297. <https://doi.org/10.18502/kss.v8i1.12651>
75. Quliyev, V. (2022). Problems of Classification and Valuation of Financial Assets. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 1(42), 162–172. <https://doi.org/10.55643/fcaptp.1.42.2022.3678>
76. Ratner, B. (2009). The correlation coefficient: Its values range between +1/–1, or do they? *Journal of Targeting, Measurement and Analysis for Marketing*, 17(2), 139–142. <https://doi.org/10.1057/jt.2009.5>
77. Reid, L. C., Carcello, J. V., Li, C., Neal, T. L., & Francis, J. R. (2019). Impact of Auditor Report Changes on Financial Reporting Quality and Audit Costs: Evidence from the United Kingdom. *Contemporary Accounting Research*, 36(3), 1501–1539. <https://doi.org/10.1111/1911-3846.12486>
78. Sawangjan, P., & Suttipun, M. (2020). The Relationship Between Key Audit Matters (KAMS) Disclosure and Stock Reaction: Cross-Sectional Study of Thailand, Malaysia, and Singapore. *Journal of Finance and Banking Review (JFBR)*, 5(3), 70–77. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3758839
79. Seebeck, A. (2024). Back to where it started?—Do expanded auditor’s reports become sticky, generic and boilerplate over time? *International Journal of Auditing*, 28(3), 536–561. <https://doi.org/10.1111/ijau.12343>
80. Sierra-García, L., Gambetta, N., García-Benau, M. A., & Orta-Pérez, M. (2019). Understanding the determinants of the magnitude of entity-level risk and account-level risk key audit matters: The case of the United Kingdom. *The British Accounting Review*, 51(3), 227–240. <https://doi.org/10.1016/j.bar.2019.02.004>

81. Smith, K. W. (2023). Tell Me More: A content analysis of expanded auditor reporting in the United Kingdom. *Accounting, Organizations and Society*, 108, 1–18. <https://doi.org/10.1016/j.aos.2023.101456>
82. Spence, M. (1973). Job Market Signaling. *The Quarterly Journal of Economics*, 87(3), 355–374. <https://doi.org/10.2307/1882010>
83. Squires, B., & Elnahla, N. (2020). The roles played by boards of directors: An integration of the agency and stakeholder theories. *Transnational Corporations Review*, 12(2), 126–139. <https://doi.org/10.1080/19186444.2020.1757340>
84. Srisuwan, P., Swatdikun, T., Pathak, S., Surbakti, L. P., & Saramolee, A. (2024). Factors Influencing Key Audit Matter Reporting in the Stock Exchange of Thailand: Empirical Evidence from 2016–2020 Data. *Journal of Risk and Financial Management*, 17(11), 1–18. <https://doi.org/10.3390/jrfm17110512>
85. Suttipun, M. (2020a). Factors Influencing Key Audit Matters Reporting in Thailand. *Asian Journal of Accounting Perspectives*, 13(1), 26–39. <https://doi.org/10.22452/AJAP.vol13no1.2>
86. Suttipun, M. (2020b). Kam Reporting and Common Share Price of Listed Companies in the Market of Alternative Investment from Thailand. *Academy of Accounting and Financial Studies Journal*, 24(3), 1–10. <https://www.abacademies.org/articles/KAM-Reporting-and-Common-Share-Price-of-Listed-Companies-1528-2635-24-3-556.pdf>
87. Šušak, T. (2020). The Impact of Key Audit Matters on Cost of Debt. In *CIET 2020: Contemporary Issues in Economy and Technology: Conference proceedings, 29 May 2020, Split, Croatia* (pp. 38–43). Split: University of Split, University Department of Professional Studies. <https://www.zbw.eu/econis-archiv/handle/11159/5241>
88. Velte, P. (2019). Associations between the financial and industry expertise of audit committee members and key audit matters within related audit reports. *Journal of Applied Accounting Research*, 21(1), 185–200. <https://doi.org/10.1108/JAAR-10-2018-0163>
89. Velte, P., & Issa, J. (2019). The impact of key audit matter (KAM) disclosure in audit reports on stakeholders' reactions: A literature review. *Problems and Perspectives in Management*, 17(3), 323–341. [https://doi.org/10.21511/ppm.17\(3\).2019.26](https://doi.org/10.21511/ppm.17(3).2019.26)
90. Vernanda, A., & Meiden, C. (2023). Meta-Analysis Study of Factors Affecting Audit Delay. *Jurnal Scientia*, 12(2), 1430–1439. <https://seaninstitute.org/infor/index.php/pendidikan/article/view/1399>
91. Vitolla, F., Raimo, N., & Rubino, M. (2020). Board characteristics and integrated reporting quality: An agency theory perspective. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 27(2), 1152–1163. <https://doi.org/10.1002/csr.1879>
92. Wahyuni, N. (2021). The Effect of Return on Assets, Audit Opinion, Company Size, and Debt to Equity Ratio in Timeliness of Corporate Financial Reporting in Indonesia. *Psychology and Education Journal*, 58(5), 7583–7593. <http://psychologyandeducation.net/pae/index.php/pae/article/view/6980/5738>
93. Wijaya, A. L. (2020). The effect of audit quality on firm value: a case in Indonesian manufacturing firm. *Journal of Accounting, Finance and Auditing Studies*, 6(1), 1–15. <https://doi.org/10.32602/jafas.2020.001>
94. Wuttichindanon, S., & Issarawornrawanich, P. (2022). Newly Extended Audit Report and Cost of Debt: Empirical Evidence from Thailand. *The Journal of Asian Finance, Economics and Business*, 9(4), 261–272. <https://doi.org/10.13106/JAFEB.2022.VOL9.NO4.0261>

95. Zarzycka, E., & Krasodomska, J. (2022). Non-financial key performance indicators: What determines the differences in the quality and quantity of the disclosures? *Journal of Applied Accounting Research*, 23(1), 139–162. <https://doi.org/10.1108/jaar-02-2021-0036>
96. Özcan, A. (2021). What Factors Affect the Disclosure of Key Audit Matters? Evidence from Manufacturing Firms. *International Journal of Management Economics and Business*, 17(1), 149–161. <https://doi.org/10.17130/ijmeh.796444>

Informacijos šaltinių sąrašas

1. Association of Chartered Certified Accountants. (2019). *Closing the expectation gap in audit*. <https://www.accaglobal.com/gb/en/professional-insights/global-profession/expectation-gap.html>
2. 250-asis Tarptautinis Audito Standartas (persvarstytas). *Istatymų ir kitų teisės aktų įvertinimas, atliekant finansinių ataskaitų auditą*. (2016). [https://avnt.lrv.lt/public/canonical/1738824292/713/250_TAS_\(2016_m._persvarstytas\).docx](https://avnt.lrv.lt/public/canonical/1738824292/713/250_TAS_(2016_m._persvarstytas).docx)
3. Komisijos reglamentas (ES) 2023/1803, kuriuo pagal Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (EB) Nr. 1606/2002 priimami tam tikri tarptautiniai apskaitos standartai, 2023 m. rugsėjo 13 d. (2023). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:02023R1803-20250101>
4. Lietuvos Respublikos finansų ministerija. (2024, spalio 17). *Apskaita ir atskaitomybė*. <https://finmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/apskaita-ir-atskaitomybe/>
5. Nasdaq Baltic. (2025, gegužės 6). *Akcijų sąrašas*. <https://nasdaqbaltic.com/statistics/lt/shares>
6. 570-asis Tarptautinis Audito Standartas (persvarstytas). *Veiklos testinumas*. (2015). https://avnt.lrv.lt/uploads/avnt/documents/files/570_tas_rev_veiklos_testinumas.pdf
7. PricewaterhouseCoopers. (2021). *Management of non-financial information: Corporate value creation insights from advanced case studies*. <https://www.pwc.com/jp/en/knowledge/thoughtleadership/non-financial-information-management.html>
8. 705-asis Tarptautinis Audito Standartas (persvarstytas). *Nuomonės modifikavimas nepriklausomo auditoriaus išvadoje*. (2015). https://avnt.lrv.lt/uploads/avnt/documents/files/705_TAS_REV_Nuomones_modifikavimas.pdf
9. 701-asis Tarptautinis Audito Standartas. *Pagrindinių audito dalykų pateikimas nepriklausomo auditoriaus išvadoje*. (2015). https://avnt.lrv.lt/uploads/avnt/documents/files/701_tas_2015.pdf
10. 315-asis Tarptautinis Audito Standartas (2019 m. persvarstytas). *Reikšmingo iškraipymo rizikos nustatymas ir įvertinimas*. (2019). https://avnt.lrv.lt/uploads/avnt/documents/files/_ISA-315-Full-Standard-and-Conforming-Amendments-2019_ats_18_01_2022%20IFAC_LT_galutin%C4%97_skelbtina_2023_01_15.pdf

Priedai

1 priedas. Empirinio tyrimo galutinė imtis

Nr.	Įmonė	Sektorius	Subsektorius	Šalis	Veiklos aprašymas
Baltijos Oficialusis Sąrašas					
1.	AB Akola group (anksčiau AB „Linas Agro Group“)	Kasdieninio vartojimo prekės	Maistas, gėrimai ir tabakas	LT	Žemės ūkio verslas ir maisto gamyba
2.	APB “Apranga”	Diskrecinis vartojimas	Mažmeninė prekyba	LT	Mažmeninė prekyba drabužiais
3.	AS Arco Vara	Nekilnojamas turtas	Nekilnojamas turtas	EE	Nekilnojamojo turto vystymas
4.	AS Ekspress Grupp	Diskrecinis vartojimas	Žiniasklaida	EE	Žiniasklaida ir leidyba
5.	Enefit Green AS	Komunalinės paslaugos	Komunalinės paslaugos	EE	Atsinaujinančiosios energijos gamyba
6.	AB “Grigeo Group”	Pagrindinės medžiagos	Pagrindiniai ištekliai	LT	Sanitarinio buitinio popieriaus ir jo gaminių gamyba
7.	AS Harju Elekter Group	Pramoniniai gaminiai	Pramoninės prekės ir paslaugos	EE	Elektros energijos paskirstymo ir automatizavimo sprendimų kūrimas ir gamyba
8.	Hepsor AS	Nekilnojamas turtas	Nekilnojamas turtas	EE	Nekilnojamojo turto vystymas
9.	AB "Ignitis grupė"	Komunalinės paslaugos	Komunalinės paslaugos	LT	„Ignitis grupė“ įmonių grupės veiklos valdymas ir koordinavimas
10.	AB „KN Energies“ (KN)	Pramoniniai gaminiai	Pramoninės prekės ir paslaugos	LT	Skystųjų energijos produktų bei suskystintųjų gamtinių dujų terminalų eksploatavimas, valdymas
11.	AS Merko Ehitus (Merko Construction Ltd.)	Pramoniniai gaminiai	Statyba ir medžiagos	EE	Pagrindinis statybos rangovas, nekilnojamojo turto vystymas
12.	Nordecon AS	Pramoniniai gaminiai	Statyba ir medžiagos	EE	Statyba ir inžinerija
13.	AB "Novaturas"	Diskrecinis vartojimas	Kelionės ir laisvalaikis	LT	Kelionių operatorius
14.	AS Pro Kapital Grupp	Nekilnojamas turtas	Nekilnojamas turtas	EE	Nekilnojamojo turto vystymas
15.	AS PRFoods	Kasdieninio vartojimo prekės	Maistas, gėrimai ir tabakas	EE	Kontroliuojančioji bendrovė, valdanti konsoliduotų patronuojamųjų įmonių grupę, užsiimančią žuvų produktų gamyba ir pardavimu Suomijoje ir Estijoje bei žuvų auginimu Švedijoje ir Suomijoje
16.	AB “Panevėžio statybos trestas”	Pramoniniai gaminiai	Statyba ir medžiagos	LT	Statybos-montavimo darbai

Nr.	Įmonė	Sektorius	Subsektorius	Šalis	Veiklos aprašymas
17.	AB "Pieno žvaigždės"	Kasdieninio vartojimo prekės	Maistas, gėrimai ir tabakas	LT	Pieno produktų gamyba
18.	AB "Rokiškio sūris"	Kasdieninio vartojimo prekės	Maistas, gėrimai ir tabakas	LT	Pieno produktų gamyba
19.	AS Tallink Grupp	Diskrecinis vartojimas	Kelionės ir laisvalaikis	EE	Jūrų transportas
20.	Telia Lietuva, AB	Telekomunikacijos		LT	Ryšių paslaugos
21.	TKM Grupp AS	Diskrecinis vartojimas	Mažmeninė prekyba	EE	Didmeninė prekyba ir prekių perpardavimas
22.	AS Tallinna Sadam	Pramoniniai gaminiai	Pramoninės prekės ir paslaugos	EE	Uosto paslaugos
23.	AS Tallinna Vesi (Tallinn Water Ltd.)	Komunalinės paslaugos		EE	Vandens tiekimo ir nuotekų surinkimo bei valymo paslaugos
24.	AB "Vilkyškių pieninė"	Kasdieninio vartojimo prekės	Maistas, gėrimai ir tabakas	LT	Pieno supirkimas, perdirbimas ir pieno produktų realizacija
Baltijos Papildomasis Sąrašas					
25.	AB "Amber Grid"	Energija	Energija	LT	Gamtinių dujų perdavimas (transportavimas aukšto slėgio vamzdynais)
26.	AUGA group, AB	Kasdieninio vartojimo prekės	Maistas, gėrimai ir tabakas	LT	Žemės ūkis
27.	AS "Amber Latvijas balzams"	Kasdieninio vartojimo prekės	Maistas, gėrimai ir tabakas	LV	Alkoholinių gėrimų gamyba
28.	AB "Kauno energija"	Komunalinės paslaugos	Komunalinės paslaugos	LT	Šilumos tiekimas vartotojams, šilumos ir elektros energijos gamyba
29.	LITGRID AB	Komunalinės paslaugos	Komunalinės paslaugos	LT	Elektros perdavimas aukštos įtampos įrenginiais; elektros perdavimo sistemos valdymas ir infrastruktūros vystymas; elektros rinkos vystymas
30.	AS "Rīgas kuģu būvētava"	Pramoniniai gaminiai	Pramoninės prekės ir paslaugos	LV	Laivų statyba ir remontas
31.	Nordic Fibreboard AS	Diskrecinis vartojimas	Vartojimo prekės ir paslaugos	EE	Pluoštinių plokščių gamyba
32.	AB „Utenos trikotažas“	Diskrecinis vartojimas	Vartojimo prekės ir paslaugos	LT	Trikotažo ir tekstilės gaminių gamyba
33.	AB "Vilniaus baldai"	Diskrecinis vartojimas	Vartojimo prekės ir paslaugos	LT	Masinė korpusinių baldų gamyba
34.	AB „Žemaitijos pienas“	Kasdieninio vartojimo prekės	Maistas, gėrimai ir tabakas	LT	Pieno produktų gamyba ir realizavimas

2 priedas. 2018–2019 m. tarpinių skaičiavimų rezultatai

Įmonės Nr.	Laikotarpis	SK	PADS	PADI	AKD	IS	PPK	TP	AIT	AN
1	2018	0,02	5	7,16	19,81	0,33	3,93	0,02	1	0
2	2018	0,03	2	6,16	18,19	0,02	273,53	0,10	1	0
3	2018	0,03	1	6,17	17,33	0,43	0,12	-0,01	1	0
4	2018	0,03	1	5,85	18,16	0,20	1,68	0,00	1	0
5	2018	0,01	1	6,10	20,45	0,90	2,12	0,01	1	0
6	2018	0,02	2	6,45	18,56	0,26	30,91	0,12	1	0
7	2018	0,00	1	5,88	18,40	0,08	97,42	0,02	1	0
8	2018	0,05	1	5,97	17,15	0,46	6,70	0,11	0	0
9	2018	0,02	2	6,62	21,77	0,26	-1,75	0,00	1	0
10	2018	0,00	4	7,04	19,50	0,26	58,00	0,04	1	0
11	2018	0,01	2	6,80	19,41	0,19	31,33	0,00	1	0
12	2018	0,03	4	7,62	18,46	0,26	6,62	0,04	1	0
13	2018	0,04	1	5,61	17,68	0,23	14,50	0,11	1	0
14	2018	0,03	1	5,90	19,32	0,39	6,53	0,07	1	0
15	2018	0,03	1	5,71	17,95	0,38	-0,55	-0,02	1	0
16	2018	0,09	4	6,96	17,98	0,01	-76,83	-0,07	1	0
17	2018	0,03	3	7,07	18,11	0,40	2,59	0,03	1	0
18	2018	0,00	3	6,91	18,95	0,05	56,83	0,01	1	0
19	2018	0,04	2	6,27	21,13	0,36	2,91	0,03	1	0
20	2018	0,01	2	6,45	20,15	0,28	36,48	0,10	1	0
21	2018	0,01	1	6,71	19,83	0,24	51,05	0,07	1	0
22	2018	0,01	1	6,24	20,25	0,36	27,16	0,04	1	0
23	2018	0,01	2	6,44	19,34	0,38	35,51	0,10	1	0
24	2018	0,03	3	6,78	18,23	0,34	-1,37	-0,01	1	0
25	2018	0,00	1	5,78	19,28	0,33	-73,32	-0,09	1	0
26	2018	0,04	2	6,45	18,96	0,29	-1,98	-0,03	1	0
27	2018	0,02	1	5,80	18,85	0,05	81,59	0,06	1	0
28	2018	0,02	3	6,94	18,81	0,16	9,44	0,03	1	0
29	2018	0,01	2	6,73	19,72	0,37	-34,46	-0,11	1	0
30	2018	0,07	1	5,41	17,32	0,19	-13,91	-0,20	0	1
31	2018	0,05	1	6,19	16,15	0,47	-2,56	-0,09	1	0
32	2018	0,03	3	6,58	16,92	0,18	11,01	0,05	1	0
33	2018	0,01	2	6,39	17,42	0,17	42,02	0,06	1	0
34	2018	0,01	2	6,10	18,56	0,04	176,16	0,09	1	1
1	2019	0,02	4	6,99	19,79	0,39	-0,79	-0,01	1	0
2	2019	0,06	3	6,44	18,84	0,01	184,23	0,06	1	0

Īmonēs Nr.	Laikotar pis	SK	PADS	PADI	AKD	ĪS	PPK	TP	AĪT	AN
3	2019	0,03	1	6,00	17,17	0,50	1,85	0,01	1	0
4	2019	0,04	1	5,91	18,37	0,19	3,48	0,01	1	0
5	2019	0,02	1	6,07	20,41	0,63	6,71	0,05	1	0
6	2019	0,02	1	6,19	18,57	0,17	47,24	0,12	1	1
7	2019	0,01	1	5,86	18,50	0,13	24,78	0,02	1	0
8	2019	0,01	1	5,97	17,43	0,45	5,13	0,04	0	0
9	2019	0,02	4	7,55	21,89	0,30	5,49	0,02	1	0
10	2019	0,00	2	7,07	20,31	0,11	37,16	0,01	1	0
11	2019	0,01	2	6,69	19,46	0,19	33,62	0,06	1	0
12	2019	0,04	2	6,86	18,58	0,17	7,69	0,04	1	0
13	2019	0,07	1	5,61	17,72	0,14	7,34	0,09	1	0
14	2019	0,11	1	5,92	19,17	0,58	-1,15	-0,14	1	0
15	2019	0,04	1	5,91	17,86	0,38	-0,87	-0,03	1	0
16	2019	0,02	5	7,28	18,16	0,08	8,64	0,01	1	0
17	2019	0,04	3	6,57	18,12	0,33	5,32	0,06	1	0
18	2019	0,01	3	6,87	18,95	0,09	21,93	0,02	1	0
19	2019	0,03	2	6,29	21,15	0,32	4,50	0,03	1	0
20	2019	0,01	2	6,38	20,24	0,25	39,36	0,09	1	0
21	2019	0,01	1	6,52	20,07	0,19	43,70	0,06	1	0
22	2019	0,01	1	6,05	20,25	0,34	30,03	0,07	1	0
23	2019	0,01	2	6,35	19,39	0,36	46,04	0,11	1	0
24	2019	0,03	2	6,30	18,17	0,35	-0,65	-0,01	1	0
25	2019	0,00	2	6,48	19,36	0,30	43,16	0,05	1	0
26	2019	0,05	2	7,07	19,15	0,26	-0,45	-0,02	1	0
27	2019	0,02	1	5,86	18,87	0,02	184,43	0,06	1	0
28	2019	0,02	4	7,19	18,85	0,15	3,31	0,01	0	0
29	2019	0,01	2	6,54	19,75	0,29	5,65	0,01	1	0
30	2019	0,01	4	7,64	16,75	0,26	-20,05	-0,04	0	1
31	2019	0,05	1	5,78	16,02	0,51	-4,37	-0,12	1	1
32	2019	0,03	2	6,71	16,95	0,17	7,38	0,03	1	0
33	2019	0,01	2	6,22	17,88	0,25	43,24	0,07	1	0
34	2019	0,01	3	6,51	18,65	0,09	105,64	0,09	0	0

3 priedas. 2021–2022 m. tarpinių skaičiavimų rezultatai

Įmonės Nr.	Laikotarpis	SK	PADS	PADI	AKD	ĮS	PPK	TP	AIT	AN
1	2021	0,03	3	7,11	19,86	0,27	6,18	0,03	1	0
2	2021	0,30	2	6,44	18,93	0,00	126,82	0,07	1	0
3	2021	0,04	1	6,11	17,27	0,35	6,56	0,07	1	0
4	2021	0,04	1	5,91	18,36	0,18	8,35	0,04	1	0
5	2021	0,02	1	6,07	20,52	0,19	27,23	0,10	1	0
6	2021	0,01	2	6,38	18,71	0,04	195,79	0,09	1	0
7	2021	0,02	1	5,85	18,81	0,14	10,54	0,02	1	0
8	2021	0,02	1	5,59	17,83	0,40	4,89	0,03	0	0
9	2021	0,02	5	7,69	22,17	0,31	8,29	0,04	1	0
10	2021	0,00	1	6,56	20,16	0,19	-156,52	-0,11	1	0
11	2021	0,02	2	6,69	19,60	0,12	51,51	0,09	1	0
12	2021	0,04	2	6,88	18,72	0,11	-5,89	-0,04	1	0
13	2021	0,07	1	5,61	17,61	0,35	1,87	0,02	1	0
14	2021	0,06	2	6,67	18,57	0,80	6,70	0,29	1	0
15	2021	0,07	2	6,39	17,48	0,58	-4,49	-0,21	1	0
16	2021	0,03	4	7,06	18,27	0,21	9,69	0,04	0	0
17	2021	0,04	2	6,18	18,15	0,26	2,36	0,02	1	0
18	2021	0,01	3	6,95	19,13	0,13	2,62	0,00	1	0
19	2021	0,03	3	6,59	21,18	0,40	-2,04	-0,04	1	0
20	2021	0,01	1	5,97	20,28	0,22	66,68	0,09	1	0
21	2021	0,01	1	6,52	20,27	0,17	27,29	0,05	1	0
22	2021	0,01	1	6,19	20,26	0,33	22,10	0,04	1	0
23	2021	0,00	2	6,42	19,36	0,33	55,60	0,06	1	0
24	2021	0,04	2	6,37	18,29	0,25	7,24	0,06	1	0
25	2021	0,00	1	5,78	19,76	0,30	47,87	0,06	1	0
26	2021	0,06	3	7,03	19,17	0,26	-4,13	-0,07	1	0
27	2021	0,08	1	5,68	18,98	0,01	105,89	0,05	1	0
28	2021	0,00	3	6,43	19,01	0,17	2,74	0,00	0	0
29	2021	0,01	1	5,77	20,01	0,15	36,03	0,04	1	0
30	2021	0,01	2	6,12	16,02	0,34	-10,44	-0,03	0	1
31	2021	0,04	1	5,53	15,90	0,39	11,02	0,15	1	0
32	2021	0,02	2	6,66	16,94	0,21	-27,61	-0,14	1	0
33	2021	0,03	2	6,29	18,28	0,48	1,05	0,00	0	0
34	2021	0,02	1	5,31	18,71	0,04	105,67	0,06	0	0
1	2022	0,06	4	7,26	20,59	0,21	9,30	0,09	1	0
2	2022	1,00	2	6,41	18,81	0,00	188,45	0,11	1	0

Įmonės Nr.	Laikotarpi s	SK	PADS	PADI	AKD	ĮS	PPK	TP	AĮT	AN
3	2022	0,03	2	6,32	17,50	0,36	2,89	0,02	1	0
4	2022	0,03	1	5,92	18,42	0,18	8,17	0,04	1	0
5	2022	0,02	1	6,14	20,79	0,19	37,01	0,10	1	0
6	2022	0,02	2	6,37	18,78	0,03	120,17	0,07	1	0
7	2022	0,02	1	5,85	18,96	0,20	-5,66	-0,03	1	0
8	2022	0,02	1	5,58	18,18	0,49	2,86	0,02	0	0
9	2022	0,02	4	7,40	22,39	0,28	12,88	0,06	1	0
10	2022	0,01	1	6,38	20,17	0,23	-6,09	-0,01	1	0
11	2022	0,02	2	6,71	19,77	0,18	34,27	0,09	1	0
12	2022	0,04	1	6,12	18,74	0,10	-0,84	-0,01	1	1
13	2022	0,06	1	5,62	17,84	0,21	-0,06	-0,01	1	0
14	2022	0,09	1	6,06	18,43	0,44	4,21	0,13	1	0
15	2022	0,06	1	5,61	17,22	0,66	1,33	0,01	1	0
16	2022	0,03	3	6,90	18,29	0,22	1,59	0,01	0	0
17	2022	0,04	3	6,61	18,14	0,33	-5,92	-0,07	1	0
18	2022	0,02	3	6,94	19,22	0,13	29,05	0,06	1	0
19	2022	0,03	3	6,59	21,25	0,42	1,58	0,01	1	0
20	2022	0,01	1	6,36	20,23	0,22	49,66	0,09	1	0
21	2022	0,01	1	6,50	20,29	0,17	23,55	0,05	1	0
22	2022	0,01	1	6,20	20,25	0,31	16,07	0,04	1	0
23	2022	0,01	2	6,42	19,35	0,32	19,36	0,03	1	0
24	2022	0,03	2	6,37	18,41	0,23	22,13	0,13	1	0
25	2022	0,01	1	5,74	20,12	0,19	31,07	0,03	1	0
26	2022	0,07	2	6,54	19,26	0,27	-0,04	-0,02	1	0
27	2022	0,05	1	5,70	19,08	0,00	183,51	0,03	1	0
28	2022	0,01	2	6,12	19,13	0,20	21,55	0,03	0	0
29	2022	0,02	1	5,78	20,39	0,07	-65,38	-0,07	1	0
30	2022	0,00	1	5,02	15,86	0,39	342,22	0,13	0	0
31	2022	0,04	1	5,52	16,06	0,33	10,95	0,13	1	0
32	2022	0,05	3	7,04	16,64	0,35	-5,18	-0,11	1	0
33	2022	0,04	2	6,31	18,26	0,49	2,08	0,02	0	0
34	2022	0,02	1	5,31	18,92	0,09	13,96	0,02	0	1